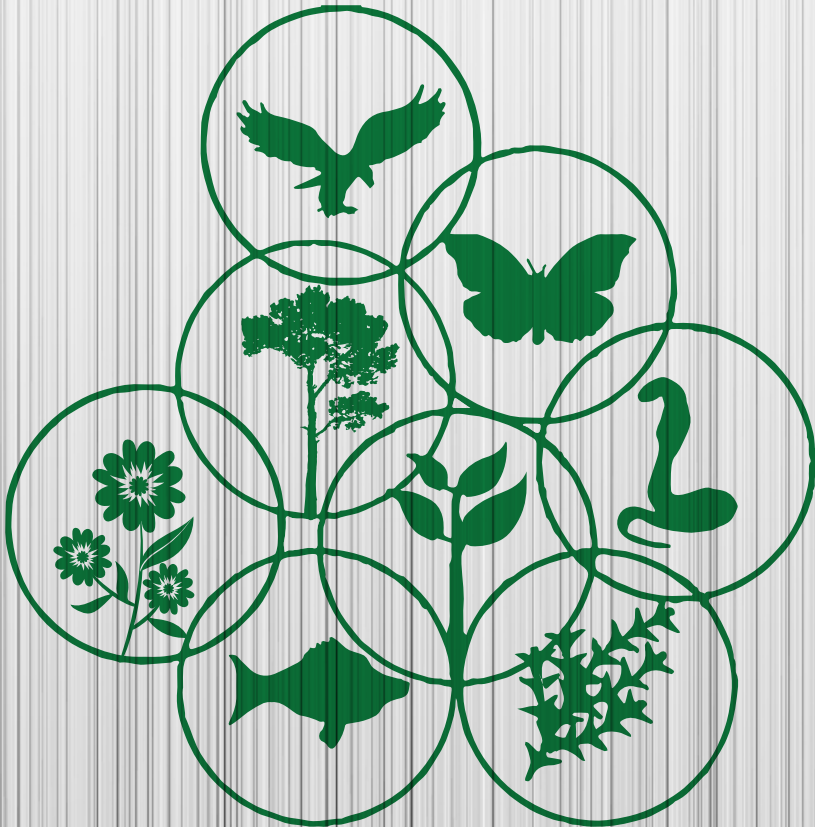

TILKI KATALIN (SZERK.)

TERMÉSZETKÁROSÍTÁS A JOGALKALMAZÓK ASPEKTUSÁBÓL

KONFERENCIAKIADVÁNY

Budapest, 2022

Tilki Katalin (szerk.)

**TERMÉSZETKÁROSÍTÁS
A JOGALKALMAZÓK ASPEKTUSÁBÓL**

Konferenciakiadvány

**Országos Kriminológiai Intézet
Budapest, 2022**

KÉSZÜLT

az Országos Kriminológiai Intézet megbízásából
a P-T Műhely Kft. gondozásában,

az Országos Kriminológiai Intézet által 2021. október 12. napján az
Igazságügyi Palotában szervezett szakmai-tudományos konferencián
és továbbképzésen elhangzott előadások anyagaiból.

SZERKESZTŐ

Tilki Katalin

SZÖVEGGONDOZÓ

Takács Andrea

ISBN: 978-963-7373-33-6

© Tilki Katalin, 2022

© Országos Kriminológiai Intézet, 2022

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Előszó</i>	5
BÁNDI GYULA Természetkárosítással kapcsolatos ügyek a jövő nemzedékek szószólójának praxisában	7
RISKÓ ANDREA – HERCZEG ZOLTÁN Természetkárosítással kapcsolatos tapasztalatok	17
TESZÁR LÁSZLÓ A természetvédelem az ügyészi feladatok tükrében	29
VÁRHEGYI ÉVA A természetkárosítási bűncselekmények elbírálásának gyakorlati problémái	41
TILKI KATALIN A természetkárosítás bűncselekménye felderítésének és vizsgálatának kérdései	49
ZSIGMOND CSABA A veszélyeztetett fajok nemzetközi illegális kereskedelmének tendenciái	61
DARÓCZI ISTVÁN Természetkárosítás a nyomozó szemszögéből	71
KOVÁCSNÉ SIMON SZILVIA A természetkárosítás elleni fellépés: ellenőrzési tapasztalatok, felmerülő problémák	85
<i>Melléklet: A konferencia programja</i>	95

Előszó

Természetkárosítás a jogalkalmazók aspektusából címmel az Országos Kriminológiai Intézet 2021. október 12-én szakmai-tudományos online konferenciát és továbbképzést rendezett az előadók személyes részvételével az Igazságügyi Palota Dísztermében.

A konferencia célkitűzése az volt, hogy lehetővé tegye a részt vevő szervezetek (Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának a jövő nemzedékek érdekei védelmét ellátó biztoshelyettese, az Agrárminisztérium, a Legfőbb Ügyészség, a Fővárosi Törvényszék, az Országos Kriminológiai Intézet, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kara, a Nemzeti Nyomozó Iroda, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Rendészeti Főosztálya) természetvédelemmel kapcsolatos tevékenységének áttekintését, ismertesse a felmerülő elméleti és gyakorlati problémákat, erről tájékoztatást nyújtson az érdeklődő szakembereknek, illetve a természet megóvása érdekében tovább javítsa a hatóságok közötti együttműködést.

A felsorolt szervezetek érdeklődő munkatársain és hallgatóin kívül a konferencián részt vettek a WWF Magyarország TRAFFIC és a Magyar Madártani Egyesület képviselői is.

A rendezvény felhívta a figyelmet többek között a fajok sokszínűség-megőrzési kötelezettségének fontosságára, a nemzetipark-i igazgatóságok nélkülözhetetlen munkájára; az ügyési munka komplex szemléletére; a természetkárosítási bűncselekmények bírósági szakaszában jelentkező problémákra; a témával kapcsolatos kutatások fontosságára, továbbá a veszélyeztetett fajok nemzetközi illegális kereskedelmének fő tendenciáira; a nyomozati eljárásokban megmutatkozó nehézségekre, a felvetődő kérdésekre és a vám eljárás ellenőrzési tapasztalataira.

A kiadvány nem készülhetett volna el a konferencián előadást tartó szerzők munkája nélkül, ezért köszönöm, hogy részvételükkel támogatták a rendezvényt, és a szóban elhangzott előadásukat írásbeli formába öntötték.

Bízunk benne, hogy a kiadvány képes megvilágítani a természet védelmének különböző dimenzióit, nem utolsósorban pedig hozzásegíti az olvasókat a szakmai tapasztalatszerzéshez.

Mindezen célok eléréséhez eredményes elmélyülést kíván:

A szerkesztő

Természetkárosítással kapcsolatos ügyek a jövő nemzedékek szószólójának praxisában

PROF. DR. BÁNDI GYULA DSC,
a jövő nemzedékek szószólója

◀ — ▶

A jövő nemzedékek szószólója az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese. Jogállásának alkotmányos alapjait az Alaptörvény 30. cikke adja meg, alapjogvédelmi tevékenységként határozva meg működését. A biztosi intézmény közhasznú elnevezése az ombudsman. Az illetén feladatok és jogkörök kérdése a jogirodalomban számos helyen megjelenik¹, ezért ennek részletes bemutatására jelen írásban nem térek ki. Alapvetően helytálló az az összegzés, amely szerint: „Az ombudsman tehat részben rendszerszinten vizsgálja a közigazgatást, a hatósági eljárásokat, másrészt pedig az egyén oldaláról is vizsgálja a visszússágokat, az alapjogok érvényesülését.”²

Már az Alaptörvény is kiemeli [30. cikke (2) bek.], hogy „az alapvető jogok biztosa különös figyelmet fordít a jövő nemzedékek érdekeinek [...] védelmére”, majd a (3) bekezdés nevesíti a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét szolgáló biztoshelyettes intézményét. Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény pedig a részletes szabályokat, feladat- és jogköröket tartalmazza, amely az 1. § (2) bekezdés b) pontjában aláhúzza, hogy az alapvető jogok biztosa tevékenysége során „megkülönböztett figyelmet fordít az Alaptörvény P) cikkében meghatározott értékeknek (a jövő nemzedékek érdekei) a védelmére”. Ami pedig a biztoshelyettes eljárását illeti, vizsgált témánk szempontjából – az ott felsorolt feladatok közül – kiemelendő a törvény 3. § (1) bekezdése:

„Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, és [...]

¹ Lásd például Csink Lóránt – Varga Zs. András: Az alapjogvédelem intézményrendszere. In: Csink Lóránt – Schanda Balázs – Varga Zs. András: *A magyar közjog alapintézményei*. Pázmány Press, Budapest, 2020, 919–957. o.; Takács Albert: Az ombudsman eszméje és megvalósulásának formái. *Pro Publico Bono*, 2015/3., 39–61. o.; Cservák Csaba: Az alapvető jogok biztosa nemzetközi összevetésben. *Polgári Szemle*, 2017/4–6., 259–275. o. Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek működéséről és gyakorlatáról az érdeklődők további információkat szerezhetnek a www.ajbh.hu oldalon.

² Csink Lóránt – Varga Zs. András: i. m. 939. o.

b) felbújja az alapvető jogok biztosa, az érintett intézmények és a nyilvánosság figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját - különösen a jövő nemzedékeket - érintő jogsértés veszélyére,

c) az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja,

d) közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában,

e) javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon, [...]"

Röviden tisztázva tehát a lehetőségeket, a biztoshelyettesi tevékenység jogi kereteit, meg kell vizsgálnunk, melyek azok az alapjogi fundamentumok, amelyekre ez a munka épül. A környezet- és természetvédelem alapjogi kiindulási pontjait kétségkívül az Alaptörvényben találjuk meg, amely nem egy tekintetben az előző alkotmányos rendelkezésekre épül, azokat megőrizve fejlesztette tovább. Erre kifejezetten utal az Alkotmánybíróság az első olyan határozatában, amely e kérdéseket az Alaptörvény hatálybalépése után első alkalommal tárgyalta részletesen³: „[91] [...] az Alaptörvény nem csupán megőrizte az egészséges környezethez való alkotmányos alapjog védettségi szintjét, hanem az Alkotmányhoz képest e tárgy körben lényegesen bővebb rendelkezéseket is tartalmaz.” Az Alaptörvény ezáltal az Alkotmány és az Alkotmánybíróság környezetvédelmi értékrendjét és szemléletét tovább is fejlesztette.

Az Alaptörvény már preambulumban, a Nemzeti hitvallásban is kifejezetten utal a környezet- és természetvédelem átfogó szempontjaira: „Vállaljuk, hogy [...] a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megővjük. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.”

A P) cikk jelenti azt a legfontosabb sajátos elvi üzenetet, amelynek közvetítése az alapvető jogok biztosának kiemelt feladata, kiváltképpen pedig a jövő nemzedékekért felelős biztoshelyettesnek is küldetése. „(1) A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

Az alapjogok között megjelenő két további cikknek a korábbi alkotmányban – 18., illetve 70/D. § – voltak előzményei. Ezek:

- a XXI. cikk, annak is különösen az (1) bekezdése: „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez”; illetve
- a XX. cikk, amely sajátos eszközként jeleníti meg a kérdéses tárgyat. Az érintett alapjog a testi és lelki egészség, amelynek érvényesülését a (2) bekezdés szerint egyebek között „a környezet védelmének biztosításával” segíti elő az ország.

³ 16/2015. (VI. 5.) AB határozat.

Végezetül arról sem feledkezhetünk meg – és ennek a büntetőjogi következmények között is lehet jelentősége –, hogy a 38. cikk ezeket az értékeket a nemzeti vagyon körébe emeli be: „A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja [...] a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.”

Amikor tehát az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseit értelmezzük, megfelelő és mindenképpen hiteles forrást kell keresnünk, ami esetünkben adott: az Alkotmánybíróság jogértelmezése. Ha valaki beletekint a környezet- és természetvédelem terén kiadott közös jelentéseinkbe⁴, akkor láthatja, hogy a normatív jogi alap mellett az AB jogértelmezése adja azt a támaszt, amelyet minden esetben meghivatkozunk. A következőkben ebből emelek ki néhány ideillő gondolatot.⁵

Az alapjogi értelmezés kezdetén áll a 28/1994. (V. 20.) AB határozat, amely érdemben az állam kötelezettségeit emelte ki, kifejtve az intézményvédelem követelményét, vagyis olyan jogintézmények és szervezeti megoldások kialakításának kötelezettségét, mint amilyen a büntetőjogi tényállások cizellált rendszere is lehet. Az alapjogvédelem e téren azért is sajátos, mert „*alanya valójában az »emberiség« és a »természet« lehetne*” (Indokolás III.3.a.). A környezetvédelem tartalmi követelményeként pedig minimumot határozott meg, a visszalépés tilalmát: „*A környezethez való jog tárgyából és dogmatikai sajátosságából az következik, hogy a természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét az állam nem csökkentheti, kivéve, ha ez más alkotmányos jog vagy érték érvényesítéséhez elkerülhetetlen. A védelmi szint csökkentésének mértéke az elérni kívánt célhoz képest ekkor sem lehet aránytalan. [...] A természetben okozott károk véges javakat pusztítanak, sok esetben jóvátehetetlenek, a védelem elmulasztása visszafordíthatatlan folyamatokat indít meg. Emiatt a környezetvédelemhez való jog érvényesülésében nem lehet a gazdasági és társadalmi körülményektől függő olyan minőségi és mennyiségi hullámozást megengedni, mint a szociális és kulturális jogokban, ahol a körülmények megkívánta megszorítások később orvosolhatók*” (Indokolás IV.1. pont). Amit még külön is megemlítenék e határozatból, az a megelőzés fontossága, ami nem csökkenti ugyan a szankciók értékét, de az intézményvédelmi követelmények sorában a prevenció eszközöket emeli ki elsősorban.

Az Alaptörvény elfogadása után a korábbi AB-határozatok megerősítésre vártak, arra, hogy a jogértelmezés folytonossága világossá váljon, különösen azért, mert az alapjogi tartalom lényegében nem változott, illetve inkább kiteljesedett, amint arra már utaltunk.⁶ Ugyanebből a határozatból csak a környezet- és természetvédelmi szabályozás tárgyi körére, illetve a kötelezettek alanyi körére utaló kiterjesztő értelmezést kell kiemelni. „[92] [...] A P) cikk (1) bekezdése ugyan taxatív nem

⁴ Lásd <https://www.ajbh.hu/en/jnbh-jelentesek1>.

⁵ További részletekért lásd például Bándi Gyula: Az állam elkötelezettsége a jövő nemzedékek iránt. In: Csink Lóránt – Schanda Balázs – Varga Zs. András: i. m. 1181–1201. o.; Bándi Gyula: Környezethez való jog. In: Schanda Balázs – Balogh Zsolt: *Alkotmányjog – Alapjogok*. Pázmány Press, Budapest, 2019, 339–382. o.

⁶ 16/2015. (VI. 5.) AB határozat.

határozza meg a védendő természeti értékek körét (lásd a »különösen« kitélt), ám azt igen, hogy valójában mit jelent a környezetvédelem mint állami és állampolgári kötelezettség: 1. a védelem; 2. fenntartás; 3. jövő nemzedékek számára történő megőrzés. [...] Az Alaptörvény jelentős előrelépése a kötelezeti kör kiterjesztése. Amíg az Alkotmány alapján a környezetvédelemben csak az állami kötelezettségek voltak hangsúlyosak, addig az Alaptörvény »mindenki« – így a civil társadalom és minden egyes állampolgár – kötelezettségéről is beszél.”

A tárgyi hatály ezek szerint nem lezárt, nem korlátozott, hanem sokkal inkább olyan szabályozási kört jelent, amely együtt változik a változó hatásokkal, környezeti elemeket és folyamatokat ki nem záró módon. A kötelezeti kör pedig ugyancsak széles, a „mindenki” fogalom alkalmazása révén az intézményi és személyes felelősség egyaránt kellő alapot kap. Utóbbi kapcsán az Alkotmánybíróság két évvel később azonban figyelmeztetett arra is⁷, hogy a kötelezettségek között van hierarchia, illetve az állam csak azt várhatja el másoktól, amit maga pontosítani, meghatározni képes. Az állam – tehát az állami szervek – magatartása kapcsán is egyértelműen a fokozott gondosság követelménye fogalmazódott meg: „[30] Miközben azonban a környezet védelmének kötelezettsége egyaránt terheli a tág értelemben vett államot és a természetes és jogi személyeket, ez a kötelezettség természetesen nem lehet teljesen azonos az egyes jogalanyok vonatkozásában. Miközben a természetes és jogi személyektől a hatályos jogszabályi előírások ismeretén és betartásán túlmenően általános jelleggel és kikényszeríthető módon nem várható el, hogy magatartásukat valamely, a jogalkotó által nem konkretizált, absztrakt célhoz igazítsák, addig az állam oldaláról az is elvárható, hogy egyértelműen meghatározza mindazon jogi kötelezettségeket, melyeket mind az államnak, mind pedig a magánfeleknek be kell tartaniuk, egyebek között annak érdekében, hogy az Alaptörvény P) cikke (1) bekezdésében nevesített értékek hatékony védelme érvényesüljön.” Az állam ennek megfelelően kiemelt szerepben jelenik meg, kiemelt felelőssége van.

A természetvédelem megfelelő helye és értékelése is szerepel az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Az előbb már más összefüggésben idézett 28/2017. (X. 25.) AB határozat foglalkozott védett területekkel – kiváltképpen Natura 2000 területekkel –, és ezzel összefüggésben általában a természeti értékekkel. A biológiai sokféleség jelentőségének értelmezése és az ezzel összefüggésben megjeleníthető elvárások jelentették ezen ügy központi kérdését. A határozat indokolásának sorrendiségét némileg megváltoztatva, elsősorban ismét a P) cikkekre történő utalást hívjuk fel, különösen pedig a kérdéses értékek megóvásának önálló mivoltát, valódi súlyát. Ennek az értelmezésnek ki kell hatnia minden – így a büntető- – jogalkalmazásra is: „[35] Az Alaptörvény P) cikke (1) bekezdése nem taxatív felsorolásban (lásd a »különösen« kitélt) nevesíti a környezet védelmének tárgyait, ideértve a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok védelmét. Azáltal, hogy az Alaptörvény külön is nevesíti a biológiai sokféleség megőrzésének kötelezettségét, ez olyan alkotmányos értékévé vált a magyar jogrendben, melyre a

⁷ 28/2017. (X. 25.) AB határozat.

jogalkotónak az egyes ágazati politikák körébe tartozó szabályozás megalkotása során is tekintettel kell lennie. A fajok sokszínűsége megőrzésének kötelezettsége nem csupán azért fontos, mert azok az emberi tevékenység használatába állítható, kiaknázzható erőforrásokként értelmezhetőek, hanem azok önmagukban is értékesek és védelemre méltóak.”

A biológiai sokféleség valós értékeléséhez további adalékként szolgál a P) cikk kiemelt helyének, tényleges alaptörvényi rangjának egyértelmű kifejtése: „[25] *Az Alaptörvény P) cikke (1) bekezdésében meghatározott fizikai, biológiai és kulturális alapok megőrzésének kötelezettsége az Alaptörvény egész szellemiségét átható strukturális elv, mely kifejezi Magyarország elkötelezettségét a természeti értékeink megőrzése iránt, annak érdekében, hogy azokat megőrizve adhassuk tovább a jövő generációk számára.*” Logikus következménye ennek a sajátosan kiemelt szerepnek az is, hogy „[19] *A biológiai sokféleség megőrzése ugyanakkor hosszú távú, kormányzati ciklusokon is átívelő gondolkodásmódot és szabályozást igényel.*”

A biológiai sokféleség értelmezésében pedig további adalékként kell említést tenni annak egységességéről: „[18] *A biológiai sokféleséget ugyanis csak mint egységet lehet többé-kevésbé megvédeni, mert az egyes fajokkal kapcsolatos környezeti terhelések kihatnak a többi fajra, és végső soron a teljes ökoszisztémára [...]*”, valamint az emberi életre is kiható tényleges jelentőségéről: „[20] *[...] a biológiai sokféleség és a vele összefüggő ökoszisztémák csökkenése közvetlenül kihat magára az emberi életre.*” További szempontként kell említeni, hogy ebben a határozatban az AB utal az ökológiai szolgáltatások szerepére, mint amelyek nélkülözhetetlenek az emberiség számára, felsorolva egyben e szolgáltatások típusait is.⁸

Az AB-határozatok között némileg új szint jelent az úgynevezett „erdős” határozat⁹, amely az alapvető jogok biztosának kérelme nyomán született. Az állam sajátos szerepét, felelőségét ebben a határozatban még markánsabban kiemelte az Alkotmánybíróság: „[22] *Az Alaptörvény P) cikke (1) bekezdése a public trust környezeti és természeti értékekre vonatkozó koncepciójának alkotmányjogi megfogalmazásán alapul, melynek lényege, hogy az állam a jövő nemzedékek mint kedvezményezettek számára egyfajta bizalmi vagyonkezelőként kezeli a rá bízott természeti és kulturális kincseket, és a jelen generációk számára csak addig a mértékig teszi lebetővé ezen kincsek használatát és hasznosítását, ameddig az a természeti és kulturális értékeket mint önmagukért is védelemben részesítendő vagyontárgyak hosszú távú fennmaradását nem veszélyezteti. Az államnak ezen kincsek kezelése és az arra vonatkozó szabályozás megalkotása során egyaránt tekintetbe kell vennie a jelen és a jövő generációk érdekeit.*”

⁸ Ebben a tekintetben 2021-ben közös gondolkodás kezdődött, ennek az első állomásáról készült tudományos igényű összefoglaló jól érzékelteti munkánk alapgondolatait. Vö. Sulyok Katalin: A természeti tőke értékelése az Alaptörvény tükrében. *Magyar Tudomány*, 2021/10., 1380–1390. o. https://mersh.hu/mod/object.php?objazonosito=matud202110_f66603_i1

⁹ 14/2020. (VII. 6.) AB határozat.

Mindennek fényében a határozat később visszatér a már korábban elmondottakhoz: „[36] [...] Tartalmi értelemben pedig az Alaptörvényből fakadó, a jövő nemzedékekkel szemben, illetőleg a természeti és kulturális erőforrások védelméért önmagában is fennálló felelősség azt kívánja meg a jogalkotótól, hogy intézkedései várható hatását a tudományos ismeretek alapján, az elővigyázatosság és a megelőzés elvének megfelelően értékelje és mérlegelje [...]”

Míndezzel tehát annak az alkotmányos kiindulási helyzetnek a körvonalazására került sor, amely mindenfajta jogalkalmazás számára megadja a megfelelő alapokat, kiemeli a környezet- és természetvédelem kellő súlyát, szemléletet közvetít, amelyet immár nem lehet figyelmen kívül hagyni. A környezet és természet önmagában is érték, mert sérelme gyakran visszafordíthatatlan lehet, az értékeket tehát nem csak azért kell védelemben részesíteni, mert azok az ember számára hasznot jelentenek. A jövő nemzedékek jogainak beemelése révén pedig a jelen jogalkalmazás, a jelen generációk kötelezettségei minden eddiginél nagyobb hangsúlyt kapnak. Az elővigyázatosság pedig akár a bizonyítási teher megfordítására is alkalmas, de arra mindenképpen, hogy könnyítse a bizonyítást.

A jövő nemzedékek biztoshelyettesének gyakorlatában¹⁰ évente számos ügy jelenik meg – értve itt a beérkező kezdeményezéseket –, évente négy-ötszáz eset, amelyeknek kisebb, négy százalék körüli része a kifejezetten természetvédelmi kérdés. Tekintettel arra, hogy a büntetőjogi kérdések alapvetően az ügyészség és a bíróság hatáskörébe kerülnek, tudnunk kell, hogy e szervekre a biztosi jogkör nem terjed ki, viszont lehetőséget ad eljárás kezdeményezésére, amennyiben vizsgálataink – legyenek azok panaszok alapján vagy saját kezdeményezésre zajló eljárások – során ennek indokoltsága felmerül. Ugyanakkor nyilván nem ez a jellemző, hiszen a fő irány a közigazgatás működéséhez kapcsolódik.

A következőkben a legutóbbi évek gyakorlatából emelünk ki a kevés büntetőjogi vonatkozású esetből néhányat.

A sajtóban is megjelent a hír arról, amikor 2018. március 31-én egy terepjáró sofőrje természetvédelmi és Natura 2000 védelem alatt álló területen az útról letérve percekre keresztül driftelt.¹¹

Ez felvetette a környezetkárosítás és a természetkárosítás bűncselekményeinek gyanúját, ezért a jövő nemzedékek érdekeiért felelős helyettes javaslatára az alapvető jogok biztosa hivatalból vizsgálatot indított. A vizsgálat során megállapítottuk, hogy az esettel összefüggésben két magánszemély is feljelentést tett a Szentendrei Rendőrkapitányságon természetkárosítás gyanúja miatt. A rendőrkapitányság a feljelentéseket, anélkül hogy a terület védettségi státusát vizsgálta volna, a szentendrei jegyző részére továbbította, mert álláspontja szerint mindössze az önkormányzati rendelet

¹⁰ Az éves beszámolókat megtekinthetők a <https://www.ajbh.hu/en/jnbh-beszamolok> oldalon.

¹¹ AJB-1166/2019. számú közös jelentés.

szerinti, a zöldterületen közlekedés, várakozás tilalmába ütköző szabálysértés valósult meg. A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság megkeresésünkre adott tájékoztatása szerint az érintett terület helyi védettségű természeti terület volt. Természetvédelmi hatóságként a jegyző sem indított természetvédelmi bírságotlasi eljárást, mert tájékoztatása szerint a rendelkezésre álló adatok nem voltak elegendők, de a szabálysértési hatóságnak (járási hivatal) sem továbbította az ügyet. A nemzetipark-igazgatóság tájékoztatása szerint sem a rendőrkapitányság, sem a jegyző részéről nem érkezett megkeresés a terület védettségével kapcsolatosan.

A közös jelentésben megállapítottuk, hogy a terület helyi jelentőségű természeti védettsége kérdésének tisztázását a rendőrkapitányság elmulasztotta, erre vonatkozólag feljelentéskiegészítést sem rendelt el. Mulasztása következtében a feljelentést tévesen az önkormányzati rendelet szerinti zöldfelülettel kapcsolatos szabályok megszegése miatt tette át a jegyzőhöz. Megállapítottuk, hogy a rendőrkapitányságnak a természetvédelmi szabálysértés gyanújára utaló feljelentést a természetvédelmi szabálysértés tekintetében az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező megyei kormányhivatal járási hivatalához kellett volna áttennie. A rendőrkapitányság e mulasztásaival nem teljesítette az Alaptörvény P) cikke szerinti, a nemzet közös öröksége védelméért való állami felelősségből fakadó kötelezettségeit, valamint az egészséges környezethez és a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okozott.

Kezdeményeztük a legfőbb ügyésznél, hogy a jelentésben a szabálysértési felelősséggel összefüggésben megállapított visszásságok orvoslása érdekében fontolja meg az ügyészi fellépés szükségességét és gondoskodjon arról, hogy az illetékes ügyész megvizsgálja a Szentendrei Rendőrkapitányság eljárását a jelentéssel érintett cselekménnyel összefüggésben.

Az ügyészi fellépés lehetősége azonban kizárt volt amiatt, mert a cselekménnyel összefüggésben természetvédelmi bírság kiszabására van lehetőség.

Ugyancsak megjárta a sajtót az a történet, amikor Balatonakali keleti szélén, a víztorony alatt fekvő volt Holiday Kemping területén folyó tereprendezés és építési munkálatok során a partszakasz mintegy 150 méteres hosszában ismeretlen személyek február közepén a tómederben található I.a. és II.a. minőségű nádasállományt 8-12 méter szélességben jogellenesen kiirtották.¹²

Büntetőeljárást javasolva levéllel fordultunk a legfőbb ügyészhez. Az ügyészség tájékoztatása szerint a Kövizig feljelentése alapján a Somogy Megyei Ügyészség folytatott nyomozást, amely vádemeléssel zárult, természetkárosítás miatt. Az ügyészség szabadságvesztést indítványozott.

¹² AJB-1691/2019.

A nádasok irtása nem csupán a Balaton partján jellemző. Dombóvár határában, az Attala, Kapospula és Nyak külterületén lévő ingatlanokon több mint 10 hektáros területen a nádas irányított égetését folytatta a terület haszonbérelője a tűzvédelmi hatóság engedélye alapján.

A panasz¹³ szerint természetvédelmi szempontból aggályos a nádasok égetésének jogszabályban lehetővé tett gyakorlata, mert teljességgel figyelmen kívül hagyja a nádasok ökológiai jelentőségét és természeti értékét. A közös jelentés megállapította, hogy az égetés engedélyezésekor a természetvédelmi szempontok azért nem érvényesülhettek, mert a környezetért felelős miniszter a természet védelméről szóló törvény hatálybalépése óta eltelt több mint húsz évben elmulasztotta közzétenni a természetközeli nádasok védelmét is biztosító természeti területek jegyzékét, így az ezen alapuló törvényi rendelkezések jelenleg nem alkalmazhatók. Az égetett nádas tűzvédelmi engedélyezése során nem vette figyelembe a hatóság, hogy két ingatlan a kérelemben szereplők közül helyi jelentőségű természetvédelmi terület, amelyek esetén természetvédelmi hatóságként a jegyző jogosult a nádas égetésének engedélyezésére. Az is visszásságot okoz, hogy a hatályos tűzvédelmi szabályok hiányosak, és nem érvényesítik a természetvédelmi szempontokat. Ezek miatt az ombudsman a belügyminiszterhez fordult a tűzvédelmi szabályozás módosítása érdekében, továbbá kezdeményezte, hogy az agrárminiszter a hiányzó természeti területek jegyzékét tegye közzé annak érdekében, hogy a természetvédelmi jogszabályok megfelelőképp garantálják a jövőben az ökológiai szempontból fontos természeti értékek, a nádasok védelmét.

A panaszos egy ügyben¹⁴ azt sérelmezte, hogy a településen rendszeres a veszélyes hulladékok, különböző műanyagok, kezelt fahulladékok, illetve háztartási hulladékok égetése. A nyílt téri, valamint fűtési célú lakossági hulladékégetés az úgynevezett alacsony kéményszintű kibocsátások körébe tartozik. Az égetésből felszabaduló káros, sok esetben karcinogén, rákkeltő légszennyező anyagok közvetlenül veszélyeztetik az égetés környezetében, az adott településrészen élők egészségét.¹⁵

A hulladékégetés miatt feljelentés alapján, környezetkárosítás bűncselekményének gyanúja miatt indult nyomozást a nyomozó hatóság bűncselekmény hiányában megszüntette. A kirendelt szakértő szakvéleményében ugyanakkor háztartási hulla-

¹³ AJB-1371/2020 közös jelentés.

¹⁴ AJB-1025/2020. közös jelentés.

¹⁵ Ez a probléma régóta napirenden van. A szószóló korábban állásfoglalást is kiadott erről a kérdésről: A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes állásfoglalása a háztartási tüzelőberendezésekből származó légszennyezettség riasztó mértékéről és csökkentésének szükségességéről. <https://www.ajbh.hu/documents/10180/2584047/Lignit.pdf/dcafb32b-994e-4e87-bef3-e5d584188a8d>

dékok égetésének tényét rögzítette. A jelentés megállapította, hogy a szakértői véleményben feltártak ellenére a nyomozó hatóság a környezetkárosítás tekintetében megszüntetett nyomozással egyidejűleg a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése gyanúja alapján nem indított nyomozást. Ezzel kapcsolatban a biztos és helyettese felkérte a legfőbb ügyészt, hogy mérlegelje az ügyészi fellépés lehetőségét. A legfőbb ügyész tájékoztatása szerint a nyomozás megszüntetéséről szóló határozat törvénysértő, ezért a megyei főügyészség útján intézkedett annak hatályaon kívül helyezéséről és a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének gyanúja alapján a nyomozás lefolytatásáról.

Meg kell jegyeznünk, hogy a bizonyítás nehézségei, a bizonyítási eszközök korlátozott alkalmazhatósága (például hamuteszt, koromteszt) ugyanakkor változatlanul problémája a hulladékégetéssel összefüggő hatósági eljárásoknak. Szükséges lenne hatékony, új technológiai megoldások alkalmazhatóságának megteremtése az alacsony kéményszintű kibocsátások ellenőrzésére, felderítésére.

Végezetül kiemelés érdemel a TRAFFIC és a WWF által szervezett *Successful Wildlife Crime Prosecution in Europe* (SWiPE) projekt, amelynek keretében 2021 nyarán folytattunk megbeszélést a projekt szakértőivel. Számos kérdés került szóba, az egyik kifejezetten jogrendszerrel kapcsolatos volt. Tapasztalataink szerint ugyanis akadályt jelenthet a természetvédelmi bírság, természetvédelmi szabálysértés és természetkárosítás tényállásaihoz kapcsolódó hármas szankciórendszer nehézkes felosztása. Korábban párhuzamosan lehetett alkalmazni ezeket, most szét kell választani, ami komoly nehézségeket jelent a gyakorlatban. Hatásköri problémák merülhetnek fel ennek kapcsán, mert nehezen tisztázható, hogy az adott cselekmény mely kategóriába sorolható be, és mely hatóságnak/szervnek kellene eljárnia. Míg ugyanis a természetvédelmi szabálysértési tényállás aktusközpontú, vagyis az engedély, szakhatósági állásfoglalás, bejelentés meglétéhez vagy hiányához fűz közvetlenül jogkövetkezményt, addig a büntetőjogi felelősség szempontjából az engedély nem lehet jogellenességet eldöntő kérdés (noha az ombudsmani gyakorlat nem egy esetben arra mutat rá, hogy egy jogerős, avagy véglegessé vált engedély is lehet jogellenes és visszás).

A szankcióalkalmazás terén a szakértők szerepe óriási. Éppen ezért az ügyészségek, nyomozó hatóságok, bíróságok részéről sokkal nagyobb fokú fogadókészségre, nyitottságra lenne szükség a természettudományos ismeretek, állítások, alaptételek, elvek tekintetében.

Az is fontos gyakorlati kérdés véleményünk szerint, hogy a természetkárosításokról minden esetben tudomást kellene hogy szerezzen a közérdekvédelmi feladatokat ellátó ügyész, illetve a más hatáskörrel rendelkező szervek, hogy hatékonyan járhassanak el és az eljárásokat szakszerűen folytathassák le.

Természetkárosítással kapcsolatos tapasztalatok

DR. RISKÓ ANDREA osztályvezető,
HERCZEG ZOLTÁN kormányfőtanácsos,
Agrárminisztérium,
Természetvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárság

◀ — ▶

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény határozza meg a természetvédelmi szervezetrendszer alapvető feladatait. Ezek körében nemcsak a megőrzés fontosságának hangsúlyozására kerül sor, hanem az ezt a célt veszélyeztető tényezők feltárására is. Mindezt annak érdekében, hogy a jogalkotó a védett természeti értékek és a védett természeti területek károsodását megelőzze, elhárítsa, a bekövetkezett károsodásokat csökkentse vagy megszüntesse. Ez valamennyiünk, az egész társadalom feladata és kötelessége is egyben. Ebben nemcsak a szűken vett természetvédelmi szervezetrendszer tagjai (nemzetipark-igazgatóságok, természetvédelmi hatóságok), hanem egyéb szervek, személyek is közreműködnek, így különösen fontos és kitüntetett szerepük van ebben a feladatban a nyomozóknak, az igazságügyi szakértőknek, ügyészeknek, bírácoknak, egyéb nem kormányzati, társadalmi szereplőknek.

A természetvédelmi szabályozás a veszélyeztetettség fokától függően megkülönböztet védett és fokozottan védett területeket és fajokat, továbbá a nemzetközi szabályozástól függően európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű, úgynevezett Natura 2000 területeket, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajokat (közösségi jelentőségű fajokat), továbbá nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó fajokat is. Utóbbiak köréből a washingtoni egyezmény és a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény (CITES) emelhető ki¹.

A védett és a Natura 2000 területeket érintően a szankcionálás szabályozása alapvetően a jogellenes cselekmények által érintett területek kiterjedésétől, az azokba történő beavatkozások milyenségétől, intenzitásától függ. Nagyon fontos ugyanakkor, hogy egy látszólag értéktelen területrész megváltoztatása is károsodással, adott esetben súlyos kárral járhat, hiszen a védett, illetve Natura 2000 területeket, területrészeket nem lehet önmagukban, a környezetükből kiszakítva vizsgálni. Azok puf-

¹ A CITES szabályozását az Európai Unió is átvette a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK tanácsi rendelettel. A Btk.-nak a természetkárosítás tényállásánál írt szabályai e rendelet hatálya alá tartozó bizonyos fajok egyedeire vonatkoznak.

ferzónaként szolgálhatnak, biztosítaniuk kell a terület kontinuitását, koherenciáját. Más esetben akár egy kis területrész igénybevétele is jelentős hatással járhat, ha például az az élőhelytípus, vagy a faj egyedének élőhelye különösen veszélyeztetett.

A fajvédelem területén eligazítást ad a veszélyeztetettség megállapításához – és így a kiszabható szankciók és azok mértékének megállapításához – a védett vagy közösségi jelentőségű fajok pénzben kifejezett értéke, illetve a nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozás is. Ehhez igazodik a kiszabható természetvédelmi bírság összege, illetve hogy a jogellenes cselekmény bűncselekményt valósít-e meg, vagy sem.

A természetvédelem szankciórendszere a fenti szempontokhoz igazodik. A természetvédelmi bírság pedig – a törvény eredeti szabályozása szerint – nem mentesít a büntetőjogi, a kártérítési felelősség, valamint a tevékenység korlátozására, felfüggesztésére, tiltására, továbbá a helyreállításra vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.

A legtipikusabb és leggyakoribb szankciók a természetvédelmi bírság, amelyet a természetvédelmi hatóság szab ki, továbbá a természetvédelmi szabálysértési bírság, amely esetben a rendőrség az eljáró hatóság. A természetkárosítás büntetőjogi szankciójának alkalmazása esetén nincs helye szabálysértési bírságnak is, továbbá az új szankciótörvény bizonyos esetekben kizárja a közigazgatási bírság és a büntetőjogi szankció egymás melletti alkalmazását².

A jogellenes cselekménnyel érintett fajok egyedei pedig visszatartathatók, lefoglalhatóak, zár alá vehetőek vagy elkobozhatóak.

A nemzetipark-igazgatóságok évente átlagosan 300-400 feljelentést tesznek az alábbi megoszlásban:

- 200-300 feljelentés a közigazgatási hatóságnál;
- 60-80 büntetőfeljelentés a rendőrségnél;
- 20-40 szabálysértési feljelentés a rendőrségnél.

A feljelentések döntő hányadát az igazgatóságok szervezetében működő természetvédelmi őrszolgálat generálja.

Természetvédelmi (közigazgatási) bírság

A természetvédelmi bírságot a természetvédelmi közigazgatási hatóság szabja ki (kormányhivatal/jegyző) a természetvédelmi törvény 80. §-a alapján, elsősorban

- jogszabályi, illetve egyedi hatósági előírások megsértése;
- engedély nélküli tevékenységek;
- védett természeti értéket vagy területet jogellenesen veszélyeztető, károsító, zavaró magatartások esetén.

² A közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény 5/A. §.

A természet védelmét érintő szabálysértések

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Sztv.) több olyan szabálysértési tényállást is tartalmaz, amiknek van vagy lehet természetvédelmi vonatkozásuk. Ezek közül az alábbiakat lehet kiemelni.

⇒ *Tulajdon elleni szabálysértésért* vonható felelősségre az, aki ötvenezer forintot meg nem haladó értékre lopást követ el (például falopás), valamint aki természetvédelmi hatósági és tájékoztató táblát megsemmisít, megrongál, elvisz, áthelyez vagy elmozdít.

⇒ *Természetvédelmi szabálysértést* követ el, aki

- természetvédelmi államigazgatási szerv engedélyéhez kötött tevékenységet engedély nélkül, vagy az engedélytől eltérő módon végez;
- természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat, szemetel, tiltott helyen tartózkodik, tüzet rak;
- védett élő szervezet egyedét, származékát vagy barlangi képződményt jogellenesen megrongál, elvisz vagy elpusztít, illetve védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar.

⇒ *Erdőrendészeti szabálysértést* követ el, aki járművel közlekedik olyan erdőben, ahol a forgalmat jogszabály tiltja, vagy azt jogszabály felhatalmazása alapján korlátozzák vagy megtiltják. Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény kimondja, hogy erdőben, illetve az erdészeti feltáróhálózat részét képező erdei úton quaddal, terep-motorkerékpárral, segédmotoros kerékpárral, valamint motorkerékpárral – erdőgazdálkodási célú járműforgalom kivételével – közlekedni tilos.

E szabálysértések esetén a nemzeti park-igazgatóságok szervezetében működő természetvédelmi őrszolgálat tagjai helyszíni bírságot szabhatnak ki.

A természet védelmét érintő bűncselekmények

Természetkárosítás büntette

A természetet legsúlyosabban károsító, veszélyeztető tevékenységek esetén a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 242–243. §-a az irányadó.

A természetkárosítás tényállása szerkezetileg két külön szakaszra tagolható, az első az egyedvédelmi, a második az egyéb természeti értékek (például barlang) és területek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza.

A fajmegőrzés területén a Btk. 242. §-ában írt tényállásokat rendeli büntetni a jogalkotó. A fokozottan védett fajok és a washingtoni egyezmény hatálya alá tartozó bizonyos (azaz az EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó)

fajok egyedeinek sérelmére elkövetett jogellenes cselekmények mindig bűncselekmények, míg a védett fajok és a közösségi jelentőségű fajok egyedei esetében csak akkor, ha azok pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket, ami jelenleg százezer forint. Tehát ha egy faj nálunk „csak” védett, de „CITES-es” is egyben (mint például a macskabagoly), akkor az annak terhére elkövetett jogellenes cselekmény automatikusan bűncselekmény.

A védett fajok sérelmére elkövetett cselekmény a jogellenes megszerzés, tartás, forgalomba hozatal, az ország területére való behozatal, kivitel, átszállítás, kereskedelem, illetve a károsítás vagy elpusztítás.

Mint minden bűncselekmény, a természetkárosítás is, alapvetően a szándékos elkövetés esetén büntetendő, azonban a minősített eset is elkövethető gondatlanságból. A minősített esetek egyrészt szintén a pénzben kifejezett értékekhez igazodnak a védett és a közösségi jelentőségű fajok egyedei esetén (határ: kétmillió forint), míg a washingtoni egyezmény hatálya alá tartozó (illetve annak uniós szabályozásában írt) fajok esetén az érintett állomány fennmaradásának a veszélyeztetése az, ami súlyosabb szankcióval büntetendő. Ennek meghatározása mindig szakkérdés, hiszen vannak fajok, amelyek világhállománya csak száz-kétszáz egyed, míg másoknál ez milliós egyedszám is lehet. Tehát nem mindegy például, hogy valaki vadon gyűjtött madagaszkári királypálmát csempészik, amelyből alig száz egyed maradt fenn, vagy engedély nélkül hozott amúgy tömegesen előállított orchideahibrideket.

A védett természeti területek, Natura 2000 területek, barlangok jelentős mértékű, jogellenes megváltoztatása szintén megvalósítja a természetkárosítás büntetét (Btk. 243. §).

A jelentős mérték megállapítása mindig szakkérdés, amelyet a büntetőügyben kirendelt szakértő vizsgál. Meghatározásakor a jogalkotói céloknál szereplő szempontrendszerből kell kiindulni. Ehhez ismerni kell a védettség szintjét; a Natura 2000 terület státusát, rendeltetését; segítségül lehet hívni a védetté nyilvánítás célját, amit a védetté nyilvánító jogszabályok tartalmaznak, a kezelési terveket, Natura 2000 területek esetében pedig a fenntartási terveket és az úgynevezett SDF-adatlapokat³; fajoknál a fajmegőrzési tervben írtakat. Támpon túl szolgálhat, hogy ezekben az esetekben már maga a természetvédelmi kezelő vagy a hatóság is mérlegelte ennek a kérdését, amikor a büntetőfeljelentését megtette. A jelentős mérték meghatározásához több jogszabályt is segítségül lehet hívni. Így például a ter-

³ A terület jelölése alapjául szolgáló élőhelytípusok, valamint fajok listáját, továbbá azok természetvédelmi helyzetének, a Natura 2000 hálózatban betöltött szerepének értékelését a természetvédelemért felelős miniszter a Natura 2000 keretében javasolt területek adat-szolgáltatási űrlapjáról szóló, 1996. december 18-i 97/266/EK bizottsági határozat szerint megküldött adatlap (*Standard Data Form*) és a természetes élőhelyek, valamint és vadon élő állatok és növények megőrzéséről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv 17. cikkének (1) bek. szerinti jelentés alapján tartja nyilván.

mészetvédelmi bírság kiszabásáról rendelkező 33/1997. (II. 20.) Korm. rendeletet is, amely tartalmazza azokat a fogalmakat és mérlegelési szempontokat, amelyek alapján elhatárolhatók egymástól a zavarással, veszélyeztetéssel, károsítással járó tényállások, illetve meghatározható a jelentős mérték vagy a megsemmisülés bekövetkezése. A természetben okozott károsodás mértékének megállapításáról, valamint a kármentesítés szabályairól szóló 91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet is tartalmazza a mérlegelés szempontjait, de például egy beavatkozás jelentős hatásának a mérlegelési szempontjai a környezeti hatásvizsgálatról, valamint az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló jogszabályokban is megjelennek [314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról; 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről].

A Natura 2000 területeket érintő beavatkozások mértékének meghatározásához jól felhasználható az Európai Bizottság közleménye *A Natura 2000 területek kezelése, Az élőhelyek védelméről szóló 92/43/EGK irányelv 6. cikkének rendelkezései* tárgyában, valamint egy útmutató dokumentum is rendelkezésre áll a közösségi jelentőségű állatfajoknak az élőhelyvédelmi irányelv szerinti szigorú védelméről.

Minősített esetnek számít, ha a természetkárosítás a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy a védett élő szervezetek életközössége, illetve azok élőhelye jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozza, amely szintén szakértői mérlegelés kérdése. A minősített esetet gondatlanságból is el lehet követni.

Különösen fontos, hogy a súlyosabb jogellenes cselekmények büntetése súlyukhoz igazodó szankcióval történjen. Az ilyen cselekmények aránytalanul enyhe büntetése ugyanis sokat árthat a természetvédelem megítélésének, társadalmi presztízisének.

Orvvadászat büntette

A Btk. 245. §-ában meghatározott orvvadászat tényállása szerint nemcsak a vadászható fajok jogszerűtlen elejtése büntett, hanem a fokozottan védett vagy védett gerinces állat elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenység is.

Méreggel visszaélés

Aki mérget jogosulatlanul készít, tart, felhasznál vagy forgalomba hoz, illetve aki a mérgek visszaélésszerű felhasználásának megakadályozására vagy más személyek veszélyeztetésének kizárására előírt intézkedések megtételét elmulasztja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt elzárással büntetendő a Btk. 188. § (1) bekezdése alapján.

Tipikus természetkárosító cselekmények

Az agrárium területén elkövetett jogellenes cselekmények

Magyarország területének közel 80 százalékát termőterület borítja, ennek mintegy hatvan százaléka szántóföld. Azonban nemcsak a mezőgazdasági művelés alatt álló területek, hanem azok közvetlen környezete is különös fontosságú. A szegély-élőhelyek, kaszálatlanul hagyott sávok, mezsgyék, árokpartok, útszegélyek vagy éppen fasorok számos élőlény otthonául szolgálnak.

Gyakori probléma, hogy a gazdálkodók a területeiken túli részt is művelésbe vonják. Sok gondot okoz az is, hogy a földhasználók egy része a szegélyélőhelyeken közlekedik autójával vagy éppen mezőgéppel. E helyeken fészkelnek, táplálkoznak és pihennek vadászható (például fácán) és ritka védett fajok (például túzok) egyaránt. Számukra ezek búvóhelyként szolgálnak a nyílt terep közepén. Sok esetben gyomirtáskor úgy állítják be a permetezőkart, hogy az a szántóterület környezetét is érje. Ezek a cselekmények védett növényfajok élőhelyét is érinthetik (például fátyolos nőszirm, budai imola).

Ismétlődő probléma a tavaszi égetés, amelyet sokan a szomszédos, gyomosnagazosnak vélt terület „megtisztítására” vetnek be, számos jogszabályt megsértve ezzel. Az ott élő állatok – köztük fontos ökológiai szereppel bíró gerinctelenek – elpusztulnak, a gyepek elszegényednek, illetve homogenizálódnak a tűz hatására, ez pedig mind természetvédelmi, mind pedig gazdálkodási szempontból aggályos.

Járművel közlekedés védett természeti területeken

A jogellenes cselekmények gyakran a védett természeti terület állapotát, állagát sértik. Egy terepmotorozással együtt járó taposási kár is súlyos lehet.

Védett természeti területen közlekedő járművek (például személygépkocsi, motorkerékpár, kerékpár, quad stb.) jelentős mértékben károsíthatják a természeti és védett természeti értékeket és azok élőhelyét, a talajfelszín élővilágát, rengeteg kétlábút, hullót és ízeltlábút pusztíthatnak el, növényeket taposhatnak ki, élőhelyeket tehetnek tönkre. A megbolygatott talajfelszínen fellépő erózió, az inváziós fajok megjelenése további természetvédelmi problémákat okoz. Éppen ezért védett természeti területeken a járművel történő közlekedés (beleértve a kerékpározást is) a természetvédelmi hatóság engedélyéhez kötött.

Konkrét ügyek

2020. november 18-án a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Őrszolgálat a Készenléti Rendőrség tagjainak segítségével sikeresen intézkedés alá vont két személyt, akik társaikkal a jogszabályi tiltás ellenére a Börzsöny védett erdeiben, a nemzeti park területén terepmotoroztak.

Bár az intézkedés során később a szokásos fordulatok jöttek elő („eltvedtünk”, „sosem jártunk még erre”, „megijedtünk, azért menekültünk”), ez esetben is szabálysértő hozzáállást tapasztaltak az ellenőrök. Előfordult már, hogy a felszólítás ellenére a motorosok egy része támadólag lépett fel, míg mások menekülőre fogták, sőt kényszerintézkedésre is szükség volt.

2020. május 1-jén a Duna–Dráva Nemzeti Park berzencei védett természeti területein hét terepjárával közlekedtek. A gépjárművek erdő művelési ágú területen tartózkodtak, ahova semmiféle út nem vezet. Az autósok azt mondták, hogy a Berzence község felé vezető utat keresték. A gépjárművezetők mellett utasként nők és férfiak, továbbá gyerekek is a helyszínen tartózkodtak. A terepjárók közül kettőnek nem volt rendszáma. Az intézkedésbe a rendőrség bünyügyi helyszínelői is bekapcsolódtak, mert védett növényekben is kárt tett az árokba hajtó autó, s így felmerült a természetkárosítás büntett gyanúja.

Fokozottan védett nagyragadozók elejtése vadászati eszközzel

Az elmúlt időszakban farkast és barna medvét is ejtettek el vadászati eszközzel. Mindkét faj, ha kis létszámban is, de állandóan jelen van az ország területén. Medve esetében a nyom felismerése laikusnak is egyértelmű.

A nagyragadozók elejtése egyben állatkínzást is megvalósít, az elkövetés eszközét is figyelembe véve pedig megvalósíthat orvvadászatot is. A trófeák megszerzése győron elleni bűncselekmény is lehet egyúttal.

Konkrét ügy⁴

A rendelkezésre álló adatok szerint G. S. salgótarjáni lakos 2014. május 10-én 22 óra körül, a Salgótarjánhoz tartozó egyik erdőrészben mint vadászatra jogosult személy vadászott. E közben az engedéllyel tartott lőfegyverével egy barna medvét meglőtt. Az állat nem pusztult el, ezért másnap a két év körüli hímivarú állat keresésére indult vadásztársaival. A keresés tényét, időpontját és helyét a vadászati beíró naplójában nem rögzítették. A megtalált, de még élő állatot F. L. dunavarsányi lakos fejbe lőtte, a medve tetemét K. A. dunavarsányi lakos salgótarjáni ingatlanába szállították, ahol azt kizsigerezték, bundáját lenyűzták.

A rendőrök K. A. vadászházában tartottak helyszíni szemlét 2014. május 17-én a kora esti órákban, amikor T. L. dunavarsányi lakos és K. A. egy nem sokkal korábban szabályosan elejtett gímszarvasborjú egyedét hozták le a vadászterületről. Az állaton az elejtés helyszínén nem helyezték el a vad szabályos elejtését igazoló

⁴ <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/kilottek-egy-barna-medvet>

vadazonosító jelet, valamint a vad elejtésének idejét és azonosító sorszámot sem regisztrálták az egyéni vadászati engedélyhez tartozó lőjegyzékben.

A rendőrök a gyanúsítottakat elfogták. A gyanúsítottak lakóhelyén és a tulajdonukat képező ingatlanokban a nyomozók házkutatást tartottak, ennek során a medve bundáját, kifőzött koponyáját, továbbá vadászati naplót és engedéllyel tartott lőfegyvereket, lőszereket foglaltak le.

A Salgótarjáni Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya G. S. és F. L. ellen természetkárosítás, orvvadászat büntett és lopás vétség elkövetésének megalapozott gyanúja, K. A. ellen orvvadászat büntett és lopás vétség, míg T. L. ellen lopás vétség elkövetésének megalapozott gyanúja miatt folytat büntetőeljárást.

Védett madarak elejtése vadászati eszközzel

Tipikus elkövetési módok:

- Ragadozó madarak illegális lelövése (a mérgezés miatt kézre kerülő madarak jelentős részében találnak korábbi illegális cselekményből fakadóan sörétet is).
- Védett fajok elejtése vízivad-vadászat során. A fajok meghatározásának nehézségei, a látási viszonyok nem mentik az elkövetőt.
- Külföldön (néha jogszerűen) elejtett, hazánkban védett énekesmadarak kereskedelmi célú szállítása. Szinte mindig van – akár jelentős részben – a szállítmányokban olyan madár, amely a származási országban is védett. Fontos tudni továbbá, hogy a jellemzően érintett fajok zömének (például mezei pacsrta, fűrj) a kereskedelme a madárvédelmi irányelv alapján nem megengedett az EU-ban.

Konkrét ügyek

2016. november 12-én a Tiszai Vízügyi Rendőrkapitányság eljárást indított lopás, természetkárosítás és orvvadászat gyanúja miatt két olasz állampolgár ellen, akiket szombat délután értek tetten a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrei, a Tisza-tó Abádszalóki-medencéjében. Lakossági bejelentést követően a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őre a Tisza-tavi Sporthorgász Kft. halőreivel együtt a helyszínre sietett, és ott beigazolódott, hogy két olasz orvvadász csónakból lőtte a tőkés récéket, valamint a védett csörgőrécét, barátrécét, kerцерécét és az akkor vadászati tilalom alá eső nyári ludat.

2020. február 7-én a Mátészalkai Rendőrkapitányság azzal a megkereséssel fordult a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósághoz, miszerint a közútkezelő munkatársai az M3-as autópálya Budapest felé vezető Kántorjánosi pihenőhelyén kihelyezett nagy méretű, nem lakossági célú szeméttárolóban, négy nagy méretű kartondobozban fagyaszott állapotú énekesmadár-tetemeket találtak.

Az ellenőrzés során megtalált fajok egyedszámanként: 2026 erdei pityer, 55 csilpcsalpfüzike, 1 búbosbanka, 1 házi veréb, 1 fűrj, 1 barátposzáta, 1 tövisszúró gébics, 1 sárga billegető. A lefagyasztott tetemeket a rendőrkapitányság lefoglalta. A jogellenes cselekmény okán a Mátészalkai Rendőrkapitányság természetkárosítás bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt rendelt el nyomozást.

2021 áprilisában a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) munkatársait a bolgár *Green Balkans* munkatársai riasztották, mert egy nyomkövetővel jelölt barátkeselyű Magyarország területéről küldött gyanús GPS-adatokat. Az MME mérleg- és tetemkereső egysége és a Hortobágy Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatára néhány órán belül a megadott koordinátákhoz sietett, és sikerült megtalálniuk a madár jeladóját egy folyóparton. A nyomkövető adataiból arra is hamar fény derült, hogy a madarat a jeladó helyétől több kilométerre meglőhették. A barátkeselyű fokozottan védett faj, így elpusztítása orvvadászatnak és természetkárosításnak minősül.

2021. november 5-én területbejárás és vadlúdmonitoring során a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrre a nemzeti park Nyírő-lapos területén egy fokozottan védett vörösnakú ludat talált elpusztulva. A begyűjtött tetem röntgenvizsgálata során elkészült felvételen látszik, hogy a liba testében sörétszem található.

Ragadozómadár-mérgezés

A hazai madárvilágot, azon belül elsősorban ragadozó madarainkat fenyegető egyik legsúlyosabb veszély, amely egyes fajoknál a kipusztuláshoz is vezethet, az ún. illegális madármérgezés. Sajnálatos módon az ezredforduló táján újult erővel lángolt fel a ragadozó madarak iránti ellenszenv, és futótűzként terjedt az országban a madármérgezés. 2012-től napjainkig mintegy 800 elpusztult példányt sikerült felderíteni, ebből 630 védett faj egyede volt. A legnagyobb probléma a hazai sasfajok egyedeinek elpusztítása, eddig összesen 120 példány esett áldozatul. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a megtalált esetek csak a jéghegy csúcsát jelentik.

Konkrét ügy

2021-ben az elmúlt évek legsúlyosabb ragadozómadár-mérgezéses bűncselekménye történt a turai Szent András Dombi Vadásztársaság működési területén. Az MME mérleg- és tetemkereső kutyás egysége, a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatára, valamint önkéntesek 2021. augusztus 9-től dolgoztak a mérgezési területek lehatárolásán, a kihelyezett mérgezett csalétek és a fellelt tetemek összegyűjtésén. November elejéig három fokozottan védett, 90 védett és 15 nem védett állat tetemét, valamint 141

mérgezett csalétket sikerült megtalálni. A mérgezésben fokozottan védett fajok is érintettek: két barna kánya és egy rétisas is van az elhullott madarak között. A természetvédelmi kár hat és fél millió forint – nem számítva a felderítésben és mentésben részt vevő természetvédelmi őrök és szakemberek, kutyás egységek, rendőrök és civilek munkáját.

A mérgezésekhez általában olyan karbofurán-tartalmú növényvédő szereket használnak, ezeket 2008-ban betiltották, így már a tartásuk is méreggel való visszaélésnek minősül. E szerekből egyetlen gramm képes akár egy embert is megölni, így a rendkívül jelentős természetkárosítás és állatkínzás mellett veszélyes az emberekre is, hiszen az ételmiszerláncban (vadhús) vagy egy véletlen baleset során (például határban játszó gyerekek) halálest is előfordulhat. Mindezek mellett a védett gerinces állat méreggel való elpusztítása orrvadászatnak is minősül (Btk. 245. §).

Különösen szomorú, hogy 2021-ben csak a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területén ez már a negyedik ismert tömeges madármérgezés:

- februárban Mányban találtak egy mérgezőes tüneteket mutató parlagisas-tetemet, amit egy holló és egy egerészölyv tetemének előkerülése követett, majd miután méregkereső kutyával is ellenőrizték a területet, további tetemek kerültek elő;
- március közepén Kisbér Hánta településrészén került elő mérgezett egerészölyv- és hollótetem, de a következő két hét bejárásai, illetve keresőkutya-bevetése során végül közel félszáz tetemre bukkantak, ebből 2 fokozottan védett és 41 védett állat maradványa volt;
- április második felében Tápiószecsőn került elő 72 védett és nem védett állatfaj teteme, ebben az esetben jellemzően mérgezett tojások szolgáltattak csalétekül.

Illegális hulladéklerakás védett természeti területen

A Btk. 248. §-a szabályozza a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése tényállást. Fontos megjegyezni, hogy a tényállást a 2021. évi II. törvény módosította, ami 2021. március 1-jétől hatályos, természetvédelmi szempontból szigorúbb lett. A jelenleg hatályos szöveg alapján, aki hulladékkal olyan jogellenes tevékenységet végez, ami alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A bűncselekményt gondatlanságból is el lehet követni. A veszélyes hulladék és a különösen jelentős mennyiség mellett a különös visszaesés is minősítő körülmény. A különös visszaesés szempontjából hasonló jellegű bűncselekmény a környezet- és a természetkárosítás.

Konkrét ügy

A Berettyóújfalu városhatárában lévő Andaháza elnevezésű élőhelyen a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság mesterséges árasztásokkal és bivalyok legeltetésével vizes élőhelyet tart fenn. A területen rendkívül nagy számban költenek védett és fokozottan védett fajok. A területre vezető műút mellett 2018. május 28-án reggelre ismeretlenek nagy mennyiségű hulladékot raktak le, amit – annak mennyiségéből ítélve – vélhetően kisbusszal, kisteherautóval szállíthattak a helyszínre. A hulladék ismeretlen tartalmú zsákokat és lakásfelújításból származó anyagokat, törmeléket, szerszámok csomagolóanyagait, gipszkartont, padlószőnyeg-maradványokat, festéshez használt eszközöket tartalmazott. A zsákok tartalma nem ismert, azok az élőhelyre és az itt élő fajokra veszélyes anyagokat is tartalmazhatnak, amelyek a közvetlen közelben fekvő vizekbe kerülve a védett és fokozottan védett fajok állományát, illetve a területen tartott bivalyállományt veszélyeztethetik. A szemét szél általi vagy az állatok általi (ételmaradványok) széthordása, elhurcolása további veszélyeket rejt.

A természetvédelem az ügyészi feladatok tükrében

DR. TESZÁR LÁSZLÓ legfőbb ügyészségi ügyész
Legfőbb Ügyészség Közérdekvédelmi Főosztály

◀ – ▶

Az ügyészség alkotmányos jogállása

Az ügyészség alkotmányos jogállását és az általuk ellátandó feladatokat elsősorban az Alaptörvény 29. cikke és az ügyészségre vonatkozó sarkalatos törvények: az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.), valamint a legfőbb ügyész, az ügyész és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról szóló 2011. évi CLXIV. törvény (Üsztv.) tartalmazza.

Az Alaptörvény 29. §-ának (1) bekezdése szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködője és mint közvádoló, az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője, továbbá üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

Az Alaptörvény értelmében tehát az ügyészség büntetőjogi és büntetőjogon kívüli ügyészi funkciókat lát el. Ebből következően az ügyészség szakmai tevékenységét két – egymással szoros együttműködésben lévő – szakágra, a büntetőjogi és a közjogi szakágra osztott kereteken belül gyakorolja. Utóbbi szakág két szakterületet ölel fel, a közérdekvédelmi és a büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi tevékenységet.¹ A feladatok sorrendisége egyértelművé teszi, hogy az ügyészi szervezet meghatározó tevékenysége – hagyományosan – a büntetőjogi szakág által végzett büntetőjogi feladatok ellátása, közvádálóként kizárólagosan az állam büntetőigényének az érvényesítése. E mellett azonban az ügyészség közjogi szakága a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény és más törvények által meghatározott – így például természetvédelmi – feladat- és hatásköröket is gyakorol.

Az ügyészség büntetőjogon kívüli tevékenysége az Alaptörvény és az Ütv. elfogadásával lényeges változáson ment keresztül. Az ügyészségről szóló korábbi, 1972. évi V. törvény 1997 óta ezt a tevékenységet ügyészi törvényességi felügyeletként jelölte meg.

¹ Lajtár István: Az ügyészség közjogi szakágáról. *Magyar Jog*, 2021/6., 343. o.

A korábbi szabályozás szerint az ügyész a törvénysértések feltárása érdekében a felügyeleti jogkörébe tartozó szervek ügyintézési gyakorlatát akkor is általános érvénnyel vizsgálhatta, ha törvénysértésre utaló adat egyáltalán nem merült fel.

Az Alaptörvény és az Ütv. hatálybalépése 2012-től koncepcionális változást hozott. Ennek lényege, hogy a törvényességi felügyelet helyébe a törvényességi ellenőrzés, illetve meghatározott intézkedésre adott felhatalmazás lépett. Vagyis ettől kezdődően az ügyesség mint ellenőrző szerv csak a konkrét, tudomására jutott törvénysértés esetén vizsgálódhat, majd annak eredményétől függően az ellenőrzött szervnek különböző intézkedések megtételét javasolhatja, anélkül azonban, hogy az adott döntés megváltoztatására jogosítványa lenne. Mindez egyértelművé teszi, hogy a hatályos szabályozás nem csak terminológiai kiigazítást jelentett a korábbiakhoz képest, hanem a jogalkotás az ügyési törvényességi ellenőrzés terjedelmét is jogállami keretek közé szorította.

A természetvédelem alkotmányos alapjai

Magyarország Alaptörvénye bevezetőjében, a Nemzeti hitvallásban feladatul szabja a nemzeti értékeink megóvását, köztük a Kárpát-medence természeti és ember által alkotta értékeinek és a természeti erőforrásainak megőrzését és gondos használatát.

Az Alaptörvény P) cikkének (1) bekezdése rögzíti, hogy a természeti erőforrások – különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek – a nemzet közös örökségét képezik, s nyomatékosítja, hogy ezek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.

Az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdése értelmében mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. Ugyane cikk (2) bekezdése szerint az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország – többek között – a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.

Az Alaptörvény XXI. cikkének (1) bekezdése szerint Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez. Ugyane cikk (2) bekezdése szerint, aki a környezetben kárt okoz, köteles azt – törvényben meghatározottak szerint – helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni.

A természeti örökség és a környezeti értékek a nemzeti vagyon pótolhatatlan részei. A 28/1994. (V. 20.) AB határozat (környezetvédelmi alaphatározat) szerint az állam nem élvez szabadságot abban, hogy a környezet állapotát romlani engedje vagy a romlás kockázatát megengedje. Az Alkotmánybíróság szerint az állam köteles az egészséges környezethez való jog megvalósítását szolgáló sajátos intézmények

kialakítására és működtetésére, tehát ezen értékek védelme, a környezethez, természethez való jog biztosítása elsődlegesen állami kötelezettség és felelősség.

Az állami felelősség megjelenítése elsődlegesen a közigazgatási szervek feladata, azonban a megosztott felelősség és a szubszidiaritás alapelvei szerint további állami szervek is részt vesznek a környezeti érdekek érvényesítésében, közöttük lényeges szerepe van az ügyészségnek.

A környezetért, illetve a természetért való felelősség nemcsak jogi, hanem erkölcsi, etikai kérdés is, amelyet Konrad Lorenz szemléletesen foglalt össze *A civilizált emberiség nyolc halálos bűne* című munkájában.

Az ügyészség feladat- és hatásköre a természetvédelem területén

Magyarország ügyészségének kiemelt feladatai közé tartozik a természet magas szintű védelme. A jogvédelem teljeskörűen valósul meg az ügyési munka során az Alaptörvény által megszabott keretek, az Ütv., valamint az egyes szakterületi jogszabályok alapján. A természetvédelem érdekeinek védelmében való ügyési közreműködés elsődleges célja, hogy a rendelkezésre álló jogszabályi lehetőségekkel élve minél hatékonyabban lépjen fel a természetet károsító és veszélyeztető cselekményekkel, illetve környezethasználókkal szemben.

Az ügyész kiemelt feladata a természetvédelem érdekében történő fellépés, amelynek során különös gondot kell fordítania a legmegfelelőbb ügyési intézkedés kiválasztására. Ennek során nemcsak az ügyészségre vonatkozó feladat- és hatásköröket megállapító jogszabályokat kell figyelembe venni, hanem a speciális természetvédelmi előírásokat is.

A természetvédelem komplex jogterület, ez a természet védelmének általános szabályairól szóló 1996. évi LIII. törvényben (Tvt.) a feladatok meghatározásánál és az eljáró szervek kijelölésénél is érvényesül. Az ügyészség eljárását és intézkedéseit is a komplexitás jellemzi, széles körben jogosult kifejtetni tevékenységét, ugyanis ezt igényli a természetben okozott károkért való felelősség több jogterületet érintő jellege.

Az ügyészség természetvédelmi tevékenysége során a terület komplex jellegéből és feladataiból adódóan kiemelt jelentősége van a közjogi és a büntetőjogi terület közötti *szakági együttműködésnek*, ennek segítségével a törvényesség biztosítása és a jogsértések megelőzése érdekében az ügyészség eleget tehet az Alaptörvényből, az Ütv.-ből és más jogszabályokból fakadó kötelezettségeinek. A szakági együttműködés alapja a büntetőjogi és a közjogi szakág közötti zökkenőmentes és folyamatos információáramlás, amely a hatékony munkavégzés elengedhetetlen előfeltétele.

Az ügyészség természetvédelmi tevékenységének ellátása egyaránt érinti a büntetőjogi és a közjogi szakág tevékenységét. Az ügyészség a büntetőeljárás törvényben

meghatározottak szerint jár el a természeti területek, értékek, különösen a védett természeti területek és értékek Btk.-ban tilalmazott módon való megsértése esetén. Ezen túlmenően az irányadó jogszabályok szerint ellátja a természetvédelmi hatóságok eljárásai és döntései törvényességének ellenőrzését. Végül pedig az ügyész a magánjogi eszközrendszer alkalmazásával természeti érték, terület, valamint védett természeti terület veszélyeztetése, károsítása esetén közérdekű keresetindításra is jogosult a polgári bíróságnál a tevékenységtől eltiltás, illetőleg a tevékenységgel okozott kár megtérítése céljából. A keresetek előkészítése során az ügyész önkéntes teljesítésre hívhatja fel a természeti érték vagy terület veszélyeztetőjét, illetve károsítóját, a tapasztalatok alapján ez legtöbbször eredményes.

A természetvédelmi tárgyú ügyészi tevékenység alapját tehát *közigazgatási jogi, polgári jogi és büntetőjogi szabályok* alkotják.

Az ügyészség közigazgatási jogi tevékenysége a természetvédelem területén

A természetvédelem érdekeinek érvényesítése a leghatékonyabban és legszélesebb körben a közigazgatási szervek intézkedéseivel valósulhat meg. Az ügyész eljárási jogosultságát meghatározó jogszabályhelyek azonban az ügyészség közérdekvédelmi szakterületének is adnak e körben fellépési lehetőséget.

Közigazgatási jogi tevékenysége körében az ügyészség a Tvt. 60. §-ának (3) bekezdése szerint az irányadó jogszabályok szerint *közreműködik a természetvédelmi hatóságok eljárásai és döntései törvényességének biztosításában*. Ahhoz, hogy ennek a feladatának eleget tehessen, környezeti információra van szüksége.

A közjogi szakág természetvédelmi tárgyú ügyészi fellépéseinél elsődleges szerepet játszanak *az ügyészség büntetőjogi szakágától* érkező folyamatos és időszerű információk, amelyek a természetvédelmi tárgyú érdemi intézkedések megalapozásában meghatározó súlyt képviselnek. A környezet- és természetvédelmi ügyekben az információhoz jutás másik jelentős területe a környezet- és természetvédelmi hatóságoktól érkezett információ. A korábbi években kialakított és a jelentős szervezeti változtatások után is fenntartott gyakorlatnak megfelelően a természetvédelmi hatóságok – különböző formában és módon – megküldik a főügyészségek részére a *bírságot és kötelezést tartalmazó határozataikat*, amelyek a szóban forgó ügyekben nagyban hozzájárulnak az érdemi intézkedések meghozatalához és az ügyészségek eredményes működéséhez. Információval szolgálnak még a különböző kérelmek, bejelentések, valamint a külső szervektől érkező megkeresések és tájékoztatások.

Az Ütv. 29. §-ának (1) bekezdése szerint az ügyész ellenőrzi a közigazgatási, így a természetvédelmi hatóságok által hozott egyedi, bíróság által felül nem vizsgált jogerős, végleges vagy végrehajtható döntések, valamint hatósági intézkedések

törvényességét. Ugyane szakasz (2) bekezdése szerinti feltételek bekövetkezése esetén az ügyész *felhívással* él a törvénysértés megszüntetése érdekében. Törvénysértésnek nem minősülő hiányosság és csekély jelentőségű törvénysértés esetében az ügyész *jelzésben* hívja fel az illetékes szerv vezetőjének figyelmét.

Ügyészségi tapasztalataink szerint a természetvédelmi hatóságok rendkívül sok jogszabállyal dolgozva, alapvetően jogszerűen tesznek eleget szereteágazó kötelezettségeiknek, amelyek közül a legjelentősebbek a védett természeti értékek és területek tekintetében kiadott engedélyek, illetve a természet érdekeit sértő, illetve veszélyeztető tevékenység észlelése esetén kiadott kötelezések és bírságok. A természetvédelmi hatósági munkában nagy segítséget nyújtanak a nemzetipark-igazgatóságok, amelyeknek megfelelő szak- és helyismeretük van a területükön.

Az ügyészi fellépésre példaként három esetet említenék. Egy megyei főügyészség felhívást nyújtott be a természetvédelmi hatóság határozata ellen, ugyanis az ügyben elsőfokú természetvédelmi hatóság hatáskör hiányában járt el. Egy másik ügyben a főügyészség azért nyújtott be felhívást a természetvédelmi határozattal szemben, mivel a természetvédelmi bírság összege nem felelt meg a hatályos jogszabályokban előírt követelményeknek. Jelzés kiadására került sor egy olyan ügyben, ahol a természetvédelmi bírság kiszabása jogszerű volt, azonban a határozat néhány kisebb – a határozat érdemét nem érintő – név- és számelírást tartalmazott.

A természetvédelmi tárgyú ügyészi fellépéseknél meghatározó szerepe van a *hatósági eljárás kezdeményezésnek*. Az Ütv. 5. §-ának (1) bekezdése alapján az ügyész a tudomására jutott jogsértés vagy jogszabálysértő mulasztás miatt jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén – többek között – hatósági eljárást kezdeményez. Erre elsősorban akkor kerül sor, ha a jogsértés jellege, a fennálló veszélyhelyzet elhárítása, a károsítás elkerülése vagy annak felszámolása érdekében szükséges az ügyészi intézkedés.

A hatósági eljárás kezdeményezése irányulhat hatósági ellenőrzésre, természetvédelmi bírság kiszabására, vagy természetvédelmi kötelezés, korlátozás, illetve tilalom elrendelésére.

Példaként két jellemző esetet említenék a védett állatok, illetve növények károsítása körében, amikor is a környezeti információ az ügyészség büntetőjogi szakágától származott.

Egy megyei főügyészség hatósági eljárást kezdeményezett olyan vadászok ellen, akik a település külterületén a vadászati és a természetvédelmi jogszabályokat megszegve tiltott időszakban nagyszámú védett madarat lőttek le. Az ügyben az illetékes kormányhivatal vadvédelmi és természetvédelmi eljárást indított a vadászokkal szemben.

Egy másik megyei főügyészség hatósági eljárást kezdeményezett szarvasgombagyűjtők ellen, akik védett tölgyerdőben gombakereső kutyák segítségével 4,5 kg

szarvasgombát gyűjtöttek össze úgy, hogy közben nagyszámú védett orchideát tapostak le, illetve irtottak ki. A védett növényeket károsító személyekkel szemben az illetékes kormányhivatal hatósági eljárást indított. Mindkét hatóság-eljárás-kezdeményezés jogszerű, megalapozott és eredményes volt.

A környezetvédelmi ügyészi munka során azonban kiemelt figyelmet kell fordítani az egyes jogterületek szankcióinak együttes alkalmazása során irányadó speciális szabályokra is. Az Alkotmánybíróság a 8/2017. (IV. 18.) AB határozatában arra a következtetésre jutott, hogy a jogalkotónak egyértelműen, megfelelő részletettséggel kell szabályoznia a különböző eljárások egymáshoz való viszonyát, szem előtt tartva a *ne bis in idem* elvét.

Az Alkotmánybíróság határozatában rögzített követelményekkel összhangban a 2021. január 1-jén hatályba lépett, a közigazgatási szabályszegések szankcióról szóló 2017. évi CXXV. törvény (Szankció tv.) egyik alapvető célkitűzése volt, hogy elkerülhetővé váljon két, hogy egyébként más jogágba tartozó párhuzamos vagy egymást követő eljárás eredményeképpen mindkét eljárásban azonos tartalmú – közigazgatási és büntető szankcióval – sújtsanak. A módosítás a büntetőjogi felelősségre vonás elsődlegességét juttatja kifejezésre. Emellett azonban arra is figyelemmel van, hogy azon jogellenes magatartások köre, amelyek közigazgatási szankciót vonhatnak maguk után, jóval szélesebb, mint a büntetőjogilag releváns cselekmények köre, ezért a büntetőjogi felelősségre vonás kizártsága nem jelent automatikus mentesítést a közigazgatási szankció alól. A Szankció tv. 5/A–5/B. §-ára tekintettel a büntetőjogilag is fenyegetett közigazgatási szabályszegés esetén a közigazgatási hatóság mozgásteret a hatósági eljárás eredményeképpen kiszabható szankcionálási módokatól függ, amely szükségképpen kihatással van az ügyészség hatósági eljárás kezdeményezéseire is.

Tapasztalataink szerint mind a közigazgatási hatósági eljárás kezdeményezése, mind az ügyészi felhívás, illetve jelzés megfelelő ügyészi eszköz a természetet sértő jogellenes cselekményekkel szemben a természetvédelmi hatóságok eljárási kötelezettségeinek tudatosítása és a prevenciót is szolgáló gyorsabb felelősségre vonás érdekében.

Az ügyészség polgári jogi tevékenysége a természetvédelem területén

Az ügyészi perindításra feljogosító törvényi rendelkezések a jogrend kijátszásának megakadályozása érdekében azokat a jogvédelmi érdekeket szolgálják, amelyek sérelmének orvoslása ügyészi kezdeményezéssel a bíróság előtt érvényesíthető. A közérdekből való jogérvényesítést, illetve a közérdeket sértő jogviszonyok bírósági felülvizsgálatának kezdeményezését többszintű jogi szabályozás biztosítja az ügyészség számára.

Az Ütv. 26. §-ának (1) bekezdése szerint az ügyészségnek e törvényben nem szabályozott, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként gyakorolt büntetőjogon kívüli közérdekű feladat- és hatásköreiről külön törvények rendelkeznek. Az ügyész ezeket a hatásköreit a törvénysértés kiküszöbölése érdekében elsősorban *a bírósági peres és nemperes eljárások megindításával (perindítási jog)* gyakorolja.

Természetvédelmi magánjogi tevékenysége körében az ügyészség a Tvt. 60. §-ának (2) bekezdése szerint természeti érték, terület, valamint védett természeti terület veszélyeztetése, károsítása esetén az ügyész *keresetet indíthat a tevékenységtől való eltiltás, illetőleg a tevékenységgel okozott kár megtérítése* iránt.

A Tvt. széles körben nyújt védelmet a természeti elemeknek, ennek célja a természeti értékek és területek, tájak, valamint azok rendszerének, biológiai sokféleségének védelme. A természeti érték fogalmi körébe tartozik minden természeti erőforrás, az élővilág és a fennmaradásához szükséges élettelen környezet, a természeti erőforrásnak nem minősülő környezeti elem, beleértve a védett természeti értéket is. A védett természeti értékek és a védett természeti és Natura 2000 területek kiemelt oltalomban részesülnek.

A közjogi szakág magánjogi tárgyú ügyészi fellépésénél is – a közigazgatási jogi tevékenységhez hasonlóan – az ügyészség büntetőjogi szakágától és a természetvédelmi hatóságoktól érkezett információk játszanak jelentős szerepet. Az eltiltás és kártérítés benyújtására irányuló ügyészi tevékenység a károkozó magatartások jellegéhez igazodva változatos képet mutat.

A benyújtott természetvédelmi tárgyú keresetek indoka volt például a védett növényfajok veszélyeztetése, elpusztítása, a védett állatok egyedeinek és élőhelyeinek károsítása, illetve védett természeti és Natura 2000 terület károsítása.

A védett állatok károsítása körében egy megyei főügyészség keresetére a 105 darab tiszavirágot engedély nélkül összegyűjtő és elpusztító alperest a bíróság ítéletében eltiltotta a védett állatok veszélyeztetésétől és egyúttal egymillió-ötven forint kártérítés megfizetésére kötelezte.

Egy másik jellemző ügyben a megyei főügyészség keresetére az ismeretlen személyektől vásárolt 32 darab védett madarat (erdei pinty, tengelic, csíz, süvöltő, zöldike és meggyvágó) engedély nélkül az otthonában tartó alperest a bíróság ítéletében eltiltotta a védett állatok engedély nélküli befogásától, tartásától, veszélyeztetésétől és károsításától.

A védett növények károsítása körében egy megyei főügyészség keresetére a 92 fő védett orchideát jogellenesen elpusztító alpereseket a bíróság ítéletével egyrésztől eltiltotta a természetvédelmi jogszabályokat sértő tevékenységtől és a védett növények egyedeinek károsításától, elpusztításától, szaporodásának ve-

szélyeztetésétől, másrésztől egyetemlegesen 920 ezer forint összegű kártérítés megfizetésére kötelezte őket.

A keresetek előkészítése során az ügyész *önkéntes teljesítésre* hívhatja fel a természeti érték veszélyeztetőjét, amely legtöbbször eredményes. A magánjogi perek tapasztalatai azt mutatják, hogy az eltúlásra és kártérítésre irányuló keresetindítás megfelelő eszköz a természetet veszélyeztető, illetve károsító cselekmények visszaszorítása érdekében.

Az ügyészség magánjogi tevékenységével kapcsolatban kiemelés igényel a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettesnek a környezeti felelősségre vonatkozó átfogó jogalkotási javaslata², amely növelné az ügyészség magánjogi szerepét, hatáskörét.

Az ügyészség büntetőjogi tevékenysége a természetvédelem területén

Az ügyészség Alaptörvényben meghatározott legfontosabb feladata, hogy az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádoló *az állam büntetőigényét kizárólagosan érvényesítse*. Az Alaptörvény 29. cikkének (1) bekezdése szerint az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben. Ennek megfelelően az ügyészség a Tvt. 60. §-ának (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint jár el *a természeti területek, értékek, különösen a védett természeti területek és értékek büntető törvénykönyvben tilalmazott módon való megsértése* esetén.

A természeti erőforrásokkal történő takarékos és észszerű gazdálkodás, a természeti örökség és a biológiai sokféleség oltalma az emberiség fennmaradásának alapvető feltétele. A természet ezért az emberi környezet kiemelkedően fontos része, a természetes úton kialakult ökológiai egyensúly megzavarása pedig beláthatatlan következményekkel járhat.³ A természetkárosítás bűncselekménye a 2012. évi C. törvény (Btk.) XXIII. fejezetében, a környezet és a természet elleni bűncselekmények között található. A természetkárosítás bűncselekménye keretdiszpozíció, a Tvt.-n kívül széles körű a háttérjogszabályok rendszere, a tényállást európai közösségi és hazai jogszabályok töltik meg tartalommal.

A Btk. a természetkárosítás tényállását szerkezetileg két egységre tagolja, a 242. § az egyedvédelemmel, míg a 243. § a természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos szabályokat tartalmazza. Ennek megfelelően a bűncselekmény elkövetési tárgya az előbbi esetben a védett és fokozottan védett élő

² *A jövő nemzedékek szószólójának AJB-1495/2019. számú jogalkotási kezdeményezése a környezeti felelősség hatékonyabb érvényesítése érdekében*. Budapest, 2019.

³ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021, 381. o.

szervezet egyede, illetve az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok védelméről szóló EK tanácsi rendelet A és B mellékletében felsorolt fajok, míg utóbbi esetben a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy védett élő szervezetek életközössége, illetve azok élőhelye.

A védett és a fokozottan védett fajokkal kapcsolatban elkövetett cselekmények (Btk. 242. §) egy része *jogellenes vadászati cselekményekhez* kötődik.

Így például az ügyészség természetkárosítás büntette miatt vádat emelt négy külföldi vadással szemben, akik a vadászati és a természetvédelmi jogszabályok megszegésével fokozottan védett és védett madarakat (cigányréce, kontyos réce, nyári lúd és szárcsa) lőtték le.

Egy másik ügyben azért került sor vádemelésre, mert a hivatásos vadász dúvad-irtás céljából karbofuránnal mérgezett csirkefejeket szórt szét, ennek következtében egy fokozottan védett réti sas és huszonhárom egerészölyv pusztult el.

A természetkárosítás mellett lopást és lőfegyverrel, lőszerrel visszaélés büntettét követte el az a vádlott, aki egy tájvédelmi körzet területén egy agancsfejlesztő őzbakot, tíz fácánt és tíz tőkés récét lőtt ki úgy, hogy sem fegyvertartási, sem vadászati engedélye nem volt.

A védett, illetve fokozottan védett madarakkal kapcsolatos jogellenes cselekmények egy része okszerűen nehezen magyarázható.

A járási ügyészség például vádat emelt egy fiatal felnőttel szemben, aki szórakozásból légpuskával lelőtt 12 füstí fecsket, egy fiatalkorúval szemben, aki cinegefiókákkal focizott, és egy olyan elkövetővel szemben, aki a jégmadarak költőhelyét purhabbal fújta be.

A védett és a fokozottan védett egyedekkel kapcsolatos illegális állatkereskedelem jelentős részére a *határátkelőhelyeken* derül fény.

Természetkárosítás büntette miatt indult büntetőeljárás egy külföldi állampolgárral szemben, akinél a vámellenőrzés során 61 fürj- és 416 vadgerletemet találtak. Vádat emelt az ügyészség természetkárosítás büntette miatt egy magyar állampolgárral szemben is, aki az országba történő belépéskor személygépkocsijában egzotikus gyíkokat, halakat és leguánokat rejtett el, ezek mindegyike a washingtoni egyezmény függelékében szereplő faj.

A védett területekkel kapcsolatos (Btk. 243. §) bűncselekmények közül jelentős az *engedély nélküli fakivágások* száma.

Az ügyészség természetkárosítás és nagy értékre, üzletszerűen elkövetett lopás büntette miatt emelt vádat három magánszeméllyel szemben, akik egy tájvédelmi körzetben 1,7 hektáron semmisítették meg az erdőtársulást.

Természeti terület jogellenes megváltoztatása miatt is gyakori a vádemelés.

Így például büntetőeljárás indult egy magánszeméllyel szemben, aki az általa bérelt természeti területre lótrágyát szállított, majd beszántotta, ennek következtében az eredeti lápi növényzet nyomai sem voltak felismerhetők.

A természetkárosítás alapesete csak szándékosan valósítható meg, azonban minősített eset bekövetkezésekor a *gondatlan elkövetés* is büntetendő.

Az ügyészség vádat emelt egy fiatalkorú elkövetővel szemben, aki védett területen gondatlanul eldobott egy égő gyufaszálat, ennek következtében tömegesen megsemmisültek botanikai értékek és élő szervezetek.

A természetkárosítás bűncselekménye miatt indult eljárásokban – figyelemmel a speciális fogalomrendszerre, a szerteágazó kötelezettségekre és feltételekre – elengedhetetlen az igazságügyi szakértő kirendelése és véleményük beszerzése.⁴ Sok esetben már a bűncselekmény elkövetési tárgyának meghatározása (fokozottan védett, vagy védett élő szervezet) is speciális szakmai tudást igényel, de a károk összegének pontos rögzítése és a minősített esetek beazonosítása (például jelentős mérték meghatározása) is lényeges szakértői kérdés. A bűncselekmények felderítése szempontjából kiemelt jelentősége van az elsődleges adatrögzítésnek (helyszíni szemle), amelynél a természetvédelmi hatóságok, illetve nemzetipark-igazgatóságok szakemberei is a nyomozó hatóság segítségére lehetnek.

Álláspontom szerint a környezet és a természet elleni bűncselekmények esetében a büntetéseknek arányosaknak, de súlyosaknak kell lenniük. A környezeti érdekek sérelme esetében a büntetőjogi következmények elsődleges iránya nem lehet más, mint az elrettentés, a büntetéssel való fenyegetettség révén a megelőzés szolgálata.⁵ Az ítéleteknek – különös tekintettel a pénzbüntetésekre – meg kellene haladniuk az elkövető által jogsértéssel elérhető gazdasági előnyöket.⁶

Az európai környezetvédelmi büntetőjog alapja a környezet büntetőjogi védelméről szóló 2008/99/EK irányelv, amelynek célja, hogy a büntetőjog eszközeivel hozzájáruljon az uniós környezet- és természetvédelmi jogszabályok érvényesítéséhez.

2019-ben öt uniós tagállam – köztük Magyarország – részvételével a 2011–2018-as évekre vonatkozóan vizsgálat zajlott, az erről készült jelentés kiemelte a határon átnyúló együttműködés, illetve a *területre szakosodott bírúk és ügyészek* fontosságát. Mindkét megállapítás helytálló, az utóbbi rámutat a környezet- és természetvédelmi képzés fontosságára, hiszen a terület átfogó szakmai ismereteket igényel.

⁴ Tilki Katalin: A Natura 2000 területek vonatkozásában elkövetett természetkárosítás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai II. *Ügyészek Lapja*, 2016/3–4., 119. o.

⁵ Bándi Gyula: *Környezetjog*. Szent István Társulat, Budapest, 2014, 368. o.

⁶ Várhegyi Éva: *A környezeti büntetőjog bírósági gyakorlata különös tekintettel a természetkárosítás büntette elemzésének tapasztalatai alapján*. Budapest, 2013, 32. o. http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/project_docs/itelkezesi_gyakorlat_tanulmany.pdf

A környezet- és természetvédelmi feladatok kiemelt jellegére tekintettel az ügyészség nagy hangsúlyt helyez a természetvédelmi tárgyú fellépésekre, amelyek száma az utóbbi négy évben egyre növekvő tendenciát mutat. A gyakorlati tapasztalatokat értékelve álláspontom szerint az ügyészség rendelkezésére álló, kellően differenciált eszköztárral hosszú távon is megfelelő jogi kereteket biztosít az ügyészség természetvédelmi feladatainak hatékony ellátásához.

A természetkárosítási bűncselekmények elbírálásának gyakorlati problémái

DR. VÁRHEGYI ÉVA címzetes táblabíró,
Fővárosi Törvényszék

◀ — ▶

A Fővárosi Törvényszék általános elnökhelyettese által 2021. szeptember 27. napján meghozott 2021.EL.XI.F.36/3. számú engedélye alapján kaptam jogosultságot a Fővárosi Törvényszék illetékességi területén működő bíróságokon kutatást végezni a 2015 és 2020 között a Btk. 242. és 243. § szerinti bűncselekmények miatt indult és jogerősen (véglegesen) befejezett büntetőeljárásokban felmerült jogalkalmazási problémák feltárása, a joggyakorlat nyomon követése tárgyában.

A témában korábban 2013-ban készítettem tanulmányt *A környezeti büntetőjog bírósági gyakorlata különös tekintettel a természetkárosítás büntette elemzésének tapasztalatai alapján*, mely az interneten is elérhető.¹

A kutatásom módszere a bírósági iratok tanulmányozása útján a benyújtott vádiratok, szakértői vélemények, valamint az elsőfokú és a jogorvoslati eljárás(ok)-ban hozott bírói határozatok tudományos célú feldolgozása és elemzése. A céloom az adott időszakban való minden ügyre kiterjedő részletes kutatás, amelyet a BIRO nyilvántartási rendszerben elérhető adatok alapján kezdtem el. A jogerősen lezárt ügyeket a jelen előadás céljából mintavételes feldolgozás módszerével válogattam, ennek következtében a megállapításaim *nem tekinthetők általános értékelésnek*.

Minden megállapítás alapja egyfajta *mérhetőség*, e tekintetben azt kell mondanom, hogy a természetkárosítási bűncselekmények vonatkozásában a hazai jogalkalmazás során értékelhető adatok összegyűjtésére és tudományos szempontú feldolgozására – ismereteim szerint – eddig nem került sor.

A jelenleg elérhető egyetlen hivatalos értékelést² az Európai Bizottság készítette az Európai Parlament és Tanács 2008. november 19-i 2008/99/EK irányelvének

¹ „A bírósági szervezetrendszer jogalkalmazásának javítása az ítélkezési tevékenység hatékonyságának fokozása érdekében” megnevezésű ÁROP-2.2.16-2012-2012-0005 azonos jelű pályázat alapján. http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/project_docs/itelkezesi_gyakorlat_tanulmany.pdf

² Europäische Kommission: Arbeitsunterlage der Kommissionsdienststellen Evaluierung (Zusammenfassung) der Richtlinie 2008/99/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 19. November 2008 über den strafrechtlichen Schutz der Umwelt (Brüssel, den 28.10.2020. SWD (2020) 260 final.

a környezet büntetőjog általi védelméről, érvényesüléséről, ezt 2020. október 28-án, Brüsszelben hozták nyilvánosságra.³

Az értékelést megelőzte a 2008/99/EK irányelv értékeléséről szóló nyilvános konzultáció az irányelv hatékonyságáról, a különböző elemeinek működéséről és a környezeti bűnözésre gyakorolt hatásáról, illetve az arról készült összefoglaló jelentés.⁴ A nemzetközi konzultáció 2019. október 10. és 2020. január 2. között zajlott. A nyilvános konzultációs kérdőívvel az érdekeltek két csoportját célozták meg: a nagyközönséget és azokat az érdekelteket, akik részt vesznek az irányelv végrehajtásában, vagy részletes ismereteik vannak az irányelv működéséről. A konzultáció az Európai Bizottság honlapján volt elérhető, a válaszadók az EU 24 hivatalos nyelvén bármelyikén válaszolhattak. Ezek a vélemények beépültek az irányelv értékelésébe, amely 2020-ban zárult le.

Az összefoglaló jelentés szerint a nyilvános konzultációra érkezett 142 válasz elemzése alapján a legjelentősebb pozitív változások az elmúlt tíz évben a közvélemény tudatosságának növekedése, illetve a környezetvédelem fontosságának tudatosítása terén érzékelhetők. A válaszadók 75 százaléka szerint a környezeti bűncselekményekkel kapcsolatban azonban kevesebb elítélést tapasztaltak és kevésbé szigorú szankciókat szabtak ki a környezetvédelmi bűncselekményekért, és úgy látják, hogy kevesebb erőforrást adnak a környezeti bűnözés elleni küzdelemre.

Annál a kérdésnél, hogy az uniós irányelv miért nem lehet teljes mértékben hatékony az uniós államokban, a válaszadók nagy része arra hivatkozik, hogy a határon átnyúló jogellenes cselekmények megkívánják a tagállamok hatóságai közötti együttműködést, valamint azt a tényt említik meg, hogy a büntetőjogi szankciók különböző szintjei az EU-ban arra készítetik a bűnözőket, hogy tevékenységüket áthelyezzék az alacsony büntetőjogi szankciókkal vagy alacsony kockázattal járó uniós tagállamokba, ahol kicsi a felderítés kockázata. Nemzeti szinten a büntetőjogilag felelős elkövetők felkutatásának nehézségei tapasztalhatók. Az elégtelen koordináció és az együttműködés hiánya szintén különösen jelentős oknak számít. Jogalkotási szinten a válaszadók kiemelik a végrehajtás összetettségét, ami a büntetőjog, a polgári jog és a közigazgatási jog közötti kölcsönhatást érinti. A válaszadók szerint a környezetvédelmi jogban a jogi személyek büntetőjogi felelősségére vonatkozó hatékony rendszer hiányzik, továbbá hivatkoznak a büntetőjogi szankciók elrettentő hatásának és a megfelelő büntetőjogi szankciónak a hiányára. A nemzeti büntető törvénykönyvben meghatározott szinteket a környezetvédelem eredménytelensége fő forrásának tekintik. A nyilvános konzul-

³ Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 328/28-2008.12.6.

⁴ Ref. Ares(2020)805070 – 07/02/2020 Evaluation of the Directive 2008/99/EC on the protection of the environment through criminal law (Environmental Crime Directive) Summary report – public consultation/EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Justice and Consumers (DG JUST)

táció szerint a válaszadók 87 százaléka egyetért azzal, hogy a kriminalizáció a környezetvédelmi bűncselekmények esetében hatékony módja annak, hogy biztosítsuk az előírások betartását.

A nemzetközi konzultációt követően elkészült értékelő anyag bevezetesként kiemeli, hogy az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK irányelve (2008. november 19.) a környezet büntetőjog általi védelméről fontos eszköze az EU környezetvédelmének, azonban megállapítja azt is, hogy az irányelv céljait nem érte el teljesszűn, és egyes előremutató intézkedések mellett is jelentős különbségek mutatkoznak az egyes tagállamok között.

Az irányelv a környezet büntetőjog általi védelmébe a magyar jogi szabályozás szerinti természetkárosítás fogalma alá vont védett jogi tárgyakat is magában foglalja, ezért a megállapításai a jelen konferenciánk témájára is érvényesek.

Melyek az elérendő célok? A 2008/99/EK irányelv preambuluma (1), (3) és (5) bekezdéséből kiemelve:

- „A közösségi környezetvédelmi politikának magas szintű védelmet kell megcéloznia.”
- „A jogszabályok betartását a büntetőjogi szankciók kiszabhatóságával lehet és kell fokozni, amely a társadalomnak a közigazgatási szankciókhoz, vagy a polgárjogi kártérítéshez képest eltérő minőségű rosszállását fejezi ki.”
- „A környezet eredményes védelmének elérése céljából különösen szükség van fokozottan visszatartó erejű szankciókra az olyan környezetre káros tevékenységekkel szemben, amelyek jellemzően a levegő – beleértve a sztratoszférát –, a talaj, a vizek, az állatok vagy növények – beleértve a fajok megőrzését – jelentős károsodását okozzák vagy okozhatják.”

A tapasztalatok azt mutatták, hogy az irányelv elfogadásakor meglévő szankciórendszer nem volt elégséges a környezetvédelemre vonatkozó jogszabályok betartásához:

- „A Közösséget aggasztja a környezettel kapcsolatos bűncselekmények számának növekedése és azok hatásai, amelyek növekvő mértékben terjednek át azoknak az államoknak a határain, amelyekben a bűncselekményeket elkövetik. Az ilyen bűncselekmények fenyegetik a környezetet és ennek megfelelő válaszigntézkedéseket tesznek szükségessé.”

Ezt követően lássuk, melyek voltak az Európai Bizottság által készített értékelés legfőbb megállapításai!

- Az egyik legnagyobb kihívás a környezeti bűnözésre vonatkozó koherens és megbízható statisztikai adatok hiánya volt (felderítés, nyomozás, büntetőeljárások, elítélések száma, a kiszabott büntetések mértéke, elutasított ügyek, bűncselekmények helyett szabálysértések), ennek következtében nem volt

mód teljes körű áttekintésre arról, hogy az irányelv az egyes tagállamokban hogyan valósul meg a gyakorlatban.

- A hatékonyság nehezen mérhető, mert az irányelv olyan terminológiákat használ (mint például jelentéktelen mennyiség, jelentős mennyiség, jelentős károsodás), amelyeket a tagállamok eltérően értelmeznek, ami a határokon átnyúló együttműködést megnehezíti. Szintén nehézséget okoz a jogi személy fogalmának eltérő értelmezése is, mivel vannak olyan tagállamok, amelyekben a jogi személy felelősségkörébe tartozó elkövetések nem részei a büntetőjogi szankcionálásnak.
- Az irányelv a hatékony, arányos és elrettentő szankciók megteremtését tűzte ki célul, azonban néhány tagállamban a büntetési tételek felső határa különösen alacsony. A legtöbb tagállamban járulékos közigazgatási vagy polgári jogi szankciók is léteznek. Az alkalmazható különböző, de egymással kombinálható szankciók elrettentőbb összehatással bírhatnak.
- Az illegális kereskedelem visszaszorítása tekintetében – szintén hiányos adatok alapján – nem állapítható meg, hogy fennáll-e egy pozitív trend.
- Az igazságügyi együttműködés erősödött, határokon átnyúló platformok jöttek létre a tagállamok együttműködésének támogatása érdekében.
- Az irányelv gyakorlati megvalósulása alapvetően attól függ, hogy a rendelkezéseit tagállami szinten milyen hatékonyan tudták átültetni. A hatékony bűnüldözésben sok helyi tényező játszik fontos szerepet, mint például a téma kiemelt kezelése, a képzések és a specializálódás szintje, a rendelkezésre álló tudományos eszközök, az együttműködés, az információk cseréje, továbbá a közigazgatási és büntetőjogi szankciórendszer és a határon átnyúló együttműködés összehangja.
- A környezeti bűncselekményekre kiszabott büntetések és a szankciók végrehajtása tekintetében rendelkezésre álló adatok meglehetősen korlátozottak. A témában készült tanulmányok és jelentések arra mutatnak rá, hogy a bűnüldözés az egész végrehajtási láncolaton a gyakorlatban nem megfelelő.

Az Európai Bizottság az értékelés végén tíz pontban összegezte a jogalkalmazás eredményeinek javítása érdekében tehető intézkedéseket.

1. intézkedéseket lehetne fontolóra venni a környezeti bűnüldözéssel kapcsolatos egységes statisztikák és adatok gyűjtésére az Európai Unió egész területén, és azokat a bizottság számára is jelenteni kellene;
2. egyes jogi fogalmak értelmezését lehetne megkönnyíteni, amelyeket a gyakorlatban pontosan kellene definiálni;
3. többet lehetne tenni a szankciók szintjének egységesítése érdekében a tagállamokban, a tagállamok nemzeti jogi hagyományainak és büntetőjogi rendszereinek figyelembevételével;

4. a jogi személyek pénzügyi helyzetéhez kapcsolódó további szankciókról is gondolkodni kellene;
5. az irányelv hatálya a mellékleteiben szereplő környezetvédelmi eszközökhöz kapcsolódik, de ezt a megközelítést át lehetne gondolni;
6. az irányelv hatályát ki lehetne terjeszteni a környezeti bűnözés több, illetve új területére;
7. az irányelv többet tehetne a határokon átnyúló együttműködés támogatása és a szervezett bűnözés elleni harc érdekében;
8. megfontolandó volna a közigazgatási és büntetőjogi viszonyrendszer tisztázása;
9. a gyakorlati megvalósítás javítását célzó intézkedéseket lehetne fontolóra venni, mint például az egyes területeken belüli szakosodás;
10. több intézkedést lehetne hozni a környezeti bűnözéssel kapcsolatban a közvélemény érzékenyítésére.

Az értékelésből összegzéseképpen az a következtetés vonható le, hogy hatékony bűnüldözés ott valósulhat meg, ahol a témát elsődlegesként kezelik, függ a képzés és specializálódás szintjétől, a rendelkezésre álló technikai-tudományos feltételektől, és a végrehajtási láncban részt vevők együttműködésétől, továbbá az információk cseréjétől.

Az ismertetett európai uniós értékelésben foglalt szempontok szerint végeztem vizsgálatot a BIRO nyilvántartási adatai és az ennek alapján véletlenszerűen kiválasztott 17 jogerősen (vélegesen) befejezett ügyben hozott határozatok áttekintése által.

A kutatásom eddigi – vázlatos – megállapításai

Kevés a bírósági szakba került természetkárosítási bűncselekmény.

A Fővárosi Törvényszék illetékességi területén – egyelőre csak az ügyválogatási adatok alapján – 2015 és 2020 között 33 ügy volt folyamatban, ebből legnagyobb ügyérkezés a Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróságon mutatható ki, itt az adott időszakban 20 ügy szerepel a nyilvántartásban. A magasabb ügyszámot vélhetően a repülőtéri illetékesség magyarázza. A járásbíróságokon a vizsgált időszakban bíróságonként öt év alatt kb. két-három ügy indult. A vizsgált időszakban a Fővárosi Törvényszéken elsőfokú ügyet nem találtam, a másodfokú tanácsok hat fellebbezteli ügyben jártak el. A pontos adatok még nem állnak rendelkezésemre, de az arányok már ezekből az első nyilvántartási adatokból is érzékelhetők.

A nyomozati eljárásban keletkezett bizonyítékok bírósági eljárásban való felhasználhatóságával és különösen a szakértői bizonyítás nehézségeivel majdnem minden eljárásban találkozni lehet. A megfelelő kompetenciákkal bíró szakértő kiválasztása is nehéz, ezt követi a szakértői vélemény bírósági szakban való erőteljes

– különösen védői oldalról – való megkérdőjelezése nem ritkán a magánszakértői vélemények előterjesztése útján.

A környezeti bűncselekmények keretdiszpozíciók, amelyeket a terjedelmes és szerteágazó – és folyamatosan módosuló – háttérjogszabályok töltenek meg. Ezek eljáró szervek általi ismerete alapvető követelmény akkor is, ha ilyen ügyek csak ritkán fordulnak elő, és a felkészülés fajlagosan jelentősen több időt igényel.

Az ügyek elbírálásának tartama (a vádirat benyújtásától a jogerős határozat meghozataláig) három hónaptól hat évig terjed. A pertartam hosszát – sok egyéb tényező mellett – a fenti két pontban említett tényező nyilvánvalóan hátrányosan befolyásolja.

Az ügyekben a legtipikusabb vádlotti, védői érvelés abban áll, hogy a szabályozás ismerete elvárható-e az elkövetőktől, és megállapítható-e a ténybeli és/vagy társadalomra veszélyességben való tévedésre hivatkozás⁵, ami büntethetőséget kizáró ok. A védelem gyakran hivatkozik a Kúria Bfv.360/2007/5. számú határozatában foglaltakra, amely szerint az igazgatási jellegű rendelkezések ismerete általában csak a jogszabályokkal rendszeresen foglalkozó személyektől, illetőleg olyanoktól várható el, akik egyéb okból az igazgatási rendelkezésekkel szabályozott területen fejtik ki a tevékenységüket. Aki véletlenszerűen és csupán alkalmilag sérti meg az egyébként nehezen hozzáférhető igazgatási jogszabályokkal rendezett előírásokat, alapos okkal hivatkozhat a cselekménye társadalomra veszélyességében való tévedésére. Ezt a hivatkozást érdemes együttesen értékelni a Kúria 2017-ben hozott elvi döntésével, amelyben elvetette a vádlott védekezését, és a vádlott bűnösségét állapította meg.⁶

Az elkövetési magatartás részben apró emléktárgyak (szuvenírek) országba való behozatala, vagy anyagi haszonszerzés céljából jelentősebb mennyiségű védett termékek (például orchideafajok, skorpiók, üvegangolna) jogellenes behozatala, tartása, és jelen vannak a külföldi webáruházakból történő megrendelések, amelyek valamely védett állat- vagy növényfaj származékait tartalmazzák.

Ami az irányelvben kitűzött hatékony, arányos és elretentő szankciók megteremtését illeti, a 17 ügyben alkalmazott joghátrányok közül nyolc esetben próbára bocsátással, öt esetben pénzbüntetés kiszabásával, és csak egyetlenegy esetben zárult az eljárás végrehajtásában (kétévi) próbaidőre felfüggesztett (hat hónap) szabadságvesztés-büntetés kiszabásával. Az elkobzásra egy eset kivételével minden ügyben sor került, egy esetben pedig a rendőrség büntethetőséget megszüntető okból befejezett eljárása után került sor elkobzás elrendelésére. Egyetlen ügyben sem került sor vagyoneklobzásra.

⁵ Elek Balázs: A 'jogi tévedés' a természetkárosítás bűncselekménnyel összefüggésben. *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, 81, 2018, 253–256. o. http://acta.bibl.u-szeged.hu/53973/1/juridpol_081_225-236.pdf

⁶ Vö. Kúria 8/2017. számú Büntető Elvi Döntés.

Az elkövetői kör tekintetében megállapítható, hogy többségében büntetlen előéletűek, ennek következtében a cselekmény tárgyi súlya mellett a személyi körülmények értékelése erőteljesebben jelenik meg a büntetés kiszabása során. A vádlottak között 11 magyar, négy kínai és két vietnámi állampolgár volt. A külföldi állampolgárságú elkövetők esetében – az eddig vizsgált esetek között – egyetlen esetben találkoztam kiutasítás-büntetéssel.

Arra a kérdésre, hogy a büntetések mennyire erőteljesen visszatartó erejűek az irányelvben elvárt szinthez képest, igen nehéz válaszolni, hiszen a bünteteskiszabás a törvény adta keretek között a bírói mérlegelés színtere. Csak példaként említve találtam olyan ítéletet, amelyben az elkövetők a tényállásban megállapított 19,6 millió forint kiskereskedelmi értékű 183 kg súlyú üvegangolnát a poggyászaikba rejtve Magyarországra hozták, emiatt a bíróság társtettesként elkövetett természetkárosítás büntette [Btk. 242. § (1) bek. c) pont] miatt 120 napi tétel pénzbüntetést szabott ki, egy napi tétel összegét 1000 forintban megállapítva.⁷ Egy barna medvétől származó, füstölt, csonkolt hátsó láb jogellenes behozatala miatt a bíróság 100 napi tétel pénzbüntetést szabott ki, egy napi tétel összegét 1000 forintban megállapítva⁸, védett orchideafajok behozataláért 356-rendbeli természetkárosítás büntette miatt a bíróság a terhellet egy év és hat hónap időtartamra próbára bocsátotta.⁹

Az értékelésben megfogalmazott kívánalmakra, vagyis a jogalkalmazás eredményeinek javítása érdekében megteendő lépésekre visszautalva, azt kell mondanom, hogy van még hová fejlődünk. De hangsúlyozom, mindez az egyéni véleményem.

Az ismertetett rövid vizsgálódással csupán arra szeretnék rámutatni, hogy a természetkárosítási ügyek elbírálása tekintetében nem dicsekedhetünk jelentős ügyszámemelkedéssel és ami az igazságszolgáltatási feltételeket illeti, azokban sem történt érdemi változás. Álláspontom szerint továbbra is szükséges a környezeti bűncselekményekben eljáró bírák kijelölési rendszerének kimunkálása és/vagy a Btk. XXIII. Fejezet szerinti környezet és természet elleni bűncselekmények elbírálásának legalább törvényszéki hatáskörbe emelése. A specializálódás elmaradása a pertartamot növeli, és befolyással van a bűncselekmények társadalomra veszélyességének megfelelő megítélésére is. A „generalista” szemléletű megközelítéssel az eljáró bírák nehezen tudnak megfelelni a keretdiszpozíciókat kitöltő háttérjogszabályok folyamatos követése kívánalmának. Európa több országában megfigyelhető tendencia a specializálódás, például Spanyolországban, Franciaországban a környezeti bűncselekményekben külön bíróságok járnak el. Ez természetesen nagyon összetett kérdés, mert egy hatékony nemzeti fellépéshez a bűnüldöző szervek nagyobb számú felderítése is szükséges.

⁷ Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság 7.B.XVIII.1170/2017/32. számú ítélet.

⁸ Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság 11.B.XVIII.1404/2016/18. számú ítélet.

⁹ Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság 8.B.VIII.804/2018/2. számú ítélet.

A „mérhetőség” tekintetében is nehéz helyzetben vagyok, mert a környezeti bűncselekmények vonatkozásában az igazságszolgáltatásban továbbra sem tudok beszámolni adatszolgáltatás bevezetéséről, így a tendenciák csak tudományos kutatások útján mutathatók ki. Ami a szakmai együttműködést és információcserét illeti, ez csak eseti szinten valósul meg a felderítő és nyomozati szervekkel, az ügyészséggel, szakértői testületekkel.

A bűnüldöző szervek részére továbbra is hiányoznak a bírósági visszajelzések, ezek hiányában nem készülnek eredményességi elemzések, illetve azokat a vádemelések számához viszonyítva mutatják ki.

A közvélemény érzékenyítése és a nyilvánosság tájékoztatása nem az igazságszolgáltatás alapfeladata, ám az elítélésekről való tájékoztatás és ezáltal a joghátrányok bekövetkezésének valószínűsítése hozzájárulhatna egy eredményesebb generális prevencióhoz.

Az előadásom összegzéseként csak megerősíteni tudom az Európai Bizottság értékelésének megállapítását, miszerint hatékony bűnüldözés ott valósulhat meg, ahol a témát elsőrendűként kezelik, függ a képzés és specializálódás szintjétől, a rendelkezésre álló technikai-tudományos feltételektől, és a végrehajtási láncban részt vevők együttműködésétől, továbbá az információk cseréjétől.

A természetkárosítás bűncselekménye felderítésének és vizsgálatának kérdései

DR. TILKI KATALIN tudományos munkatárs,
Országos Kriminológiai Intézet

← →

A kutatás célja, módszere

A Legfőbb Ügyészség által kezdeményezett kutatás célja az volt, hogy áttekintést adjon a természetkárosítás bűncselekménye felderítésének és vizsgálatának problémáiról. A vizsgálat arra kereste a választ, hogy milyen okok vezettek a gyakorlatban a feljelentés elutasításához, illetve a nyomozás megszüntetéséhez, milyen nehézségek és „buktatók” jelentek meg a nyomozás, illetve az eljárás folyamán. Mindezek feltárása érdekében büntetőügyek tanulmányozására került sor.

A vizsgált ügyek jellemzői

A kutatás alapját olyan ügyészégi iratok képezték, amelyeket megadott szempontok szerint, ügyszámok alapján a megyei főügyészségek küldtek meg számunkra. Az empirikus kutatás keretében olyan természetkárosítással kapcsolatos büntetőügyek tanulmányozására került sor, amelyek feljelentés elutasításával, illetve nyomozásmegszüntetéssel végződtek, összesen 85 ügy áttekintésére került sor.

Feljelentés elutasítására három, rendőrségi nyomozásmegszüntetésre 15, ügyészégi nyomozásmegszüntetésre 67 esetben került sor. E mellett nyolc olyan ügy szerepelt a vizsgálatban, amelyben az eljáró hatóság a *nyomozás felfüggesztése* mellett döntött, mert az elkövető kiléte az eljárásban nem volt megállapítható. Ezekben az ügyekben többségében ismeretlen tettes a nemzeti park övezetében, illetve Natura 2000 területen tüzet okozott, amelynek következtében védett növények pusztultak el.

Büntetőeljárásra általában gyógyhatású készítmények engedély nélküli behozatala, fokozottan védett/védett madarak elpusztítása, fészkelőhelyek megsemmisülése, fokozottan védett halak kifogása miatt, továbbá Natura 2000 területen engedély nélküli tevékenység végzése (földmunkavégzés, talajátalakítás), illetve jogosulatlan fakitermelés okán indult.

A büntetőeljárás kezdetén a *cselekményt* legtöbbször (23 ügyben) a 2012. évi C. törvény 242. § (1) bekezdés c) pontja szerinti, 15-ben a 242. § (1) bekezdés b) pont-

jában meghatározott védett élő szervezetre vagy az EU-ban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeire elkövetett, továbbá 11-ben a 242. § a) pontja alapján természetkárosítás büntettének *minősítették* a hatóságok. A további cselekmények 10 esetben az 1978. évi IV. törvény 281. § (1) bekezdés c) pontja, kilencben a 2012. évi C törvény 243. § (1) bekezdése szerint minősültek.

Az eljárás alapjául szolgáló történések *megyéenkénti megoszlását* tekintve megállapítható, hogy többségük a fővárosban és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében valósult meg.

Az *elkövetési helyek közül* a repülőtér, valamint a nagylaki és röszkői határátkelőhely és a Natura 2000 területek emelkedtek ki.

Az *eljárás alapjául szolgáló cselekményt* főként vámvizsgálat során *észlelték* a NAV munkatársai (37 eset), a határrendészeti kirendeltség járőrei (13), valamint a természetvédelmi őrök (12).

A hatóság általában a NAV Repülőtéri Főigazgatósága (36 eset), a határrendészeti kirendeltségek (13), valamint a nemzetipark-igazgatóságok (8) feljelentése, továbbá rendőri jelentés (10) alapján *szerezett tudomást a cselekményekről*.

A feljelentéselutasításokról

A feljelentés elutasításával lezárt ügyeknél (három eset) a büntetőeljárás védett élő szervezetre vagy az EU-ban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeire elkövetett természetkárosítás büntette [Btk. 242. § (1) bek. b) pont] alapos gyanúja miatt indult általában.

A nyomozásmegszüntésekről

Azokban az ügyekben, amelyekben a *nyomozást megszüntették*, a 82 ügyből 31-ben megrovaszt alkalmaztak; 27 ügyben büntethetőséget kizáró ok – tévedés – állt fenn; hétben pedig az elkövetett cselekmény nem minősült bűncselekménynek. További hat ügyben nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése; hatban pedig az, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el. Mindezen kívül a nyomozásmegszüntetés okaként szerepelt még az elévülés (három ügy); a gyanúsított halála (egy) és a gyermekek (egy).

Ezekben az ügyekben a nyomozás során általában az derült ki, hogy

- a terheltek olyan gyógyhatású készítményeket rendeltek meg, amelyeknek az összetevőit nem ismerték alaposan, nem tudtak arról, hogy a CITES hatálya alá tartozó növény vagy állat származékát tartalmazza, és ezért azzal sem voltak tisztában, hogy behozataluk engedélyhez kötött; valamint

- Natura 2000 területen különböző munkálatokat engedéllyel végeztek, illetve a munkálatok nem Natura 2000 területen történtek, továbbá nem valósult meg az élővilág veszélyeztetése, adott mértékű károsítása és a fent megjelölt védettségi terület jelentős mértékű megváltoztatása, károsítása vagy megsemmisülése.

Az *elkövetés tárgya* 69 ügyben volt meghatározható. Ez megmutatta azt, hogy az állampolgárok általában védett madarakat, növényeket, illetve olyan gyógyhatású készítményeket hoztak be az országba, amelyeknek az összetevőit nem ismerték. A gyanúsítottak jellemző védekezése az volt, hogy nem tudtak az általuk szállított növény, illetve állat védettségéről, nem voltak tisztában a vonatkozó magyar jogszabályokkal.

Az eljáró hatóság 35 ügyben a megnevezett tételeket lefoglalta, nyilvántartásba vette. A bíróság 17 esetben döntött az elkobzás mellett.

Az *első példányok* (13 ügy) speciális elhelyezésre és gondozásra szorulnak. A lefoglalásról készült jegyzőkönyv feltüntette, hogy az élő állatokról pontosan melyik szervezet gondoskodott. Madarakat, teknősöket, növényeket helyeztek el az illetékes nemzeti park-igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatánál, valamint vadasparkokban, illetve a Fővárosi Állat- és Növénykertben.

Szakértő kirendelésére 69 esetben (az ügyek 81 százalékában) került sor. Többségükben a Vidékfejlesztési Minisztérium Biodiverzitás és Génmegőrzési Osztály CITES Igazgatási Hatósága által kijelölt szakember, a természetvédelmi őrszolgálat munkatársa, továbbá természetvédelmi szakértő működött közre.

A feldolgozott ügyekből megállapítható, hogy az *elkövetők* túlnyomó többsége (46) magyar állampolgár volt.

A jogesetek vizsgálata során körvonalazódott problémák

Több jogeset kapcsán felvetődött az a kérdés, hogy társadalomra veszélyességben való tévedésnek vagy ténybeli tévedésnek tekinthető az a helyzet, amikor a terhelt tisztában van a büntető jogszabály (természetkárosítás) mint keretdiszpozíció alkalmazása szempontjából alapvető tényekkel, de az azt kitöltő igazgatási normák (természetvédelmi szabályok) előírásaival nem.

A Legfőbb Ügyészség Terrorizmus, Pénzmosás és Katonai Ügyek Főosztálya a természetkárosítás miatt indult nyomozások tapasztalatai alapján iránymutatást¹ bocsátott ki a fogalmak tisztázása és a megfelelő joggyakorlat elősegítése céljából, tekintettel arra, hogy néhány ügyészség társadalomra veszélyességben történő tévedésként ítélte meg azokat az ügyeket, amikor az elkövető tisztában volt a büntető

¹ TPK.467/2016/4-7-I. szám.

jogszabály mint keretnorma alkalmazása szempontjából alapvető tényekkel, de a jogszabály előírásaival nem. Ebben a dokumentumban leszögezik, hogy önmagában az, hogy a természetkárosítás háttérnormái kevésbé közismertek, nem indokolja az általános jogalkalmazási aspektusoktól való eltérést. A tévedés, mint büntetethezesség kizáró ok, a természetkárosításnál rendszerint ténybeli tévedés² esetén jöhet szóba. A természetvédelmi szabályok ismeretének hiánya esetén viszont nincs lehetőség a 2012. évi C. törvény 20. §-a vonatkozó rendelkezéseinek³ alkalmazására. Szűk körben elismert csak a büntetőjogi keretdiszpozíciót kitöltő igazgatási normák esetében a társadalomra veszélyességben való tévedés lehetősége. Ezen a jogcímen a büntetőeljárás megszüntetésére akkor van mód, ha a terheltnek nem volt esélye megismerni az alacsonyabb szintű háttérjogszabályt, illetve ha annak tartalmával összefüggésben olyan személytől kapott téves tájékoztatást, akinek a véleményében alappal bízhatott. Például ha egy magyar állampolgár távol-keleti weblapról rendel kozmetikai terméket, gyógyhatású készítményt, táplálékkiegészítőt stb., amely védett egyed tartalmaz, akkor az ő kötelessége, hogy informálódjon a hatályos előírásokról.

A Kúria álláspontja viszont az, hogy a büntetőjogi keretdiszpozíció tartalmát kitöltő igazgatási jogszabályt érintő tévedés társadalomra veszélyességben való tévedés.

Ez az eltérő szemlélet abban az ügyben⁴ csúcspontot érte el, amelyben az elkövető részére Uruguayból egy olyan küldemény érkezett, amelyből két állati koponya került elő agancsral (az egyik koponyáról az agancs letört). A szakértői vélemény megállapította, hogy ezek pampaszarvas részei. A gyanúsított nem tudta, hogy ezek behozatalához CITES export- és importengedélyek együttes megléte és bemutatása szükséges, tekintettel arra, hogy ez az állat szerepel a veszél-

² Ténybeli a tévedés akkor, ha a tényállászerző cselekményt megvalósító személy tudata az elkövetéskor nem fogja át a konkrét bűncselekmény törvényi tényállásának valamely tárgyi oldali ismérvét. A szándékos bűncselekmény megvalósításához az elkövetőnek a törvényi tényállás tárgyi oldali ismérveivel kell tisztában lennie. Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: *Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 237. o.; „Ha az elkövető a törvényi tényállással kapcsolatosan valamely tény tekintetében téved, akkor a tévedés a szándékos bűncselekmény miatti büntetethezességet kizárja. Ha a ténybeli tévedést gondatlanság okozza, és az adott bűncselekménynek nincs gondatlan bűnösséggel megvalósítható alakzata, akkor a ténybeli tévedés a büntetethezességet teljes egészében kizárja.” Elek Balázs: A ’jogi tévedés’ a természetkárosítás bűncselekménnyel összefüggésben. *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, 81, 2018, 231. o. http://acta.bibl.u-szeged.hu/53973/1/juridpol_081_225-236.pdf

³ 2012. évi C. törvény 20. § (2) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt abban a téves feltevésben követi el, hogy az a társadalomra nem veszélyes, és erre a feltevésre alapos oka van. (3) Nem zárja ki a büntetethezességet a tévedés, ha azt gondatlanság okozza, és e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli.

⁴ A Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Ügyészség B.XVIII.5871/2014.; a Budai Központi Kerületi Bíróság 9. Bny.4019/2016/12.; a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 21.BNYf.7023/2017/2. számú ügye.

lyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló, a 2003. évi XXXII. törvénnyel kihirdetett washingtoni egyezmény II. függelékében, valamint a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelmről szóló 338/97/EK rendelet B mellékletében.

Az ügyben eljáró ügyészség a 2012. évi C. törvény 242. § (1) bekezdés c) pontja miatt elrendelt nyomozást a Be. 190. § (1) bekezdés d) pontja szerint – tévedés mint büntethetőséget kizáró ok alapján – megszüntette.

A nyomozás megszüntetése ellen nem éltek panasszal, és a felettes ügyészség sem rendelte el hivatalból a nyomozás folytatását. Ennek ellenére az eljáró ügyészség a bírósághoz benyújtott írásbeli beadványában azt indítványozta, hogy a bíróság a nyomozás folytatását rendelje el, tekintettel arra, hogy a nyomozás tévedés miatti megszüntetésére indokolatlanul került sor. Álláspontjuk szerint a tévedés, mint büntethetőséget kizáró ok, a természetkárosításnál rendszerint ténybeli tévedés esetén jöhet szóba. A természetvédelmi szabályok ismeretének hiánya esetén viszont nincs lehetőség a 2012. évi C. törvény 20. § (2) és (3) bekezdésében foglalt rendelkezéseinek alkalmazására.

A bíróság az ügyészi indítványt nem találta megalapozottnak. A testület hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.360/2007/5. számú ítéletére, amely szerint a védett, fokozottan védett vagy nemzetközi szerződések oltalma alá tartozó növény- és állatfajok listája bonyolult szabályozott, terjedelmes, ezek felkutatása és megismerése jogi szaktudást feltételez. Ezek a listák folyamatosan változnak, nehezen hozzáférhetők. Aki véletlenül séríti meg ezeket az előírásokat, alapos okkal hivatkozhat cselekménye társadalomra veszélyességében való tévedésre.

Emellett a bíróság utalt a 13/2000. (V. 12.) AB határozathoz fűzött, Kukorelli Istvántól származó indokolásra is: *„A jogirodalom a társadalomra veszélyesség tudatát adottnak tekinti, ha az elkövető akár magatartásának jogilag tilalmazott volta, akár erkölctelen jellege, akár veszélyessége ismeretében hajtja végre cselekményét. Am, ha e feltételek mindegyike hiányzik, az elkövető ténylegesen nincs tudatában cselekménye társadalomra veszélyességének. Különösen gyakori ez olyan büntetőjogilag tilalmazott magatartások esetében, melyek során az elkövető ténylegesen a kerettényállást kitöltő igazgatási szabályt szegi meg.”*

A bíróság szerint az igazgatási jellegű rendelkezések alapos ismerete csak olyan személyektől várható el, akik ezekkel a jogszabályokkal rendszeresen vagy hivatalból foglalkoznak. Emellett idézte a 338/97/EK tanácsi rendelet 2. cikk t) pontjánban meghatározott példány fogalmat.⁵

⁵ Példánynak tekinthető az A–D. mellékletben felsorolt fajok bármely, élő vagy elhalt, állati vagy növényi egyede, vagy ezek bármely része vagy származéka attól függetlenül, hogy ezek más árukban találhatóak-e, vagy sem, valamint valamennyi olyan más termék, amely esetén a kísérő okmányból, a csomagolásból, a megjelölésből vagy címkéből vagy bármely más körülményből következik, hogy ezen állat- vagy növényfaj részeinek vagy származékainak minősül.

A Kúria álláspontja az, hogy „*az ítélkezési gyakorlat következetes abban, hogy a büntető jogszabály létezésében, a büntetőjogi tilalomban való tévedés közömbös. E főszabály alól kivételt képezhet a büntetőjogi keretdiszpozíció tartalmát kitöltő igazgatási jogszabályt érintő tévedés, amely az elkövetőtől várható ismeretekre és az elkövetés sajátos körülményeire tekintettel adott esetben értékelhető társadalomra veszélyességben való tévedésként.*”

A bíróság leszögezte, hogy ebben az esetben a terhelttől foglalkozása alapján nem várható el a keretdiszpozíciót kitöltő igazgatási jogszabályok ismerete.

A testület azt a következtetést vonta le, hogy jelen ügyben a tévedés mint büntethetőséget kizáró ok fennállt, így a nyomozást megszüntető határozat meghozatalára törvényesen került sor, tehát a nyomozás folytatásának elrendelése nem indokolt.

Az elsőfokú bíróság végzése ellen az ügyészség fellebbezést nyújtott be a nyomozás folytatásának elrendelése miatt. Megítélésük szerint nem indokolja a tévedés megállapíthatóságát egyrészt az a tény, hogy az eladó nem hívta fel a terhelt figyelmét arra, hogy a pampaszarvasból származó agancsos koponyák országba történő behozatalához és kiviteléhez engedélyek megléte szükséges, másrészt az sem, hogy a természetkárosítás tényállását kitöltő igazgatási jellegű normák kevésbé közismertek, de bárki számára hozzáférhetőek. Hangsúlyozták, hogy ezen ok csak és kizárólag ténybeli tévedés esetén jöhetett volna szóba, a gyanúsított viszont úgy nyilatkozott, hogy kimondottan ennek az egyednek az agancsát rendelte meg. Ezért a természetvédelmi jogszabályok ismeretének hiánya nem adhatott volna alapot a Btk. 20. § (2) bekezdésének az alkalmazására.

A másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy a fellebbezés nem megalapozott. Indokolásában kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság döntése érdemben helytálló, de eltérő érveléssel. A testületnek ugyanis nem abban kellett állást foglalnia, hogy a nyomozás megszüntetésének indoka helyes-e, hanem abban, hogy a nyomozás folytatása iránti indítvány megalapozott-e. Meglátása szerint az ügyészség nem adta indokát, hogy miért indítványozta a nyomozás folytatását, azaz nem jelölte meg a konkrét nyomozati cselekményeket, illetve az új bizonyítékokat. Ezek hiányában nem hozható döntés a nyomozás folytatásáról, ezért az elsőfokú bíróság helyesen utasította el a nyomozás folytatásának elrendelését. Rámutatott arra, hogy az indítvány tartalma alapján arra vonható le következtetés, hogy az ügyészség elsősorban a nyomozás megszüntetésének jogcímét és indokolását helytelenítette.

Egy másik hasonló ügyben, a másodfokon eljáró bírói testület felhívta a figyelmet arra⁶, hogy a tévedés a tudati oldal zavara. Ennek következtében a tévedésben lévő személy olyan magatartást tanúsít, amit a tévedés nélkül nem tett volna. A cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedés keretében rendelkezik a Btk. azokról az esetekről, amikor a tévedésben lévő személy nincs tisztában a cselekmény jogellenességével, illetve társadalmilag elítélendő voltával.

⁶ Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 22.Bnf.12915/2016/2.

A társadalomra veszélyességben való tévedés tipikus esete a társadalomra veszélyességet kizáró okok fennállásának téves feltételezése, valamint a keretdiszpozíciót kitöltő igazgatási norma tartalmában való tévedés.⁷ Az elkövetői szándék-, illetve tudattartalom vizsgálata⁸ mindig konkrét elkövetési magatartáshoz és az elkövető személyéhez kötött.

A nyomozást nehezítő tényezők

Időmúlás

Ha eltelik több hónap a cselekmény elkövetése óta, ha történt is valami, nem bizonyítható.

Az egyik ügyben az ügyészség nyomozást rendelt el⁹, mert Natura 2000 terület 36,15 hektárnyi részét engedély nélkül lekaszálták és ezzel a terület jelentős mértékben megváltozott. A büntetőeljárás a 2012. évi C. törvény 243. § (1) bekezdése szerint minősülő természetkárosítás büntettének gyanúja miatt folyt. A nyomozás megszüntetésére azért került sor, mert a 190. § (1) bekezdés b) pontja szerint a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható a bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem volt eredmény várható.¹⁰

Egy másik ügyben¹¹ szintén az időmúlás okozott gondot.

A nyomozás elrendelésére egy helyi önkormányzati képviselő feljelentése alapján került sor a védett természeti területet jelentős mértékben megváltoztatva elkövetett természetkárosítás büntette [Btk. 243. § (1) bek.] miatt. Ismeretlen

⁷ Ez utóbbit tartja tipikus esetnek Elek Balázs is. Elek Balázs: i. m. 233. o.

⁸ Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 20.Bnyf.12.913/2016/2.

⁹ Az illetékes megyei kormányhivatal egyik járási hivatalának környezetvédelmi és természetvédelmi főosztálya hatósági ügyiratainak felülvizsgálata során történnő megállapítások alapján.

¹⁰ Tiszaújvárosi Járási Ügyészség B. 275/2017. Megjegyzés: A fenti ügyben szereplő kft.-t az országos jelentőségű védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye nélkül végzett kaszálás miatt 4 625 000 forint természetvédelmi bírság megfizetésére kötelezték. Korábban ugyanezen kft.-vel szemben 250 000 forint környezetvédelmi bírságot szabtak ki, sertésteleplének az egységes környezethasználati engedély előírásaitól eltérő üzemeltetése miatt, emellett arra kötelezték, hogy tartsa be, hogy a hígtrágya kihelyezésének időpontját a szélviszonyok figyelembevételével kell megválasztani, valamint a hígtrágya kihelyezését konkrét dátumhoz és hőmérséklethez kötötték. Azt is meg kell említeni még az eset kapcsán, hogy érintett volt különleges madárvédelmi területként a Borsodi-sík. A szakértői vélemény a prioritások és természetvédelmi célkitűzések mellett a specifikus célokat is ismertette. Ezek között szerepelt egyebek mellett az időszakos vízborítású területek arányának növelése, parti madarak fészkelési lehetőségeinek fejlesztése; a haris költését biztosító gyepterületek kiterjedésének növelése, hariskímélő kaszálási technikák alkalmazásával; a madármérgezők teljes felszámolása; a nagy területigényű, a madarak megtelepedését, vonulását károsan befolyásoló energetikai beruházások nem támogatottak.

¹¹ Mezőtúri Járási Ügyészség B.281/2017.

személyek ugyanis rendszeresen a megengedettnél nagyobb sebességgel közlekedtek jet skivel az illetékes megyei kormányhivatal járási hivatal környezetvédelmi és természetvédelmi főosztálya által átmenetileg védetté nyilvánított természeti területen, ezzel zavarták a fokozottan védett fattyúszerkő- és fokozottan védett kormosszerekő-párok fészkelését.

A nyomozás során késedelmesen került sor az igazságügyi természetvédelmi szakértő kirendelésére, aki az időmúlás miatt nem tudott érdemben nyilatkozni, mivel személyes megfigyelést kellett volna folytatnia. Ezt helyettesíthette volna a cselekmény idején készült fénykép vagy videófelvétel, ami szintén nem állt a nyomozó hatóság és a szakértő rendelkezésére. A szakértő azt is kifejtette, hogy a jet skizés igen nagy valószínűséggel hatást gyakorolt a madarak fiókáira, illetve a költésre. Konkrét bizonyítékok hiányában azonban nem lehetett egyértelműen kijelenteni, hogy ez a tevékenység védett természeti területet vagy védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatta, jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozta volna. Az illetékes rendőrkapitányság megszüntette a nyomozást a Be. 190. § (1) bek. b) pontja alapján, mivel a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától sem lehetett eredményre számítani.

Megfelelő monitoringvizsgálatok hiánya

Az egyik esetben Natura 2000 területen engedély nélküli beavatkozás, tárcsázás történt.

A tájvédelmi szakértő szakvéleményében leírta, hogy e tevékenység nagy valószínűséggel hatást gyakorolt a kijelölés alapjául szolgáló Natura 2000 élőhelyre és két fajra (nagy tűzlepke, vérfű hangyaboglárka), valamint a mocsári kockás kotuliliomra.

Ezek a hatások megfelelő monitoringvizsgálatok hiányában azonban utólag nem azonosíthatók, mint ahogy az esetleges utólagos pusztulások, állománycsökkenések sem, így nem számszerűsíthetők. A természetvédelmi oltalom alatt álló lápterület egy részének tárcsázása átalakította, és hátrányosan változtatta meg ugyan a védett területet, azonban megfelelő kezeléssel ezt minden valószínűség szerint helyre lehet állítani.¹²

A nyomozás a 2012. évi C. törvény 242. § (1) bek. b) pont szerint minősülő természetkárosítás büntetének gyanúja miatt folyt. Az eljárás megszüntetésére azért került sor, mert a 190. § (1) bek. b) pontja szerint a nyomozás adatai alapján

¹² Megjegyzés: Az illetékes megyei kormányhivatal az ügyben szereplő kft.-t az ex lege védett lápterületen engedély nélkül végzett tevékenység (gyepfeltörés), továbbá védett fajok élőhelyének károsítása kapcsán az eredeti állapotba való helyreállításra kötelezte.

nem volt megállapítható a bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától sem lehetett eredményt várni.¹³

A védett és a védettség alá nem tartozó területek összekeverése

Az elkövetők gyakran hivatkoznak a fentiekre.

Ez történt abban az esetben is, amikor a gyanúsított az ügyben szereplő kft. képviselőjének szóbeli megbízása alapján területhelyreállítási munkálatokat végzett az ex lege láp és a kiemelt jelentőségű, természetmegőrzési Natura 2000 területen, amelynek következtében – a szakértői vélemény szerint – az adott területen élő szervezetek életközössége és élőhelye jelentősen megváltozott.

A szakértői vélemény ugyanakkor azt is rögzítette, hogy a helyszíni vizsgálat időpontjáig a terület természetközeli állapota önmagától visszaállt. A gyanúsított védekezésében előadta, hogy az adott területen helyismerettel nem rendelkezett, munkáltatójának képviselője szóban közölte vele a munkavégzés helyét, s tévedésből végzett tevékenységet természeti területen, később derült csak ki számára, hogy egy másik, védettség alá nem tartozó területen kellett volna munkálatokat folytatnia. A terhelt fenti cselekményével megvalósította a 2012. évi C. törvény 243. § (3) bekezdése szerint minősülő gondatlanságból elkövetett természetkárosítás vétségét. Az eljáró hatóság a nyomozás megszüntetése mellett döntött a Be. 190. § (1) bekezdés j) pontja alapján, és a terheltet megrovásban részesítette.¹⁴

Mi ténykérdés és mi jogkérdés

Ténykérdés az, hogy az elkövetési tárgy milyen faj; ugyanakkor az már jogkérdés, hogy a szakvéleményből ismert fajú egyed a Btk. 242. § alá tartozik-e. Előfordult olyan ügy, amelyben többek között azt a kérdést tették fel a szakértőnek, hogy a megjelölt területen történt fakivágások, illetve bokorkivágások során megvalósult-e a természetkárosítás büntette.

Ez történt akkor, amikor ismeretlen tettesek pontosan meg nem határozható időpontban a vízgazdálkodási társulat kezelésében lévő Natura 2000 ingatlanról kivágtak és eltulajdonítottak 36 darab 14–44 cm tuskóátmérőjű 8–12 m magaságú fehér fűzfát, törékeny fűzfát és magas kőrisfát. A lopással okozott kárt 100 ezer forintban állapították meg. Emellett a területről kivágtak és eltulajdonítottak 1200-1500 négyzetméter cserjés, bokros szakaszt.

A nyomozás kisebb értékre elkövetett lopás vétsége [2012. évi C. törvény 370. § (2) bek. a) pont] és természetkárosítás büntette [2012. évi C. törvény 243. § (1) bek.] miatt folyt. A kirendelt igazságügyi természetvédelmi szakértő megállapította,

¹³ Szikszói Járási Ügyészség B.312/2017.

¹⁴ Kazincbarcikai Járási Ügyészség B.423/2017.

hogy a természetvédelmi oltalom és egyben nemzetközi védelem alatt álló területen az engedély nélküli beavatkozás a területet jelentősen átalakította, de azt nem károsította és nem semmisítette meg. A védett vagy fokozottan védett faj egyedei nagy valószínűség szerint nem pusztultak el. Az elkövető a fás szárú növényzetet 1200-1500 négyzetméter területen kiirtotta. Azt is konstataulta, hogy az élőhely regenerálódása, eredeti állapotba való helyreállítása (ami évekbe és évtizedekbe telhet) emberi beavatkozás nélkül is megtörténhet. A szakértő véleményében leszögezte, hogy nincs jogosultsága jogi állásfoglalás megfogalmazására, tehát arra, hogy megvalósult-e a természetkárosítás bűntette. Arra vállalkozhat csak, hogy a természetben bekövetkezett változások és az emberi beavatkozások ok-okozati összefüggéseit feltárja, illetve a hatásmechanizmusokat bemutassa. Az eljárás során nem sikerült olyan bizonyítékot beszerezni, amely kellő bizonyossággal alátámasztotta volna azt, hogy a gyanúsított a fenti bűncselekményeket elkövette, ő vágta ki a Natura 2000 területéről a fákat, cserjéket és azt ő tulajdonította el, valamint ezzel a fent megjelölt védett helyet jelentősen átalakította. Ezért az ügyészség a nyomozást megszüntette, mivel nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el, és az eljárás folytatásától sem lehetett eredményt várni.¹⁵

Védett növények külső jellemzőiről való ismeret hiánya

Ha az illetékes természetvédelmi szerv levélben felhívja a földterület tulajdonosának figyelmét arra, hogy a területen védett növényfajok találhatóak, nem elég, ha ebben csak a védett növényfajok nevét szerepelteti, hanem arról is tájékoztatást kellene nyújtani számára, hogy ezek miről ismerhetők fel, illetve pontos leírásnak kellene szerepelnie a növények külleméről. Ennek fontosságára az az ügy világított rá, amelyben szántóterületen élő védett és fokozottan védett növényeket szántottak ki a talajból.

A földterület tulajdonosa (aki az ügyben szereplő kft. résztulajdonosa) több hektáron folytatott mezőgazdasági tevékenységet. Az történt, hogy kft. ügyvezetője megműveltette egyik alkalmazottjával a kft. résztulajdonosának tulajdonát képező kisebb földterületet, amelyről senki sem tudta, hogy ott védett és fokozottan védett növények élnek. A kft. résztulajdonosa elmondta, hogy van olyan terület a tulajdonában, ahol védett növények élnek, erről felvilágosítást is kapott a megfelelő hivataltól, éppen ezért tudta, hogy a növényzetet érintő beavatkozásokat csak előzetes szakmai vélemény kérése után végezhet.

Az ügyben a 2012. évi C. törvény 242. § (3) bekezdése szerint minősülő gondatlanságból elkövetett természetkárosítás vétsége miatt indult büntetőeljárás.

¹⁵ Nagykáta Járás Ügyészség B.2045/2015.

A nyomozás megszüntetésére a Be. 216. § (1) bekezdésének c) pontja alapján – figyelemmel a Be. 190. § (1) bekezdés d) pontjára és a 2012. évi C. törvény 20. § (1) bekezdésre – büntetethőséget kizáró ok folytán, tévedés miatt került sor.¹⁶

Összegzés

Ezekben az ügyekben kiemelten fontos a fogalmak tisztázása, a háttérjogszabályok megfelelő ismerete, a megelőzés és a korai felderítés, végül, de nem utolsósorban a természetvédelmi témájú tájékoztatás, valamint a fokozott természetvédelmi ellenőrzés.

A kiút csak az lehet¹⁷, ha a társadalom a korlátok figyelmen kívül hagyása helyett kellően komolyan veszi a határokat, és rendszerszemléletben keresi a megoldást. Ez azt jelenti, hogy nem egy adott szakterületnek kellene kezelnie egy-egy természetben felbukkanó részproblémát, hanem több különböző szektornak együttesen, hiszen a természet különböző részei egymással kölcsönhatásban állnak, így ha az egyik helyen valamilyen gond merül fel, ez az összes többi területre kihat.

¹⁶ Siklósi Járási Ügyészség B.704/2016.

¹⁷ Vida Gábor: Az antropocén korszak az összeomlás előtt? A 2013-as, az Ökopolisz Alapítvány nyilvános Ökopódium előadás-sorozatának bevezetője. Elérhető: <http://azeletvan.network.hu/blog/az-élet-van-mely-gyonyoruseges-hirei/vida-gabor-biologus-eloadasa-a-fenntart-hato-fejlodesrol-2015-01-15-en-a-kalvin-teremben>; Vida Gábor: Ez csak az embernek sikerült. *Magyar Narancs*, 1997. december 18. https://magyarnarancs.hu/belpol/ez_csak_az_embernek_sikerult_dr_vida_gabor_akademikus-63135

A veszélyeztetett fajok nemzetközi illegális kereskedelmének tendenciái

DR. ZSIGMOND CSABA c. rendőr alezredes, mesteroktató,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

Amióta ember él a földön, az állat- és növényvilág segítette a fennmaradását. A kezdeti időszakban, az őskorban az ember elsősorban létfenntartási célból vadászott, és gyűjtött növényeket. Később, már az ókorban, megjelentek különböző luxuscélok is, mint az állatok élve befogása (például az ókori Római Birodalom állatviadalai céljából), státuszszimbólum (trófeák), gyógyászati célból különféle növények gyűjtése, állati bőrből és bundából készült ruházati termékek, hobbiállatok (hüllők, papagájok), és különféle ingyencségek számító ételek¹. Mindez oda vezetett, hogy a történelmi idők során egyes fajok kihaltak, vagy a kihalás szélére kerültek. Az állat- és növényfajok kihalása már az ókortól jellemző volt, ezzel sérült az élővilág biodiverzitása, mára pedig ez fokozottan fenyegető jelenséggé vált. Az utóbbi háromszáz évben az emberi tevékenység következtében földünkön több mint kétszáz emlősállat, valamint növényi faj halt ki, az elmúlt negyven évben az emlősök, madarak, hüllők, kétélűek, és halak populációja 52, az édesvízi fajoké 76, a szárazföldi fajoké pedig 39 százalékkal, a biodiverzitás pedig a szárazföldön 40, a tengerekben 21 százalékkal csökkent².

A nemzetközi illegális vadkereskedelem azonkívül, hogy súlyosan veszélyezteti a biodiverzitást³, valamint a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés is kapcsolódik hozzá⁴, óriási károkat okozhat a világgazdaságban, továbbá kapcsolódhatnak hozzá más súlyos bűncselekmények is: a vesztegetés⁵ és a pénzmosás⁶, amelyek

¹ Daan P. van Uhm: *The Illegal Wildlife Trade Inside the World of Poachers, Smugglers and Traders*. Springer International Publishing, Cham, 2016.

² Tilki Katalin: Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban. *Belügyi Szemle*, 2017/5., 87–104. o.

³ Gail Emilia Rosen – Katherine F. Smith: Summarizing the Evidence on the International Trade in Illegal Wildlife. *EcoHealth*, vol. 7, no. 1, August 2010, pp. 24–32.

⁴ *The World's Flora and Fauna Are at Great Risk from Criminals*. Interpol, 2019. <https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime/Wildlife-crime>; *World Wildlife Crime Report 2020*. UNODC, United Nations Publication, New York, 2020. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World_Wildlife_Report_2020_9July.pdf.

⁵ Daan P. van Uhm – William D. Moreto: Corruption within the Illegal Wildlife Trade: A Symbiotic and Antithetical Enterprise. *The British Journal of Criminology*, July 3, 2017.; Tanya Wyatt: *Wildlife Trafficking: A Deconstruction of the Crime, the Victims, and the Offenders*. Palgrave

jelentősen aláássák egyes államok stabilitását⁷. Ennélfogva e bűncselekmények elleni fellépés mind nemzetközi szinten, mind a nemzetállamok részéről elsőséget kell hogy élvezzen. A hatékony fellépés érdekében szükséges megismerni a jelenség egyes jellemzőit, tendenciáit. Az illegális kereskedelem azon túl, hogy egyes fajok kipusztulását okozza, a legújabb kutatások szerint az emberi egészséget is súlyosan fenyegeti. Az ENSZ Környezetvédelmi programja által végzett kutatás kimutatta, hogy a fertőző betegségek 70 százaléka zootonikus, vagyis állatról emberre terjed.⁸ Az illegális állatkereskedelemben semmilyen állategészségügyi hatósági ellenőrzés nem létezik, így ennek megfelelően világjárványok kitörését okozhatják. Jelenleg még nem bizonyított tény, hogy a jelenleg is tartó pandémiát okozó Covid-19 vírus állatokról terjedt volna emberre, de tény, hogy a vírus állatpiacon jelent meg először.

A veszélyeztetett fajok nemzetközi illegális kereskedelmi láncolata, csoportos elkövetési formák

A nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelmet lebonyolító csempészet struktúrája

Az illegális állat- és növénykereskedelem nem létezhetne kereslet nélkül. A védett állatokat és növényeket szerte a világon különböző (hobbyállat, étkezési cél, dísz- tárgyak készítése, ruházati termékek készülhetnek egyes állatok szőrméjéből, illetve gyógyászati) célokból keresik.

A határokon és sokszor kontinenseken átívelő illegális állat- és növénykereskedelemben ritkábban jellemző a magányos elkövetés, hiszen a forrásországtól egészen a végfelhasználóig mind földrajzi, mind munkamegosztási szempontból hosszú út vezet, ez emberek láncolatának (ellátólánc) kialakítását igényli, így leginkább a csoportos elkövetés jellemző. E csoportok nem minden esetben érik el a palermói egyezményben meghatározott fogalom, a nemzetközi szervezett bűnözői csoport szintjét.

A határokon átnyúló csoportos elkövetési láncot ábrázolja az úgynevezett csatornamodell⁹. A modell lényege, hogy végig követi az illegális termék mozgását

Macmillan, Basingstoke, 2013; Tanya Wyatt – Angh Ngoc Cao: *Corruption and Wildlife Trafficking*, 1–48. Anti-corruption Resource Centre U4, 2015. <http://hdl.handle.net/11250/2475047>.

⁶ Julie Viollaz – Jessica Graham – Leonid Lantsman: Using Script Analysis to Understand the Financial Crimes Involved in Wildlife Trafficking. *Crime, Law and Social Change*, vol. 69, no. 5, July 2018, pp. 595–614.

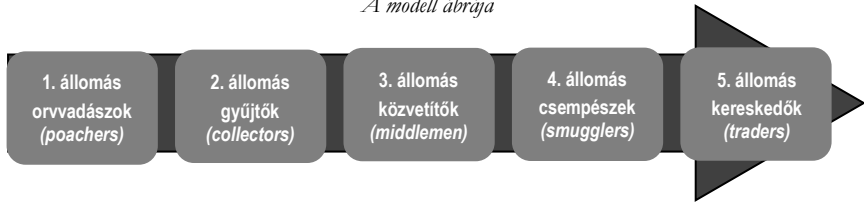
⁷ Tanya Wyatt: The Security Implications of the Illegal Wildlife Trade. *The Journal of Social Criminology*, 2013. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Security-Implications-of-the-Illegal-Wildlife-Wyatt/f0fe4450afeb7151d09169444c4eb8e273d0d166>.

⁸ UNODC, *World Wildlife Crime Report 2020*.

⁹ Daan P. van Uhm: i. m.

annak eredetétől az úti célig, amelynek során az állatok és állati termékek kapcsolatokon keresztülvezető vonalon haladnak át, amit lehetséges, hogy egy vagy két szereplő irányít, vagy csupán egymáshoz lazán kapcsolódó, alkalomszerű, opportunista láncolatot alkotnak (*ábra*).

A modell ábrája

Forrás: Daan P. van Uhm: i. m. 2016, p. 57.

Az első szinten található az orvvadászok, akik a forrásországban fejtik ki tevékenységüket, ezek gyakran helyi szegény emberek, akik nagyon jól ismerik a területet, és tudják, hol találják meg a vadászandó fajokat (például orrszarvú, tobzoska stb.). A második szinten lévőket „gyűjtőknek” nevezik, akik helyi kereskedők, vagy más közeli falvakból jönnek. Néha kis üzletük is van a helyi faluban. A harmadik szinten közvetítők vannak, akik szervezik csempészetet a távoli úti cél irányába, ők tartják a kapcsolatot a csempészekkel. A negyedik szinten vannak a csempészek, akik a különleges termék csempészetére specializálódtak. Az ötödik szinten nemzetközi kereskedők, közvetítők vannak, akik a célországban működnek. Korrupt tisztviselők, rendőrök, vámosok is előfordulhatnak az egész folyamatban végig. Az utolsó szinten a kereskedők a terméket gyakran tisztára mossák, azaz annak eredetét eltüntetik.

Az illegális állat- és növénykereskedelem alakulása globális szinten, lefoglalási adatok és kutatások alapján 1999-től napjainkig

Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatalának (UNODC) legutóbbi, 2020-as jelentése szerint az illegális állat- és növénykereskedelemből éves szinten keletkező bevétel elérheti a 23 milliárd dollárt¹⁰. A World Wildlife Foundation ezt az illegális tevékenységet a világ negyedik legövedelmezőbb tevékenységének jelölte meg a drog-, ember- és fegyverkereskedelem után¹¹.

Az UNODC a vadvilági bűnözés tárgyában eddig kétszer végzett globális szinten átfogó elemzést lefoglalási adatokról 2016-ban és 2020-ban¹². A 2016-ban készült

¹⁰ *World Wildlife Crime Report 2020...* i. m.

¹¹ Wildlife Crime: A \$23 Billion Trade That’s Destroying Our Planet. World Economic Forum, Febr 3, 2015. <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/fighting-illegal-wild-life-and-forest-trade/>.

¹² *World Wildlife Crime Report: Trafficking in Protected Species, 2016*. UNODC, United Nations Publication, New York, 2016; *World Wildlife Crime Report 2020...* i. m.

jelentés 1999 és 2015 közötti lefoglalási adatokat vizsgált, az adatokat a CITES¹³ és a vámvilágszervezet (World Customs Organizations; WCO) által működtetett adatbázisokból gyűjtötték össze, és egy egységes adatbázisba, a World Wise Database-ba vitték fel, amely akkor 120 ország több mint 164 ezer adatát tartalmazta. Az UNODC legutóbbi, 2020-as jelentése már 149 ország 180 ezer adatát tartalmazta, és újabb tendenciákra hívta fel a figyelmet. A 2014–2018 közötti időszakban az összes lefoglalás 40,7 százalékában rózsafafélék szerepeltek (az arány majdnem 10 százalékkal emelkedett az előző időszakhoz képest), 33,1 százalékban elefántcsont (szintén emelkedett), 5,5 százalék orrszarvútülök (szintén emelkedett), tobzoska 4, papagájfélék 0,9 (csökkent), nagymacskafelek 0,6 százalék, csökkent.

Az UNODC jelentése az alábbi állat- és növényfajok, illetve abból készült termékek nemzetközi illegális kereskedelmét emeli ki, és elemzi külön fejezetekben: rózsafa, elefántcsont, orrszarvútülök, tobzoska, és az európai angolna.

Az illegális állat- és növénykereskedelem alakulása az EU-ban

Egy 2020-as kutatásomban foglalkoztam¹⁴ az illegális állat- és növénykereskedelem alakulásával, a jellemző tendenciákkal a 2015-től 2020-ig terjedő időszakban az Európai Unió országai tekintetében. Ehhez a TRAFFIC¹⁵ által működtetett Wildlife Trade Portal¹⁶ adatait használtam fel. A portál adatbázisa a CITES-egyezmény tagországai által szolgáltatott lefoglalási adatokból, és a médiában megjelent hírekből tevődik össze. Meg kell jegyezni, hogy nem tekinthető teljes körűnek, mivel az egyes országok adatszolgáltatási hajlandósága jelentősen változik. A vizsgált intervallumban az adatbázis szerint az EU területére illegális behozatal során összesen 364 lefoglalás történt.

Jellemző importtermékek

Azokat a termékeket soroltam ide, amelyek lefoglalása a vizsgált időszakban tíznél több esetben fordult elő, vagyis rendszeres jelleggel szállították az EU területére. Ez a csoport tovább bontható aszerint, hogy a visszatérő jelleg minden esetben ugyanazon EU-tagállam területére való beszállítást jelent, vagy lehet, hogy megoszlik az államok közötti szállítás. Az EU egyes tagállamai szerinti megoszlás az

¹³ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora; egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről.

¹⁴ Zsigmond, Csaba: Trends in Illegal Wildlife Trade across the EU between 2015 and 2020. *DRC Sustainable Future: Journal of Environment, Agriculture, and Energy*, vol. 1, no. 2, 2020, pp. 161–170.

¹⁵ A TRAFFIC (Trade Records Analysis of Flora and Fauna in Commerce) egy vezető nem kormányzati szervezet, amely világszerte a vadon élő állatok és növények kereskedelmével foglalkozik a biológiai sokféleség megőrzése és a fenntartható fejlődés összefüggésében.

¹⁶ <https://www.wildlifetradeportal.org/#/login>

alábbiak szerint alakult az egyes országok vonatkozásában 2015 és 2020 közötti időszakban.

Az EU területén kívülről származó illegális áruk lefoglalási esetszámai:

Ausztria 2, Belgium 3, Bulgária 1, Horvátország 0, Ciprus 0, Cseh Köztársaság 5, Dánia 2, Észtország 1, Finnország 0, Franciaország 15, Németország 21, Görögország 14, Magyarország 0, Írország 3, Olaszország 15, Lettország 1, Litvánia 0, Luxemburg 0, Málta 2, Hollandia 13, Lengyelország 173, Portugália 1, Románia 0, Szlovákia 0, Szlovénia 0, Spanyolország 16, Svédország 0.

Az egyes ország belföldi lefoglalási esetszámai:

Ausztria 0, Belgium 1, Bulgária 0, Horvátország 0, Ciprus 0, Cseh Köztársaság 3, Dánia 0, Észtország 0, Finnország 0, Franciaország 24, Németország 3, Görögország 3, Magyarország 0, Írország 2, Olaszország 13, Lettország 0, Litvánia 0, Luxemburg 0, Málta 0, Hollandia 4, Lengyelország 6, Portugália 2, Románia 0, Szlovákia 0, Szlovénia 0, Spanyolország 17, Svédország 1.

A legtöbb lefoglalás Lengyelországban történt (179), az adatbázis szerint nagyrészt az ukrán–lengyel közúti határátkelőhelyeken. Az itt lefoglalt termékek majdnem 80 százaléka olyan gyógyhatású készítmény, ami valamely nemzetközi védelem alatt álló állat kivonatából készült. Így tengeri csikóhalból készült tabletták (lefoglalva 12 460 darab), orvosi piócából készült balzsam (lefoglalva 274 tégely).

A Wildlife Trade Portal adatai szerint visszatérő jelleggel elsősorban az alábbi termékeket szállították az EU területére harmadik országokból: gyógyhatású készítmények, korallok, elefántcsont, amerikai vöröshiúz-bundák, egzotikus madarak, görög teknős.

Gyógyhatású készítmények illegális importja az EU területére

A hagyományos kínai orvoslás már régóta ismeri a tengericsikóhalkivonat-tartalmú gyógyhatású készítményeket.¹⁷ Az ebből készült termékek között a lefoglalások szerint a „*Seahorse extract pills*” említhető. A lefoglalási adatok szerint a tengeri csikóhalat szárazföldön csempézik EU-ba, szinte kizárólag Lengyelországba, Ukrajnán keresztül. A vizsgált időszakban összesen 12 460 darab tablettát foglaltak le, illetve 291 élő csikóhalat. A lefoglalások száma 29 volt, vagyis átlagosan egy-egy illegális tablettaszállítmány esetében közel 430 darab tablettát foglaltak le. Az egyes lefoglalások esetében a legkisebb tétel 100, míg a legnagyobb tétel 4300 darab volt.

¹⁷ Kumaravel Kaliyaperumal – Ravichandran Samuthirapandian – Balasubramanian Thangavel – Leonard Sonneschein: Seahorses – A Source of Traditional Medicine. *Natural Product Research*, vol. 26, no. 24, 2012, pp. 2330–3234.; Chia-Hao Chang – Nian-Hong Jang-Liaw – Yeong-Shin Lin – Yi-Chiao Fang – Kwang-Tsao Shao: Authenticating the Use of Dried Seahorses in the Traditional Chinese Medicine Market in Taiwan Using Molecular Forensics. *Journal of Food and Drug Analysis*, vol. 21, no. 3, 2013, pp. 310–316.

A másik sorozatjelleggel megfigyelhető csempésztevékenység gyógyhatású készítmények terén az orvosipóca-kivonatot tartalmazó balsamok, vagy élő orvosi póca csempészete az EU területére, szintén Ukrajna–Lengyelország útvonalon keresztül. Orvosipóca-kivonatot tartalmazó balsamból összesen 274 darabot csempésztek be, 36 esetben, azaz átlag 7,6 dobozt. A legkisebb tétel 2, a legnagyobb 35 darab volt. Élő pócából 5986 darabot csempésztek 8 esetben, vagyis átlag 748 darabot, ennél a legkisebb tétel 38, míg a legnagyobb 3048 darab volt.

Korallok

A vizsgált időszakban az EU területére való illegális szállítás során a hatóságok 22 051 kilogramm korallt foglaltak le. Kiemelendő, hogy két esetben extrém mennyiségű korallszállítmányt találtak: egy nyolc- és egy 14 tonnás szállítmányt. Ezt a két nagy tömegű korallszállítmányt érdemes levonni az összesből, tekintve, hogy a többi lefoglalt mennyiség az egyes esetekben átlagosan messze elmarad ettől, így torzíthatja az eredményt. Így megállapítható, hogy összesen 51,03 kilogramm korallt foglaltak le 42 esetben, vagyis átlagosan 1,22 kilogrammot. A legkisebb mennyiség 0,2, míg a legnagyobb 6,4 kilogramm volt. A forrás- és célországok tekintetében nagy a különbség. Ezekben az esetekben valószínű, hogy egyszerű turisták nem kereskedelmi célból, hanem tudatlanságból, vagy akár a jogellenesség tudatában csempészték be a korallokat.

Elefántcsont

Az elefántcsontot nagyrészt kifaragva, vagy ritkábban még feldolgozatlan agyar formájában csempészik az EU területére.

A vizsgált időszakban összesen 2722,2 kilogramm elefántcsontot vagy abból készült tárgyat foglaltak le, illetve 971 darab elefántcsontból készült tárgyat. (Ennél a tételnél volt olyan eset, ahol a lefoglalt áru tömege, volt, ahol csak a darabszám volt megadva.) A 2722,2 kilogramm elefántcsontot 12 ügy kapcsán foglalták le, vagyis egy-egy lefoglaláskor átlagosan 226,85 kilogrammot. A 971 darab elefántcsont tárgyat 23 esetben, vagyis átlagosan 42,2 darabot.

Vörös hiúz

A vörös hiúz bundájából készült ruházati terméket a vizsgált időszakban 309,6 kilogrammot (15 eset), illetve ezen kívül 38 darabot (2 eset) foglaltak le. A forrásország minden esetben az Egyesült Államok, míg a célország Görögország volt. Így átlagosan 20,6 kilogrammot, illetve ezen felül átlagosan 4,22 darabot. A legkisebb tétel 9,6, a legnagyobb 300 kilogramm volt, míg a darabban megadott tételek esetében a legkisebb egy, míg a legnagyobb 17 darab.

Egzotikus madarak

A megadott időszakban nyolc esetben foglaltak le élő egzotikus madarakat (szarvcsőrű madár, papagájfélék), amelyeket dél-amerikai országokból Spanyolországba csempészték, kézipoggyászban (összesen 1254 madarat). Ez átlagosan 156,75 madár. A legkisebb tétel hat, míg a legnagyobb 856 volt.

Görög teknős

Az élőhelyek jelentős csökkenése és a jogellenes befogások miatt világon jelentősen megfogyatkoztak a különböző teknősfajok populációi: egyrészt fogyasztják őket, másrészt orvosságot készítenek belőlük, illetve házi kedvencként tartják¹⁸. A görög teknőst (*Testudo hermanni*) elsősorban utóbbi célból fogják be élve. Bár a görög teknős az EU bizonyos tagállamaiban honos élőlény, így nem importnak számít, de meg kell említeni, mert nagy mennyiségben, összesen 16 esetben foglaltak le 2767-et. A lefoglalások Olaszországban, Spanyolországban és Máltán történtek, valamennyi esetben belföldi nyomozás vagy razzia eredményeként. Mind a három országban honosak. Átlagosan 172,9 darabot foglaltak le, a legkisebb tétel egy, míg a legnagyobb 1100.

Export

Elefántcsont

A vizsgált időszakban 27 esetben foglaltak le elefántcsontot, elsősorban abból készült tárgyakat, összesen 117,314, vagyis átlagosan 4,34 kilogrammot. A legnagyobb szállítmány 47, a legkisebb 0,151 kilogramm volt. A szállítmányok majdnem minden esetben Kínába irányultak, és minden esetben postai csomagban adták fel.

Angolna

Európai angolnát 16 esetben foglaltak le, összesen 1544,2, azaz átlagban 96,51 kilogrammot, illetve két esetben összesen 700 ezer darabot, azaz átlagban 350 ezret. Az illegális angolnaszállítmányok az EU területéről elsősorban Kínába irányultak, a csempészet nagyrészt személyi poggyászban történt.

¹⁸ Craig B. Stanford et al.: Turtles and Tortoises Are in Trouble. *Current Biology*, vol. 30, no. 12, 2020, R721–735.

Nemzetközi illegális kereskedelem veszélyeztetett és védett állat- és növényfajok vonatkozásában Magyarországon

A magyarországi helyzet felmérésére szakértői interjúkat készítettem a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (4 fő), a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda (3 fő), illetve a romániai Milvus Csoport munkatársaival, illetve megvizsgáltam 105, 2015 és 2020 között keletkezett rendőrségi bünyügi iratot, amelyekben természetkárosítás büntettének gyanúja miatt rendeltek el nyomozást, és nemzetközi jelleggel bírtak. Mindezek alapján arra jutottam, hogy hazánk cél- és tranzitország is egyben.

Illegális kereskedelem légi úton

A Repülőtéri Rendőr Igazgatóságon 2015 és 2020 között 70 darab bünyügy keletkezett. Ezekben egy kivételével minden esetben illegális importtevékenységet folytattak, azaz külföldről hoztak be illegálisan valamilyen veszélyeztetett vagy védett fajt, vagy annak származékát. Ezeket az árukat minden esetben a NAV repülőtéri munkatársai fedezték fel, és a nyomozás az ő feljelentésük alapján indult. A vizsgált időszakban jellemzően postai csomagban kísérelték meg az illegális árut behozni az országba, összesen 54 esetben, a maradék 15-ben pedig személyforgalomban. A postai csomagokban jellemzően védett növényeket tartalmazó gyógyhatású készítményeket (17 eset), veszélyeztetett hullók (krokodil, kígyó) bőrből készült csizmákat, óraszíjakat (16 eset), illetve egyéb termékeket találtak a NAV munkatársai. Az megvizsgált bünyügi iratok szerint a csomagokban talált illegális árut online rendeltek meg, külföldön legálisan bejegyzett vállalatoktól.

Az utasforgalomban leginkább korallokat csempészték (19 eset), ezeket jellemzően vélhetően a szabályokat nem ismerő, egzotikus országok turistaútjairól hazatérő utasok csomagjaiban találták meg.

Illegális kereskedelem közúton

A közúti forgalomban 2015 és 2020 között az ukrán–magyar határon jellemzően hóvirágot, tavaszi tőzikét foglaltak le a hatóságok (28 esetben). A nyomozati iratok szerint szinte minden esetben úgy nyilatkoznak a gyanúsítottak, hogy a védett növényeket Olaszországba kívánták szállítani, ajándékozási célból.

A román–magyar és a román–szerb határokon, illetve a mélységi ellenőrzések során pedig jellemzően különböző, a magyar jogszabályok által védett énekesmadarakat foglaltak le 15 esetben (tengelic, réti pityer, nádi sármány). A vizsgált ügyek tanúsága szerint ezeket az állatokat az esetek nagy részében már feldolgozva, fagyaszta szállítják, ritkábban élve, kalitkában. A forrásországok Románia és Szerbia, hazánk tranzit, a cél pedig Olaszország, ahol ezeket a hazai jogszabályaink szerint védett énekesmadarakat feltehetően ingyencsökkentésként találják drága éttermekben.

Következtetések és javaslatok

A veszélyeztetett állat- és növényfajok illegális kereskedelme határokon átívelő globális jelenséggé vált a XXI. századra. Az illegális szállítás a gazdaságilag gyengébb, természeti kincsekben erősebb célországokból a gazdaságilag erősebb, és gyengébb természeti erőforrásokkal jellemezhető célországok irányába történik. Ezek a bűncselekmények szerte a világon – a számítógépes, és kulturális javak elleni bűncselekményekkel együtt – a nemzetközi szervezett bűnözés új típusú kategóriájaként jelentek meg. Az ebből a bűncselekményből származó haszon egyre inkább felülmúlja a kábítószer-kereskedelemből származót, azonban e bűncselekmények elkövetőit világszerte jóval enyhébb büntetési tétel fenyegeti. A tevékenység nem áll meg országhatárokon, ennek megfelelően e bűncselekményekkel szembeni hatékony fellépés nem nélkülözheti az érintett államok közötti szoros együttműködést, információcserét. Ezek nem csupán egy-egy bűnügy kapcsán kell hogy megvalósuljanak, hanem napi, általános szinten is, így például a sikeres felderítés során szerzett hasznos gyakorlati tapasztalatok, kockázatelemzések megosztásában is.

Természetkárosítás a nyomozó szemszögéből

DARÓCZI ISTVÁN rendőr alezredes,
Nemzeti Nyomozó Iroda

Gyakorló jogalkalmazóként nagyon fontosnak tartom, hogy időnként áttekintsük, és az újabb trendek függvényében megvizsgáljuk a tényállásokat, azok egyes részeit, hogy a jogalkotó által korábban megfogalmazott tényállási elemek, elkövetési magatartások jelenleg is elegendőek-e a jogalkotói akarat eléréséhez.

Az elmúlt közel 10 évben Magyarország egyetlen környezeti bűnözés elleni fellépésre szakosodott nyomozó egységénél teljesítettem szolgálatot, így a környezeti ügyek vonatkozásában sikerült valamekkora rálátásra szert tennem.

Munkánk során a Btk. 242. §-ában szankcionált egyedvédelmi tényállással összefüggésben folytattunk több sikeres nyomozást. Az élőhelyvédelmi tényállással kapcsolatban alegységünkhöz kevesebb ügy került, így a továbbiakban csak az egyedvédelmi tényállással kapcsolatos tapasztalataimat szeretném megosztani.

A természetkárosítás jelentősége

A természetkárosítás büntette az emberi környezet kiemelten fontos részét, a természetet, az élővilág ökológiai egyensúlyát, és a biodiverzitást kívánja büntetőjogi védelemben részesíteni. A törvényi tényállás által nyújtott büntetőjogi védelem kiterjed a hazai fokozottan védett faj egyedének, a védett faj egyedeinek és az élőhelyüknek a védelmére, valamint a nemzetközi védelem alatt álló fajok kereskedelmének szabályozása általi védelmére.

A fokozottan védett fajok és a nemzetközi védelem alatt álló fajok egyede, míg a hazai védett fajok esetében a fajok egyedei kerültek megjelölésre a bűncselekmény elkövetési tárgyaként. A büntetőjogi védelem kiterjed a védelem alatt álló fajok származékára is. Származékokon a védett faj élő vagy elpusztult egyedének egy részéből készült terméket értjük.

Nyomozóként legtöbbször a hazai és a nemzetközi védelem alatt álló fajok élő példányának a csempészetével, valamint a CITES védett fajok származékának csempészetével találkozunk. A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozói Iroda környezeti bűnözés elleni alosztályának hatáskörébe a kiemelt jelentőségű nemzetközi érintettségű ügyek tartoznak. Egyszerű megítélésű néhány faj vagy egyed

tartásával kapcsolatos ügyekben az általános nyomozati hatáskörrel rendelkező helyi kapitányságok folytatják le a büntetőeljárást.

A környezeti bűncselekmények egyik sajátossága az alacsony lebukási kockázat és a magas elérhető profit. Ez az állítás a természetkárosítás büntettének elkövetői egy részére is igaz, mert a nemzetközi kapcsolatokkal bíró terheltek hatalmas bevételekre tehetnek szert a bűncselekmények elkövetése révén, ugyanakkor alacsony a lebukási kockázat, és ha még sikeresen megtörténik is velük szemben a büntetőeljárás lefolytatása, a legtöbb esetben igen alacsony büntetési tétel vagy intézkedés kiszabására kerül sor.

Példaként szeretném megemlíteni a *Várhegyi Éva* bírónő által említett egyik jogesetet.

Magyar elkövetők Magyarországról Oroszországon keresztül szállítottak üvegangolnákat Kínába, majd a moszkvai átszállás lekésése után visszautaztak hazánkba, és a Ferihegyi repülőtéren az eljáró vámos kollégák megtalálták náluk a védett fajok egyedeit, így velük szemben természetkárosítás büntette miatt sor került a büntetőeljárás megindítására. A nyomozás befejezését követően az eljáró bíróság néhány százezer forintos pénzbüntetésre ítélte őket.

Az eljáró bíróság az eset összes körülményeinek mérlegelése után hozta meg a döntését. Feltehetően sokkal súlyosabb ítélet kiszabására került volna sor akkor, ha a nyomozás alatt sikerült volna feltárni azt a körülményt, hogy az elkövetők nem egyedi esetben cselekedtek, hanem egy globális bűnszervezet tagjaként vagy segítőjeként vettek részt az üvegangolnák szállításában. A spanyol kollégák felderítettek egy globális bűnszervezetet, amely éves szinten több mint 56 milliárd euró bevételre tett szert európai üvegangolnák Európából Kínába történő csempészetével, majd az angolnák felnevelését követően a filézett termékek értékesítésével. Ezen elkövetői kör szervezte Európa partjainál az üvegangolnák halászatát, majd az élő példányok különböző útvonalakon Távol-Keletre történő csempészését.

Az alacsony lebukási kockázat és az elérhető magas profit elvére szeretném példaként megemlíteni 10 kilogrammos elefántcsont, illetve 10 kilogramm kokain csempészetét. A kokain és az elefántcsont grammonkénti feketepiaci ára szinte azonos. Ha valakit 10 kilogramm kokain csempészetén vagy tartásán tetten érnek, szinte garantált a többéves letöltendő szabadságvesztés. Ezzel szemben egy 10 kilogrammos elefántcsont csempészete esetén a várható büntetési tétel rendkívül alacsony. A legtöbb esetben társadalomra veszélyesség hiányában a nyomozás megszüntetése, vagy súlyosabb esetekben végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés kiszabása várható.

A környezeti bűncselekmények egyik legfontosabb jellemzője a határon átnyúló elkövetés, a nemzetközi jelleg, hiszen a gyűjtők csak a ritka, vagy nehezen hoz-

záférhető példányokért hajlandók magas árat fizetni. A nemzetközi védelem alatt álló fajok többsége nem a fizetőképes gyűjtők környékén él, azokat csempészhálózatok juttatják el az európai, észak-amerikai, távol-keleti vevőkhöz.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete által készített tanulmány szerint a környezeti bűnözés – a kábítószer-kereskedelem, az emberrablás és emberkereskedelem után – a negyedik legjövedelmezőbb illegális bevételi forrás a különböző bünszervezetek számára. E szervezetek a bevételeiket részben a hulladékok illegális szállításával, elhelyezésével, részben a vadon élő védett állatok és növények csempésztével szerzik meg.

Ez az a körülmény, amely a különböző nemzetközi szervezeteket is közös fellépésre ösztönözte. Az ENSZ 1972-ben alapította meg a Környezetvédelmi Programját (UNEP), amelynek keretében hat osztály felállítására került sor, ezek közül az egyik, a korai jelzés és becslés osztálya (DEWA) a globális környezetet veszélyeztető magatartások észlelését, az ellenük való közös fellépés koordinálását végzi.

Az ENSZ Környezetvédelmi Programja évente készít kimutatást a természetkárosítás bűncselekménye vonatkozásában felderített csempésztúvonalokról. Ezeket forrásországként Afrika, Óceánia, Dél-Amerika, míg célországként jellemzően az Európai Unió, az Egyesült Államok, illetve Délkelet-Ázsia (Kína és Japán) szerepel.

Ezek a csempésztúvonalak egybeesnek az adott régiók gazdasági-kereskedelmi útvonalaival. Sokan azt gondolják, hogy a harmadik világ problémái egy elvont, rajtunk kívülálló, tőlünk távol eső kérdéskör, ezzel nekünk kevésbé kell törődnünk.

Az ezt a véleményt támogatókkal sajnálattal kell közölnöm, hogy az egyre inkább globalizálódó világunkból a mi régióink is kiveszi a szerepét. Az ENSZ által feltárt csempésztúvonalak nem kerülnek ki Magyarországot. Részben cél-, részben tranzitútvonalon elhelyezkedő országként tekintenek hazánkra. Célországként tartanak számon bennünket a vadon befogott és hozzánk szállított védett madarak felvevőpiacaként, hiszen az itthoni tenyésztők előszeretettel vásárolják a vadon befogott példányokat, mert úgy gondolják, hogy ezek az állatok könnyebben fognak fogságban szaporodni. Ugyanígy célországa vagyunk az illegális kaktusz- és orchideaszállítmányoknak, amelyeket a hazai gyűjtők vásárolnak meg.

Tranzitországgként a hagyományos balkáni út részeként részben rajtunk keresztül zajlik a Balkán-félszigetről Nyugat-Európa felé irányuló, többnyire Észak-Afrikából származó madár- és hullőcsempészet. A déli határra telepített határzár a csempészet jelentős akadálya.

Földrajzi helyzetünkéből adódóan a hagyományos nyugat–kelet irányú kereskedelmi útvonal is áthalad az országunkon, így a Nyugat-Európában illegálisan kifogott üvegangolnákat részben hazánkon keresztül csempészik a Távol-Keletre.

A későbbiekben néhány általunk folytatott nyomozás bemutatásával is szemléltetem, hogy régióink gazdasági felzárkózása itt is megteremtette a fizetőképes

gyűjtők körét, tehát régiók a korábbi tranzitországok köréből bizonyos fajok tekintetében már célországgá vált.

Az orrszarvútülkök egyik csempészútvonalaként mutatta ki az ENSZ a Dél-Afrikából Közép-Európába irányuló, majd innen a Távol-Keletre mutató útvonalat. Jellemzően kínai, vietnámi elkövetők, kijátszva az afrikai országokban ellenük bevezetett szankciókat, felkérték magyar, szlovák, és cseh vadászokat arra, hogy a megfelelő engedélyek birtokában legális vadászat keretében orrszarvút, illetve elefántot ejtsenek el, majd a vadászati trófeák szállítására vonatkozó export- és importengedélyek megszerzése után az elefántcsontot, illetve az orrszarvútülköt trófeaként szállítsák be az Európai Unió területére. Itt a trófeákról műanyag másolatot készítettek, majd az eredeti elefántcsontot, illetve orrszarvútülköt eljuttatják a megbízóikhoz.

A környezeti bűnözés elleni alosztály bemutatása, típusügyek

A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály Kiemelt Ügyek Osztálya egyik alosztályaként működik hazánk egyetlen környezeti bűnözés elleni fellépésre szakosodott nyomozó egysége.

Alosztályunk kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal bír, több környezeti bűnözés elleni közös fellépést célzó akció vezetői, társvezetői feladatait is ellátjuk. Az Europol a szervezett bűnözés által fenyegetett területként prioritási szintre emelte 2017-ben a környezeti bűnözés elleni fellépést, ekkortól évente több mint húsz közös akció megszervezésére kerül sor a tagállamok részvételével.

A nemzetközi feladataink ellátásán túl a természetkárosítás, környezetkárosítás, orvvadászat, tiltott állatviadal szervezése és a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése büntett elkövetésének gyanúja miatt folytattunk megközelítőleg 40 eredményes nyomozást az elmúlt években. Ezek közül kiemelek néhány típusnak nevezhető ügyet.

Elsőként a védett ragadozó madarak sérelmére elkövetett mérgezéseket említeném. 2005-ben került sor első alkalommal madármérgezésre, amit ekkor még egyedi esetnek, véletlennek hittek. Ekkortól kezdve sajnos az illegális mérgezések száma fokozatosan emelkedett, ennek visszaszorítására madárvédelmi kerekasztalt hívott össze a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület. Az egyeztetések nyomán 2012-ben a kilenc konzorciumi partnerrel közösen benyújtott *A parlasi sas védelme Magyarországon* elnevezésű Helicon Life+ pályázatunk kedvező elbírálást kapott. A program keretében sor került tetem- és méregkereső kutya kiképzésére, közös képzéseket tartottunk a vadgazdálkodók részére, illetve nagyszámú önkéntes támogatásával fészekőrzésre, élőhely-felügyeletre is sor került. Az e pályázat keretében történt közös fellépés eredményeként jelentősen visszaszorultak a ragadozómadár-mérgezések. Sajnos az idén ismét elszaporodtak a mérgezések, több

olyan mérgezés is történt, amelynek nyomán száznál is több ragadozó madár pusztult el az illegálisan kihelyezett mérgezett csalifalatok következtében.

A következő típusúgyként a ragadozó madarak fiókáinak ellopásával kapcsolatban folytatott nyomozást szeretném megemlíteni. Évek óta kaptunk bűnügyi információt arról, hogy a hazánkban fészkelő sólyomfiókákat a költés utáni hetekben kilopják a fészkekből. Az információk elemzésének eredményeként látókörünkbe került elkövetőket 2020 tavaszán sikerült tetten érniük héjafiókák ellopása közben. A tetten ért négy személyen túl a nyomozás során beszerzett bizonyítékok alapján további elkövetőket hallgattunk ki gyanúsítottként. Ezt az eljárást a következő hónapokban küldjük meg vádemelési javaslattal az ügyészségnek.

Az alosztályunkon több nyomozást folytattunk illegális vadászati tevékenységek kapcsán. Ezen ügyek egy részét a hazánkba érkező vendégvadászok sérelmére követték el, másik részét a hazai vadászszervezők által hazai és külföldi vadászatok alkalmával elkövetett bűncselekmények képezték. A vadászati tevékenységekkel kapcsolatos nyomozások során nagyon sok dogmatikai értelmezési kérdés merült fel, ezek egy részét a későbbiekben ismertetem.

Egy magyar vadászszervező hazai és külföldi vendégvadászok részére szervezett vadászatot Afrikába, illetve Közép-Ázsiába. A nyomozás során feltárt bizonyítékok szerint Kirgizisztán területén legálisan elejthető fajok vadászatát ajánlotta az ügyfeleinek, majd a legálisan lőhető egyedeken túl megfelelő anyagi ellentételezés ellenében CITES védett fajok elejtését is megszervezte. Az egyik ilyen faj a Marco Polo juh, ami bizonyos kvóta erejéig a kirgiz hatóságok engedélyével vadászható volt. A nyomozás adatai szerint a magyar vadászszervező azonban nem bajlódott a hatósági engedélyek beszerzésével, mert a nála folytatott házkutatás során megtalált elektronikus adathordozón igen sok kirgiz hatósági pecséttel ellátott CITES-dokumentumot találtunk szerkeszthető formátumban. Ebben az ügyben természetkárosítás és közokirat-hamisítás büntette miatt vádemelési javaslattal fejeztük be a nyomozást.

Egy másik ügyben a külföldön élő magyar vadászszervező ajánlott külföldi vendégvadászok számára magyar vadászati lehetőséget. Ausztriában vadfarmon nevelt gímszarvasbikát vásárolt meg, majd magyar vadászterületre szállította. A vadászterület hivatásos vadásza a szállítás közben a külföldi vendégvadászt kísérte több napon át a vadászterületen a vadász számára megfelelő zsákmányok bemutatása céljából, ennek során bemutatta az időközben a területre szállított, elkábított osztrák vadfarmon nevelt szarvasbikát is. Amikor a vendégvadász meglátta a kapitális méretű bikát, azonnal elejtette. A trófeabírálat során világranglista-helyezést elérő pontszámot kapott a trófea, ezért a vendégvadász tízmillió forintot meghaladó összeget fizetett ki a vadászatért.

A nyomozás folyamán beszerzett elektronikus adatok elemzésekor sikerült azonosítani azt az osztrák vadfarmot is, ahol az elejtett gímbikát felnevelték, majd a szakértői vizsgálat keretében elkészítették a trófea háromdimenziós képét, ennek alapján sikerült bizonyítani, hogy az elkövetők által korábban a vadfarmon készített képen a későbbiekben elejtett bika látható.

Több nyomozásban is találkoztunk azzal az esettel, hogy más ügyben foganatosított intézkedésünk alkalmával fokozottan védett, védett vagy nemzetközi védelem alatt álló fajok származékát tartják engedély nélkül az adott ingatlanban. Amennyiben a trófea tulajdonosa nem tudja igazolni a védett állat származékának jogszerű megszerzését, úgy szükséges a területileg illetékes kormányhivatal értesítése az engedély nélkül tartott trófea elkobzása érdekében.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a jogszerű vadászat során elejtett védett vad trófeája csak a vadász számára lehet emlék! Fő szabály szerint a vadászati trófea más részére nem adható át, azzal nem lehet kereskedni, behozatala az ország területére engedélyhez kötött. Tekintettel arra, hogy a vadászati trófeák legális megszerzése országonként eltérő szabályok alapján történik, ezért minden esetben javaslom az Agrárminisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztálynak a megkeresését.

Hasonló eljárásrendet alakítottunk ki a védett állatok származékának engedély nélküli birtoklásával, az ország területére történő behozatalával kapcsolatos ügyekben. Több esetben folytattunk nyomozást védett ragadozó állatok prémijéből készült bunda engedély nélküli tartása, értékesítése miatt.

Az egyik ügyben a tulajdonos idős korára tekintettel értékesíteni kívánta a diplomata férjétől évtizedekkel korábban kapott nagy értékű bundát. Ebben az ügyben a társadalomra veszélyesség csekély foka miatt a nyomozást megszüntettük az elkövetővel szemben, ugyanakkor az engedély nélkül tartott védett állatok trófeájának a területileg illetékes kormányhivatal általi elkobzása volt indokolt.

Ezen ügy kapcsán szeretném felhívni a figyelmet arra az általam hibásnak tartott joggyakorlatra, hogy sok ügyben a védett állatok származékát a kormányhivatali elkobzás helyett a nyomozás során lefoglalják, majd nem intézkednek az elkobzás elrendelésére. Az eljárás későbbi szakaszában az esetleg a társadalomra veszélyesség csekély foka miatt a nyomozás megszüntetésekor, bűncselekmény hiányában a kényszerintézkedést is megszüntetik, legalizálva ezzel egy korábbi jogellenes állapotot.

Álláspontom szerint a helyes eljárás az lenne, ha a nyomozó hatóság az engedély nélkül tartott állatok vagy származékok észlelése esetén értesítené a területileg illetékes kormányhivatalt, amely közigazgatási eljárás elrendelése után intézkedhet az engedély nélkül tartott állatok, származékok elkobzása iránt. Ez esetben a vé-

dett állatok sorsának elbírálására a közigazgatási eljárásban kerül sor, így nem függ a büntetőeljárás további szakaszában hozott döntéstől.

Egy jogeset bemutatásával hívnám fel a figyelmet a természetkárosítás büntetőnek nemzetközi jellegére a védett állatok származékának engedély nélküli kereskedelmével kapcsolatban.

Budapest belvárosában, a nyomozó hatóságunk székhelyétől 100 méterre, az interneten eladásra kínáltak védett ragadozóból készült bundát. A nyomozás során szaktanácsadó jelenlétében megjelentünk a hirdetésben szereplő üzletben, majd a szaktanácsadó megállapította, hogy a hirdetett bunda öt-hat ocelot gereznájából készült. A helyszínen intézkedtünk a bunda és a hozzá tartozó táská lefoglalására. Mind a táskában, mind a bundában találtunk márkajelzést tanúsító címkét, e szerint a bundát egy Barcelona belvárosában lévő üzletben értékesítették. Felvettük a kapcsolatot a spanyol kollégákkal, akik a jelzésünk alapján több száz illegális forrásból származó bundát foglaltak le, majd intézkedtek a dél-amerikai orvvadászhálózat felderítésére.

Ez az eset is igazolja azt a tényt, hogy a környezeti bűncselekmények ellen csak a külföldi társhatóságokkal közösen léphetünk fel eredményesen, hiszen akár egy bunda jogellenes tartása is vezethet egy nemzetközi bünszervezet lebuktatásához. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a fegyveres bűnözők támadása következtében igen sok parkőr veszti életét, ezért bizonyos országokban a nemzeti parkok védelmét a katonaság látja el.

A védett állatok származékának megszerzésén túl típusügyként említhető még a védett állatok élő példányainak engedély nélküli megszerzése, a velük történő illegális kereskedelem. A származási helyüktől függően több útvonalon is érkeznek védett állatok hazánkba. A dél-amerikai példányok jellemzően Hollandiából, Franciaországból, míg az afrikai madarak Törökországon és a Balkánon keresztül érkeznek hozzánk. A határzár kiépítése óta jelentősen mérséklődött a védett madarak balkáni úton történő csempészete, 2015 óta Nyugat-Európa felől érkeznek hozzánk az illegális forrásból származó állatok és növények.

Az idén indítottunk nyomozást papagájok engedély nélküli tartása ügyében. Az eljárás során több helyszínen is végeztünk kutatást, ezzel összefüggésben több mint félszáz engedély nélkül tartott madár elkobzására intézkedtek a területileg illetékes kormányhivatalok. Ezen ügyek kapcsán is arra az eljárásrendre szeretném felhívni a figyelmet, hogy az engedély nélkül tartás miatt folytatott nyomozások során a tartási körülményeket részletesen dokumentáló szemle vagy kutatás után az állatok nyomozó hatóság általi lefoglalása nem indokolt akkor, ha a területileg illetékes kormányhivatal intézkedik az engedély nélkül tartott állatok elkobzásáról. Ha az intézkedésre akkor kerül sor, amikor a kormányhivatal az elkobzás felől intézkedni nem tud, akkor a nyomozás idején szükséges az állatok lefoglalásáról dönteni,

majd a kormányhivatal részére szignalizációval élni, ezután kerülhet sor az állatok kormányhivatal általi elkobzására, és erre tekintettel a lefoglalás megszüntetésére.

Tipikus ügyként szeretnék említést tenni a védett hullók és méreggel ölt állatok engedély nélküli tartása miatt folytatott nyomozásainkról. Néhány évvel ezelőtt lett divat a minél veszélyesebb hullók tartása.

Az egyik elkövető az interneten nyíltan hirdette ezt a tevékenységét, és a veszélyes hullók tartásával kapcsolatban különböző csoportokban adott tanácsokat a tartás iránt érdeklődők részére. A nyomozásunk során sikerült azonosítanunk az elkövetőt, majd a nála folytatott kutatás során igen sok méreggel ölt, illetve nemzetközi védelem alatt álló hullót kobzott el a kormányhivatal. Az eljárás befejezése után további négy nyomozást folytattunk le természetkárosítás büntettének, valamint veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése vétségének megalapozott gyanúja miatt. E nyomozások során 20 embert hallgattunk ki gyanúsítottként, továbbá 70 óriás- és mérgeskígyót, 300 skorpiót, 20 védett vagy veszélyes teknőst koboztak el a kormányhivatalok.

Engedélytípusok

A típusügyek ismertetése után a korábban már említett engedélyek fajtáiról lesz szó. Ismételten hangsúlyozva, hogy amennyiben bármelyik védett állat tartásával, behozatalával, vagy kivitelével kapcsolatos engedély kapcsán kérdés merül fel, úgy indokolt az Agrárminisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztályának a megkeresése!

A védelem alatt álló faj példányát, tróféáját, valamint a származékát csak a megfelelő engedélyek birtokában lehet tartani. Ha az egyed vagy a származék az Európai Unió területén belülről származik, akkor jogszerűen csak a származási ország szakhatósága által kiállított úgynevezett „EU-bizonylattal” birtokolható. Az EU-n kívülről származó egyed vagy származék esetében a származási ország CITES-hatósága által kiállított „CITES-export” és a honos ország szakhatósága által kiállított úgynevezett „CITES-import” engedély meglétével igazolható a jogszerű tartás. Az importengedély megadásának az előfeltétele az exportengedély megszerzése. Az engedély harmadik oszlop 2. sorában ellenőrizhető az engedély kiállításának a célja. CITES-engedély esetén ez lehet behozatal, kivitel, újrakivitel, és egyéb.

Az EU-bizonylat vonatkozhat a jogszerű megszerzés, kereskedelmi tevékenység vagy élő állat szállításának igazolására. Amennyiben az EU-bizonylat kiállítására a jogszerű megszerzés igazolása céljából került sor, úgy az engedélyben szereplő származék ezzel a bizonylattal más személy részére fő szabály szerint nem adható, azzal kereskedni jogszerűen nem lehet.

Vadászati trófeák tartása, behozatala

A következőkben a vadászati trófeákra vonatkozó engedélyek kapcsán felmerült értelmezési kérdésekre szeretnék kitérni.

Több nyomozásunk során is keletkezett információ azzal kapcsolatban, hogy az elkövető például medvetrófeát tart a házában, üzletében engedély nélkül.

A barna medve az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 1996. december 9-i 338/97/EK rendelet A mellékletében szereplő állatfaj egyede, egyúttal a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2011. (V. 9.) KöM rendelet 2. számú mellékletében fokozottan védett fajként szerepel.

A fenti szabályozás alapján egyértelműnek tűnik, hogy a barna medve nemzeti védelem alatt is áll, és egyben a fokozottan védett állatokra vonatkozó hazai szabályozás is vonatkozik rá.

Szeretnék ismertetni egy ítéletet, mert a benne foglalt megállapítások kiterjesztő értelmezésével több ügyben is történt sikeres védői hivatkozás, így a medvetrófeák engedély nélküli tartása miatt indult eljárásokat megszüntették, és az engedély nélkül tartott trófeák visszakérültek az engedéllyel nem bíró személyhez. Ezt az ügyet három bírói fórum is tárgyalta, így az abban foglalt, részben egymásnak ellentmondó megállapítások is igazolják, hogy a természetkárosítás tényállásának értelmezése során nincs könnyű helyzetben a jogalkalmazó.

A történeti tényállás szerint egy hivatásos vadász jogszerű vadászaton vett részt Szlovákiában, ahol elejtett egy barna medvét. A vad elejtésére a vonatkozó szabályok betartása mellett került sor, ezt okiratokkal tudta igazolni. A vadász az elejtett barna medve trófeáját Magyarországra hozta, és az üzlethelyiségében kiállította.

Az első fokon eljáró bíróság a vádlottat felmentette. A felmentési okokat e helyütt nem kívánom taglálni. Tekintettel arra, hogy a vádlottnak nem volt a fokozottan védett faj származékát jogszerűen igazoló EU-bizonylata, a másodfokú bíróság álláspontja szerint a magatartásával megvalósította a természetkárosítás büntettét, a vádlottat megrovásban részesítette, a medvebőrt elkobozta.

Ítélete indokolásában az ítélőtábla megállapította, hogy a korábban eljáró bíróság a tényállást helyesen állapította meg, ezért ő is irányadónak tekintette. Megállapította, hogy a vádlott által elejtett barna medve trófeája tárgy lehet a természetkárosítás büntett (1) bekezdés c) pontja szerinti alakzatának.

A trófea tartásához, az ország területére történő behozatalához a természetvédelmi hatóság engedélye, vagy a KöM-rendeletben meghatározott EU-bizonylat

birtokában kerülhet sor. A vádlott birtokában voltak a barna medve jogszerű elejtését igazoló okiratok, de a származási ország által kiállított EU-bizonylat nem.

A harmadfokú bíróság álláspontja szerint a szükséges EU-bizonylatot kizárólag a vad elejtésének helye szerinti szlovák nemzeti hatóságnak volt jogosultsága kiállítani és a vádlottnak átadni. A vádlottat a szlovák hatóságok nem figyelmeztették erre az adminisztratív kötelezettségére.

Az ítélet megállapította, hogy a vádlott magatartása a bejelentési kötelezettség elmulasztása miatt tényállásszerű, mert a rendelet hatálya alá tartozó élő szervezet származékát a vonatkozó jogi szabályozás megszegésével tartotta birtokában.

Az ítéletben a cselekmény társadalomra veszélyességét vizsgálva a bíróság megállapította, hogy a vad jogellenes elpusztításának, vagy az azzal való engedély nélküli kereskedésnek sokkal nagyobb a társadalomra veszélyessége, mint a jogszerű vadászat keretében elejtett adminisztratív mulasztásból eredő jogellenes tartásban megnyilvánuló tényállásszerű magatartásnak.

A bíróság hangsúlyozta, hogy a vádlott tapasztalt vadász, ezért tisztában volt azzal, hogy a jogszerűen elejtett barna medve trófeája őt illeti meg, és az EU-tagállamok közötti, személyek, áruk, tőke és szolgáltatások szabad áramlására tekintettel a vádlott alappal bízhatott abban, hogy minden további adminisztratív kötelezettség nélkül behozhatja az országba.

A harmadfokon eljáró bíróság végül a vádlottat a társadalomra veszélyességben való tévedés címén felmentette, és a lefoglalt medvebőrt a vádlott részére kiadni rendelte.

Néhány észrevételt szeretnék tenni az indokolással kapcsolatban. A megállapított történeti tényállás szerint a vádlott tapasztalt vadász, tehát a hivatalos vadászat menetét is ismernie kellett, feltehetően nem ez volt az első külföldi vendégvadászata. Azzal is tisztában kellett volna lennie, hogy vagy neki, vagy a vadászat szervezőjének a szlovák nemzeti hatóságnál kérvényeznie kellett volna az EU-bizonylat kiadását. E bizonylat kiadásának elmulasztása nem a szlovák hatóságok mulasztása, hiszen honnan kellett volna értesülniük a szlovák hatóságoknak arról, hogy nekik egy hatósági bizonylatot kell kiállítaniuk, ha nem onnan, hogy jellemzően a vadászatszervező bejelentése után megkezdődik a közigazgatási eljárás.

A vádlott személyét érintő másod- és harmadfokú bírói döntések indokolhatók, figyelemmel arra, hogy a vádlott jogszerű vadászat keretében ejtette el a barna medvét, így valóban csak az adminisztratív szabályok megszegése nyomán állt elő az a helyzet, ami alapján a cselekménye tényállásszerűvé vált. Arra tekintettel, hogy az adminisztratív szabályszegés nem feltétlenül csak a vádlottnak, hanem a külföldi vadászatszervezőnek is felróható, így én is a felmentő ítélet meghozatalát látom indokoltnak.

A medvetrófea elkobzásának megszüntetésével és a vádlottnak történő kiadásával kapcsolatos döntés további megfontolását indokoltnak tartanám.

A tényállásban megállapítást nyert, hogy a vádlott a trófeát jogszerűen szerezte meg hivatalos vadászat keretében, de nem szerezte meg a tartásához szükséges engedélyeket. Tehát az eljárás során a vádlott tudta igazolni, hogy hivatalos vadászat keretében ejtett el barna medvét, de a lefoglalt trófea vonatkozásában nem volt semmilyen engedélye. Azaz azt sem tudta igazolni, hogy a lefoglalt trófea a hivatalos vadászata során terítékre került állat származéka, és nem egy másik vadászatból eredeztethető, így a trófea és a hivatalos vadászat közötti kapcsolat kétséget kizáróan nem állapítható meg, azaz bármilyen egyéb helyről származó trófea eredetének tanúsítására is alkalmas lehet.

E körülményekre tekintettel a jogszerűen megszerzett, de a szükséges engedélyek hiányában jogellenesen tartott medvebőr vonatkozásában az elkobzás mellőzése nem értek egyet. Álláspontom szerint a bíróság által elkobzott trófeát a területileg illetékes kormányhivatalnak kellett volna természetvédelmi célból elhelyeznie.

Az ezen az ítéleten alapuló, az ítéletben foglaltakat kiterjesztően értelmező hibás joggyakorlat valódi veszélyeket rejt.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy ennek az ítéletnek a megállapításai nem vonatkoznak az összes, Magyarországon engedély nélkül tartott medvebőrre.

Sikerrel hivatkozott a védő abban az esetben is erre az ítéletre, amikor az általunk lefoglalt, engedély nélkül tartott medvebőr jogszerű megszerzését nem tudta igazolni a gyanúsított, mert azt állította, hogy a medvetrófeát a külföldi barátjától kapta, külföldről vásárolta, vagy ő vadászta ugyan, de a vadászat jogszerűsége nem volt igazolható.

Szeretném megjegyezni, hogy a vadásztrófea a vadász számára emlék, az fő szabály szerint harmadik személynek nem adható át. A trófea jogszerű eredetének tanúsítását igazoló EU-bizonylaton *a jogszerű megszerzésre vonatkozó bizonylat* kitételnek kell megjelölve lennie. Ez azt jelenti, hogy a vadásztrófeát legálisan, vásárlásra vonatkozó külön engedély hiányában nem lehet megvásárolni, ajándékba kapni.

Felhívnam a figyelmet arra is, hogy a szükséges CITES-engedélyek vagy EU-bizonylatok hiányában tartott trófeák eredete rendkívül kétséges, ezért e származék lefoglalása a lefoglalásuk érdekében indokoltnak látszik a kormányhivatalokhoz szignalizációval élni.

Az ország területére behozatal

A fenti rendelkezésekre tekintettel az „engedély nélkül az ország területére behoz” elkövetési magatartás megfogalmazását az EK tanácsi rendelet A és B mellékletében szereplő fajok vonatkozásában indokoltnak tartanám pontosítani, hiszen bár-

melyik EU-n belüli országból származó egyed, vagy annak származékát csak érvényes EU-bizonylattal lehet jogszerűen birtokolni.

A rendelet nem tesz különbséget a Magyarországon tartott és hazánkból származó egyedek, illetve az itthon tartott, de más uniós országból származó egyedekre vonatkozó adminisztratív szabályok között.

A hazai fokozottan védett és védett fajok vonatkozásában természetesen továbbra is van jelentősége az „ország területére behozatal”-nak, hiszen a Magyarország kiemelt természeti értékeit oltalmazó törvény biztosít e fajok részére védelmet. Fontos megjegyezni, hogy a hazai védett fajok köre csak részben egyezik meg az EK tanácsi rendeletben szereplő fajokéval, vannak fajok, amelyek csak nálunk védettek, vannak, amelyek a környező országokban, vagy más országokban is védelem alatt állnak.

A hazai populáció védelme érdekében e fajok behozatala, az országunkon keresztül történő átszállítása kizárólag a természetvédelmi hatóság által kiállított engedély birtokában lehetséges. Itt szeretnék én is kitérni a *Ben-Benavem Anikó* ügyész által is említett kecskeráktranzit-ügyekre.

Több esetben is előfordult az elmúlt években, hogy jelentős számú, több ezer, egy esetben 44 ezer kecskerák lefoglalására került sor a tranzitforgalomban. Bulgáriában és Romániában a kecskerákokat farmokon tenyésztik, majd élő állatként szállítják Belgiumba, Franciaországba. A kecskerák hazai védelem alatt áll, sem a célországban, sem a kiindulási országban nem védett. A vonatkozó magyar jogi szabályozás alapján a tranzitforgalomhoz is szükséges a magyar természetvédelmi hatóság engedélye.

Az alanyi oldalt vizsgálva láthatjuk, hogy az elkövető szándéka nem terjed ki bűncselekmény elkövetésére, hiszen ő csak a munkáltatója által tenyésztett gazdasági haszonállatot kívánja a francia vagy belga piacra szállítani. Mivel a környező országok közül a kecskerák csak Magyarországon védett, így az is megállapítható, hogy ha egy hazánkat elkerülő útvonalat választ a sofőr, akkor más országokban nem kezdeményeznek vele szemben eljárást.

A tárgyi oldalt tekintve ugyanakkor a hazai fauna védelmében hozott szabályozás értelmében szükséges az eljárás megindítása, és a védett példányok kormányhivatal általi elhelyezése. Ezekben az ügyekben talán célravezetőbb lenne a szállítmányok országhatáron történő észlelésekor a szállítmányok visszafordítása, hiszen ez esetben jelentős adminisztratív teherrel mentesülhetne az igazságszolgáltatás szervezete.

Úgyszintén kérdéses a mesterséges tavakban, medencékben nevelt lefoglalt fajok elhelyezése is, a természetes környezetbe történő kihelyezésük ugyanis a hazai populáció védelme céljából nem engedhető meg, hiszen ez esetben éppen azt a célt veszélyeztetnénk, amely okán a fajok lefoglalására sor került.

Álláspontom szerint azokban az ügyekben, amelyekben kétséget kizáró módon igazolható, hogy a felderített hazai védett fajok tranzitforgalomban érkeztek az országba, elsősorban az országhatáron, jelen esetben a schengeni határon történő visszafordításuk lenne a célszerű, ha erre nem került sor, akkor a hazai populáció védelme érdekében a védett állatokat le kell foglalni, majd a kormányhivatalnak mesterséges létesítményekben, a hazai példányok létét nem veszélyeztetve kell elhelyeznie.

Ugyanígy szükséges eljárni azokban az esetekben is, amikor kétséget kizáróan nem igazolható a szállítmány tranzitjellege, mert a külföldről érkező jármű az ellenőrzés előtt magyar szállítási címen is megjelent, vagy a szállító a forgalmi adatokhoz képest lényegesen több időt töltött hazánkban. Ez esetben nem zárható ki, hogy Magyarországon befogott példányok is vannak a szállítmányban, ezért indokolt annak lefoglalásáról intézkedni.

A lefoglalt élő állatok, növények elhelyezése

Végül szeretnék említést tenni a természetkárosítás, a tiltott állatviadal szervezése, az állatkínzás, valamint a veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése vétségének megalapozott gyanúja miatt folytatott nyomozások egyik legnehezebb kérdésköréről, a lefoglalt élő állatok elhelyezési nehézségeiről.

A nyomozás során lefoglalt élő állatok elhelyezése tekintetében *a lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról szóló 11/2003. (V. 8.) IM–BM–PM együttes rendelet* szabályai az irányadók.

A lefoglalt élő állat a bűnjelkezelőhöz nem szállítható be, elhelyezéséről a lefoglalás végrehajtásának pillanatától a megyei (fővárosi) állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző állomás köteles gondoskodni.

Jelentős terhet jelent a lefoglalt, illetve az eljárások későbbi szakaszában az elkobzott állatok tartási, és orvosi ellátási költségeinek a fedezése.

Beszámolóm végén gondolatébresztőként javaslom, hogy a természeti kárt okozó elkövetők járuljanak hozzá az állatok tartási költségeihez, azaz alkalmazzuk velük szemben „a természeti kárt okozó fizessen” elvet.

A jelenlegi szabályozás a hazai, fokozottan védett és védett fajok vonatkozásában egy természetvédelmi értéket is megállapít, a nemzetközi védelem alatt álló fajok esetében ilyen norma eddig nem született.

Álláspontom szerint a CITES védett fajok esetében is indokoltnak látszik egy pénzösszegben kifejezett természetvédelmi érték megállapítása, ez élő faj esetében

igazodhatna a faj várható élettartamához és tartási költségéhez. Származék esetében ezen összeg egy bizonyos részét lehetne kiszabni.

Ha ezt az összeget egy elkülönített alapba fizetnék be, az akár részben fedezhetné a lefoglalt, elkobzott fajok elhelyezési és tartási költségeit.

A természetkárosítás elleni fellépés: ellenőrzési tapasztalatok, felmerülő problémák

KOVÁCSNÉ SIMON SZILVIA pénzügyőr százados, rendészeti szakreferens
NAV Központi Irányítás Rendészeti Főosztály

A nemzetközi jogi kereteket az 1973. március 3-án elfogadott és 1975-ben hatályba lépő, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló washingtoni egyezmény (a továbbiakban: CITES-egyezmény) adja meg, ehhez Magyarország 1985-ben csatlakozott. A CITES-egyezménynek 183 ország a tagja, és közel 35 ezer faj kereskedelmét szabályozza.

Az Európai Unió saját szabályrendszert dolgozott ki a témakörrel összefüggésben. Az *uniós rendelkezéseket* az alábbi jogszabályok tartalmazzák:

- a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK tanácsi rendelet a kereskedelem és az eljárások alapvető szabályait határozza meg;
- a tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló 865/2006/EK bizottsági rendelet a tanácsi rendelet végrehajtásának szabályait határozza meg;
- a tanácsi rendeletben előírt engedélyek, bizonyítványok és más okmányok mintáira vonatkozó szabályok megállapításáról és a 865/2006/EK bizottsági rendelet módosításáról szóló 792/2012/EU bizottsági végrehajtási rendelet az engedélyek felhasználásának szabályait határozza meg;
- az egyes vadon élő állat- és növényfajok példányai unióba történő behozatalának a tanácsi rendeletben foglaltak szerinti tilalmáról szóló 2019/1587. bizottsági végrehajtási rendelet (ügynevezett tilalmi rendelet) egyes veszélyeztetett fajok meghatározott harmadik országokból (például egyes béka-fajok Peruból) az EU-ba történő behozatalát tilalmazza.

A CITES-egyezmény a nemzetközi kereskedelmet, míg a 338/97/EK tanácsi rendelet az unión belüli, továbbá az EU és az EU-n kívüli (harmadik) országok közti forgalmat szabályozza.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal tevékenységét a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok (CITES) védelme kapcsán *belső irányítóeszköz* (eljárási rend) szabályozza. A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok vámhatósági ellen-

őrzéséről szóló eljárási rend rögzíti az ellenőrzés tárgyúul szolgáló termékek körét, meghatározza az engedélyezési eljárásra vonatkozó szabályokat és az abban érintett társhatóság szerepét, rendelkezik továbbá a vámhatóság által ellenőrzött forgalmi irányok és a kezelt okmányok tekintetében is.

Engedélyezési eljárás

Az ellenőrzés tárgyúul szolgáló termékek: a 338/97/EK tanácsi rendelet (a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről) A–D mellékleteiben szereplő növény- és állatfajok élő és élettelen egyedei, azok jól felismerhető részei és a 865/2006/EK bizottsági rendelet 1. cikk 4b. pontja szerinti vadásztrófeái, származékai, a belőlük készített preparátumok és tárgyak.

A termékek EU-n kívüli államok tekintetében megvalósuló behozatala és kivitele (ezen belül újrakivitel is), *engedélyköteles*. Az engedélyek mintáit a 792/2012/EU végrehajtási rendelet tartalmazza. Az engedélyezési feladatokat hazánkban az Agrárminisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály (mint nemzeti CITES igazgatási hatóság) végzi.

Fontos kiemelni, hogy a témakört érintő vámhatósági ellenőrzések kizárólag a harmadik országok tekintetében lebonyolódó behozatal, kivitel, újrakivitel és tranzitforgalmi irányokra fókuszálnak.

A vámhatóság által ellenőrzött és kezelt okmányok *behozatala* esetén a 338/97/EK tanácsi rendelet A és B mellékletében található fajok tekintetében a rendeltetési ország import- és a származási (feladó) ország (re)exportengedélye vagy újrakiviteli bizonyítványa kötelező (az említett okmányok mintái a 792/2012/EU végrehajtási rendelet I. mellékletében szerepelnek). Ha az eljárásban érintett faj csak a 338/97/EK tanácsi rendeletben szerepel (a washingtoni egyezményben nem), a feladó ország kiviteli engedélyére nincs szükség.

A C mellékletben szereplő fajok tekintetében az importőr által a rendeltetési ország CITES-hatósága irányába teljesített importbejelentés (mintáját a 792/2012/EU végrehajtási rendelet II. melléklete tartalmazza) és a származási ország (re)exportengedélye vagy származási igazolás elengedhetetlen (mintája a kormányrendelet 2. számú mellékletében szerepel). Ha az érintett faj csak a 338/97/EK tanácsi rendeletben szerepel, az eljáráshoz elegendő az importbejelentés is.

A D mellékletben szereplő fajok esetében importbejelentés szükséges.

*Kivétel*él az A, B és C mellékletben felsorolt fajokat illetően a feladó ország CITES-hatóságának (re)exportengedélye kötelező, a D mellékletben szereplő fajok tekintetében viszont nincs engedélykötelezettség és kötelező vámhatósági ellenőrzés.

A *tranzit* be- és kilépések során rendelkezésre kell állnia a feladó ország illetékes CITES-hatósága által kiállított érvényes engedélynek, amelynek tartalmaznia kell a szállítmány rendeltetési helyére vonatkozó információkat.

Fenti okmányokon kívül az állategészségügyi ellenőrzés alá eső CITES-termékek vagy élőállatok behozatalához a hatósági állatorvos által a 2017/625/EU rendelet alapján kiállított Közös Egészségügyi Beléptetési Okmány (KEBO, mintáját a 2019/1715. bizottsági végrehajtási rendelet II. melléklete tartalmazza) is szükséges.

A növényegészségügyi szempontból ellenőrzés-köteles CITES-termék behozatala a harmadik ország illetékes hatósága által kiállított növényegészségügyi bizonyítvány bemutatásával valósulhat meg. A kiviteli eljárásokhoz a CITES-engedélyeken kívül a magyar hatósági állatorvos által kiállított állategészségügyi bizonyítvány, vagy a növény- és talajvédelmi hatáskörben eljáró megyei kormányhivatalok által kiállított növényegészségügyi bizonyítvány is elengedhetetlen.

Nem szükséges behozatali engedély a B mellékletben szereplő fajok élettelen példányainak és vadásztrófeáinak személyi és háztartáshoz tartozó ingóságként történő behozatalához, valamint az A és B mellékletbe tartozó fajok élettelen példányainak újrabehozatalához. Nem kell kiviteli engedély vagy újrakiviteli bizonyítvány a D mellékletben található fajok élettelen példányainak, illetve a belőlük készült termékek személyes vagy háztartási ingóságként nem kereskedelmi céllal történő kiviteléhez, újrakiviteléhez meghatározott esetekben (utas személyes poggyászáának részét képezi vagy olyan személy tulajdonában vannak, aki harmadik országba települ át).

Vámhatósági ellenőrzés és eljárás

A vámhatósági ellenőrzésben érintett adó- és vámigazgatóságok a vámáru-nyilatkozat megfelelő kitöltését (különösen engedélyek azonosítószámának feltüntetését), az ahhoz tartozó mellékletek (számla, fuvarokmány, engedélyek, a vámeljáráshoz szükséges kódok) egyezőségét vizsgálják. A vizsgálat célja az adott faj példányának azonosítása és az engedélykötelezettség megállapítása. Ehhez szükséges a CITES-engedélyek, igazolások meglétének, érvényességének, azok adattartalmának áttekintése. Az igazgatóságok valamennyi esetben fizikai áruvizsgálatot is tartanak az áru azonosságának megállapítása érdekében. Ha a vizsgálat során hiányosság nem állapítható meg, az igazgatóságok az engedélyt hitelesítik és a vámpéldányokat bevonják.

Amennyiben a vámhatósági ellenőrzés megállapításai az engedélyen feltüntetett adatoktól eltérő példányszámra vagy fajra, érvénytelen vagy hiányzó engedélyre utalnak, az igazgatóságok a vámeljárást elvégzése érdekében előzetesen felveszik a kapcsolatot az Agrárminisztériummal (fénykép megküldésével) a szakértői vélemény beszerzése érdekében.

A kereskedelem jogellenesnek tekintendő, ha az a szükséges engedély vagy bizonyítvány hiányában, illetve az előírt feltételektől eltérő módon valósul meg. Ilyen esetnek minősül, ha a vámhatósági ellenőrzés során az alábbiak valamelyikét állapítják meg: az engedélyen vagy bizonyítványon feltüntetett adatok eltérnek a szállítmányhoz tartozó egyéb dokumentumok adattartalmától, valamint a fizikai áruvizsgálat során tapasztaltaktól; az engedély vagy a bizonyítvány érvénytelen vagy hiányzik; az engedély vagy a bizonyítvány eredetisége kétséges.

A külső határon és belterületen is végezhető felderítés. Ilyen esetben az eljárás nem folytatható le addig, míg az ügyfél a szükséges érvényes engedélyeket vagy bizonyítványokat be nem mutatja.

Jogellenes szállítás felderítésekor az igazgatóságok a 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 20. § (1) bekezdése alapján gondoskodnak a szállítmány jegyzőkönyv felvétele mellett történő visszatartásáról, és behozatal esetében az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény 171. §-a szerinti vámhatósági rendelkezés alá vonás (ez a gyakorlatban a közvetlen vámfelügyeletet jelenti) bevezetése iránt. Utóbbiak során az igazgatóságok megállapításaikról és intézkedéseikről értesítik az Agrárminisztériumot, valamint az alábbi szerveket (az eljáráshoz tartozó okmányok, a szállítmányról készített fényképek egyidejű megküldésével) az adott faj tulajdonságai alapján:

- solymászmadar és egyéb fokozottan védett állatfaj esetén a Pest Megyei Kormányhivatalt mint országos természetvédelmi hatóságot;
- egyéb faj esetében a tartás helye szerint illetékes megyei kormányhivatalokat, Budapest és Pest megye területén a Pest Megyei Kormányhivatalt mint területi természetvédelmi hatóságokat.

Az igazgatóságok az értesítések után az illetékes társhatóságok szakmai útmutatásai alapján járnak el. A visszatartott fajok élő példányainak elhelyezéséről az együttműködő társhatóságok döntenek, elhelyezésükre a területileg illetékes állatkertekben (beleértve a vadasparkokat is) vagy botanikus kertekben kerülhet sor.

Ha a vámhatósági ellenőrzés során természetkárosítás törvényi tényállás elkövetési magatartásának gyanúja merül fel, az igazgatóságok megteszik a szükséges intézkedést a büntetőeljárás elindítása iránt.

Ellenőrzési tapasztalatok

A felderítő igazgatóságok által szolgáltatott adatokból megállapítható, hogy 2015 és 2021 vonatkozásában átlagosan a NAV egyes szervezeti egységei évente 27 természetkárosítással kapcsolatos felderítést realizáltak *(ábra)*. Ezeket jellemzően az ukrán–magyar, szerb–magyar határszakaszok, valamint a Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér forgalmában derítették fel.

Ábra: A NAV által természetkárosítás miatt tett feljelentések száma

A természetkárosítás elleni hatékony fellépés céljából a NAV együttműködik számos társhatósággal. E téren meg kell említeni a 2021. április 1-jén létrejött Nemzeti Környezeti Biztonsági Munkacsoportot (*National Environmental Security Task Force*; NEST), amelynek célja a környezeti és természet elleni jogellenes cselekmények megelőzése. A munkacsoportban a NAV-on kívül részt vesz a rendőrség, az Agrárminisztérium, az Országos Rendőr-főkapitányság, valamint az Innovációs és Technológiai Minisztérium, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, továbbá a Pest Megyei Kormányhivatal és a Nemzeti Élelmiszerlánc-Biztonsági Hivatal. A NAV ezen kívül együttműködési megállapodást kötött szakmai szervezetekkel, így például a Magyar Állatkertek Szövetségével, valamint az Országos Állatvédőrség Alapítvánnyal.

Problémás területek

A felmerülő problémák közül ki kell emelni, hogy a veszélyeztetett fajokból készült termékek (például kagyló, tengeri csillag, szőrme) nagy része ajándéktárgyként kapható a világ számos részén, így megvételükkel és az EU-ba történő engedély nélküli behozatallal akaratlanul is természetkárosítás bűncselekmény elkövetése valósulhat meg. Egyes fajok esetében komolyabb szakértelmet igényel az adott faj azonosítása, ezért az engedélykötelezettség megállapítása érdekében a vámszervek igénybe veszik az engedélyező hatóság (Agrárminisztérium) vagy a megyei kormányhivatalok mint természetvédelmi hatóságok segítségét. A vámeljárást végrehajtását megnehezítheti a vámáru-nyilatkozat helytelen kitöltése (árumeagnevezés, vámtarifaszám, kódok, engedélyszám). A tarifális besorolás érdekében az ügyfelek megkereséssel élhetnek a NAV Szakértői Intézetéhez, míg az engedélykötelezettség megállapítása érdekében megkereshetik az Agrárminisztériumot.

A természetkárosítás elleni hatékony fellépés nehézségei körében fontos kiemelni a jogellenes behozatal esetén alkalmazandó vámhatósági intézkedések témakörét, a lefoglalás és elkobzás foganatosításával kapcsolatos kérdéseket, továbbá az élő állatok elhelyezésének nehézségét, és a jogellenes szállítás közben elhullott állatokkal kapcsolatban felvetődő gondokat.

A NAV vámellenőrzéseket végző területi szerveinek eljárásai során több esetben is nehézségek merültek fel a 338/97/EK tanácsi rendelet hatálya alá tartozó veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok jogellenes behozatala esetén bevezetendő vámhatósági intézkedések szakszerű végrehajtásával kapcsolatosan.

A felmerült kérdések megválaszolása és a problémák megoldása érdekében több alkalommal került sor egyeztetések megtartására a NAV, az Agrárminisztérium, valamint a Legfőbb Ügyészség képviselőinek részvételével.

A CITES-termékek harmadik országból történő behozatalának ellenőrzése során több esetben is előfordult, hogy az importőrnek nem volt meg a szükséges importengedélye. Ilyen esetben a NAV területi szervek nem végezték el a vámeljárást, és megkeresték az Agrárminisztériumot mint CITES igazgatási hatóságot, illetve az illetékes kormányhivatalt mint természetvédelmi hatóságot, valamint jegyzőkönyv felvétele mellett visszatartották a szállítmányokat.

A termékkör forgalma kapcsán irányadó ágazati jogszabály (865/2006/EK bizottsági rendelet 13. cikk) alapján a CITES-termékek vámeljárása akkor kezdeményezhető, ha a szükséges engedélyek rendelkezésre állnak. Előzőek alapján a vámhatóság hatásköre kizárólag a CITES-hatóság értesítésére és a jogsértő áruk visszatartására, illetve a feljelentések megtételére terjedhet ki. Ugyanakkor a harmadik országból behozott, vám elé állított és vámfelügyelet alatt álló nem uniós áruk vámjogi helyzetét is rendezni kell vámeljárást alá vonásuk révén. Erre alapozva a NAV vám szakterület megítélése szerint a CITES-termékek jogellenes behozatala esetén a kormányrendelet 20. §-a szerinti visszatartáson kívül további intézkedések (például elkobzás) bevezetésére is lehetőségük van az igazgatóságoknak az uniós vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 198. cikkében foglaltakra tekintettel. Az egyeztetéseket követően a NAV vám szakterülete jogértelmezés iránti megkereséssel élt a Pénzügyminisztérium irányába, míg a minisztérium szintén megkereséssel élt az Európai Bizottsághoz.

Szükséges felhívni a figyelmet arra a problémára is, hogy a 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 20. § (2) és (4) bekezdése alapján a rendelet 4. § (1) bekezdésében említett természetvédelmi hatóságoknak van lehetőségük a CITES-termék (élő példány is) lefoglalására, elkobzására vagy zár alá vételére, ha az általa végzett ellenőrzések vagy más hatóság (például NAV) általi visszatartás során a jogszerű szállítás feltételeit nem igazolják.

A jogellenesen szállított CITES-termékek (élő példányok) esetében a lefoglalást és elkobzást az alábbi hatóságok egyaránt foganatosíthatják:

- a) rendőrség, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 34. § (1) bekezdése alapján, mint a természetkárosítás bűncselekmények esetében általános nyomozó hatóságként eljáró nyomozó hatóság;
- b) NAV, az uniós vámkódex 198. cikke alapján a nem uniós áru vámjogi helyzetének biztosítása érdekében eljáró hatóság;
- c) természetvédelmi hatóság, a 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 20. § (2) és (4) bekezdése alapján eljáró hatóság.

Az irányadó jogszabályok alapján kérdésként merül fel, hogy a jogellenes szállítások során mely szerv illetékes a fenti intézkedések végrehajtására. A NAV álláspontja szerint a három említett szerv egyaránt foganatosíthatja a fenti intézkedéseket. Azonban a hatáskörök összeütközésének megakadályozása érdekében fontos, hogy az intézkedések foganatosításáról a hatóságok kölcsönösen tájékoztassák egymást.

A 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 20. § (8) bekezdése alapján a lefoglalás, az elkobzás és a zár alá vétel foganatosításáról az eljáró szervnek tájékoztatnia kell a CITES igazgatási hatóságot (Agrárminisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály). Ugyanakkor a kormányrendeletben nem szerepel a NAV vagy a rendőrség tájékoztatásának kötelezettsége az ilyen intézkedéseket érintően.

Fentiekén kívül problémaként jelentkezik a jogellenes szállítások esetén az élő állatok elhelyezése és ez után az illetékes hatóság részére történő átadása. A 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 20. § (1) bekezdése alapján a visszatartott élő példány elhelyezése iránt a CITES igazgatási hatóság (Agrárminisztérium) véleményének kikérésével a kormányrendelet 4. § (1) bekezdés szerinti hatóság (természetvédelmi hatóság: kormányhivatal) intézkedik. A kormányrendelet 22. § (1) bekezdése értelmében a visszatartott fajok élő példányainak elhelyezésére a területileg illetékes állatkertekben (beleértve a vadasparkokat is) vagy botanikus kertekben kerülhet sor. A NAV területi szerveknél az állatok tárolása, tartása, őrzése nem megoldott.

Szintén problémaként merül fel a jogellenes szállítás közben elhullott állatok kérdése. A tetemek elszállítása szintén nem megoldott, mivel sem a rendőrség, sem a természetvédelmi hatóság nem szállítja el addig, amíg jogerős elkobzásukról, lefoglalásukról nem rendelkeznek.

Jogesetek

A következőkben két gyakorlatban előfordult esetet ismertetek.

2021. március 14-én a NAV Csongrád-Csanád Megyei Adó- és Vámigazgatósága Röszkői Határkirendeltségének utasforgalmában jelentkezett belépésre egy belga állampolgár, egy belga honosságú vállalat tulajdonát képező személygépkocsi sofőrjeként. A gépjárműben utazott még egy belga és egy török állampolgár. Az országba történő beléptetés során vámvizsgálatra jelentkeztek. Az eljáró pénzügyőr angol és török nyelven nyilatkoztatta a gépjármű utasait a bejelentéssel és behozatali korlátozás alá eső vámárúkról. Az eljáró kérdésére, megértést követően, egyértelmű nemleges választ adtak. Ezután az eljáró pénzügyőr, tételes vámvizsgálat végrehajtása céljából, a másodlagos vizsgálati helyre irányította a gépjárművet és annak utasait. A tételes vámvizsgálat végrehajtásakor a vizsgálatot végző pénzügyőr a gépjármű jobb hátsó ülésénél felfigyelt a csomagok és táskák alatt egy sárga kartondobozra. A doboz kinyitása után az eljáró pénzügyőr egy preparált ölyvet talált. A preparátumot a gépjárművezető belga állampolgár vallotta magáénak. Az eljárás során a Körös–Maros Nemzeti Park Igazgatóság élővilág-védelmi szakértőjének előzetes szakvéleménye szerint az állat pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) volt. Az állatfaj szerepel a bizottság 2017/160 EU rendeletének A mellékletében, tehát behozatalához CITES-importengedély szükséges. A pusztai ölyv szerepel a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról szóló 13/2001 (V. 9.) KöM rendelet 8. számú mellékletében. E rendelet 4. § (3) bekezdése alapján a pénzben kifejezett – eszmei – értékük százezer forint.

2021. szeptember 22-én közúti ellenőrzést tartottak a NAV járőrei az M5-ös autópálya tengelysúlymérő állomásán. Ennek során megállítottak egy román állampolgár által vezetett gépjárművet. A gépjárműben a sofőrön kívül még ketten utaztak, az úti cél Olaszország volt. A gépjármű a magyar–román határt Nagylaknál lépte át. Az ellenőrzés során átvizsgálták a szállítmány okmányait (két fuvarokmány), és megállapították, hogy két raklap árut szállít összesen 650 kilogramm bruttó súlyban. Az árut az okmányon nem nevezték meg. Az okmányok átvétele után átvizsgálták a gépjármű rakterét. Ennek során a szállított fehér ládákban különböző védett rákfélék kerültek elő. Az ellenőrzés során értesítették a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságot, a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztályait. Az értesített szervek munkatársai a helyszínrre érkeztek további ellenőrzés céljából. Megállapították, hogy rákok kecskerákok (hím, nőstény), Magyarországon védett fajnak minősülnek. A gépjárművezető ellen a szükséges dokumentumok hiánya miatt a helyszínen természetkárosítás büntetnének megalapozott gyanúja merült fel. Ez után a Kecskeméti Rendőrkapitányság nyomozói a helyszínrre érkeztek további intézkedés céljából. A védett rákok természetes élőhelyi visszatelepítéséről a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai gondoskodtak.

MELLÉKLET

A konferencia programja

Természetkárosítás a jogalkalmazók aspektusából

szakmai-tudományos konferencia és továbbképzés

Igazságügyi Palota, Díszterem (1055 Budapest, Markó u. 16.)

2021. október 12., 10.00–15.30

A KONFERENCIA PROGRAMJA

Levezető elnök:

Dr. Ben-Belgacem Anikó Teréz címzetes főügyészségi ügyész

- 10.00–10.10 **Megnyitó**
- 10.10–10.40 **Természetkárosítással kapcsolatos ügyek a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának praxisában**
Prof. Dr. Bándi Gyula DSc egyetemi tanár, AJBH, a jövő nemzedékek érdekeinek a védelmét ellátó biztoshelyettes
- 10.40–11.10 **Természetkárosítással kapcsolatos tapasztalatok**
Herzeg Zoltán kormányfőtanácsos,
Agrárminisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály
- 11.10–11.40 **A természetvédelem és a természetkárosítás az ügyészi feladatok tükrében**
Dr. Teszár László legfőbb ügyészségi ügyész,
Legfőbb Ügyészség Közérdekvédelmi Főosztály
- 11.40–12.10 **A természetkárosítási bűncselekmények elbírálásának gyakorlati problémái**
Dr. Várhegyi Éva bíró, Fővárosi Törvényszék
- Ebédszünet
- 13.05–13.35 **A természetkárosítás felderítésének és vizsgálatának kérdései**
Dr. Tilki Katalin tudományos munkatárs,
Országos Kriminológiai Intézet
- 13.35–14.05 **A veszélyeztetett fajok illegális nemzetközi kereskedelmének tendenciái**
Dr. Zsigmond Csaba c. rendőr alezredes, mesteroktató,
Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar
- 14.05–14.35 **Természetkárosítás a nyomozók szemszögéből**
Dr. Daróczi István c. rendőr alezredes,
Nemzeti Nyomozó Iroda
- 14.35–15.05 **A természetkárosítás elleni fellépés: ellenőrzési tapasztalatok, felmerülő problémák**
Kovácsné Simon Szilvia pénzügyőr százados, rendészeti szakreferens, NAV Központi Irányítás Rendészeti Főosztály
- 15.05–15.30 Hozzászólások, kérdések, vélemények

